

DIVOKÁ KACHNA

Hra v pěti dějstvích

PŘELOŽIL FRANTIŠEK FRÖHLICH

OSOBY

TOVÁRNÍK WERLE

GREGERS WERLE, jeho syn

STARÝ EKDAL

HJALMAR EKDAL, jeho syn, fotograf

GINA EKDALOVÁ, Hjalmarova manželka

HEDVIKA, jejich dcera, čtrnáct let

PANÍ SØRBYOVÁ, hospodyně továrníka Werleho

MUDr. RELLING, lékař

MOLVIK, zběhlý teolog

GRÅBERG, účetní

PETTERSEN, sluha továrníka Werleho

JENSEN, číšník

TLUSŤOCH

PLEŠOUN

KRÁTKOZRAKÝ

ŠEST DALŠÍCH HOSTŮ u továrníka Werleho

ČÍŠNÍCI

*První dějství u továrníka Werleho,
čtyři další u fotografa Ekdala.*

PRVNÍ DĚJSTVÍ

V domě továrníka Werleho. Draze a pohodlně zařízená pracovna: knihovny, čalouněný nábytek, uprostřed psací stůl s papíry a šanony. Rozsvícené lampy se zelenými stínidly, takže místnost je tlumeně osvětlena. Na zadní stěně otevřené dvoukřídlé dveře s roztaženými závěsy. Za nimi velký elegantní salon, bohatě osvětlený lampami a svícný. V popředí vpravo v pracovně malé tapetové dveře do kanceláři. V popředí vlevo krb s žhnoucím uhlím, dál pak dvojkřídlé dveře do jídelny.

(Werleho sluha Pettersen v livreji a výpomocný číšník Jensen v černém připravují pracovnu. V salonu se pohybují další dva tři výpomocní číšníci, rozsvěcují, připravují atd. Z jídelny je slyšet šum hovoru a mnohohlasý smích. Pak zacinkání nože o sklenici, ticho, delší přímitek, volání slávy a pak opět šumot hovoru.)

PETTERSEN *(rozsvítí lampu na krbové římse a nasadí stínidlo)* No ne, Jensen, slyšíš, starej povstal a pronáší dlouhej přímitek na počest paní Sørbyové.

JENSEN *(strká do popředí křesílko)* Že prej mezi nima něco je, jsem slyšel, je to pravda?

PETTERSEN Čert ví.

JENSEN Ten asi bejvat za mlada pěkněj kozel.

PETTERSEN To je možný.

JENSEN Tuhle hostinu prej uspořádal na počest svýho syna.

PETTERSEN Jo. Včera se vrátil.

JENSEN Já vůbec nevěděl, že továrník Werle má nějakýho syna.

PETTERSEN No jo, syna má. Jenomže on žije v lesích, na høydalské pile. Co tady v domě sloužím, ve městě nebyl.

ČÍŠNÍK *(ve dveřích ze salonu)* Pettersenskej, dobejvá se sem nějaký děda, že prej –

PETTERSEN *(pod vousy)* Krucihergot, koho to sem zase čerti nesou!

(Ze salonu vklouzne do pracovny starý Ekdal. Má na sobě odrbaný starý zimník s vysokým límcem, pleteně palčáky, v ruce hůl a beranici, pod paží balíček v baličím papíru. Zrzavá, špinavá paruka a malý šedivý knírek.)

PETTERSEN *(mu jde vstříc)* Ježíši, to jste vy – co tady chcete?

EKDAL *(ve dveřích)* Pettersenku, já potřebuju strašně nutně do kanceláře.

PETTERSEN Kancelář už je nejmíň hodinu zavřená a –

EKDAL Já vím, říkali mi dole. Ale Gråberg tam ještě je. No tak, Pettersenku, kamaráde, buďte od té dobroty a pusťte mě tadyhletudy. *(Ukazuje na tapetové dveře.)* Cestu znám, už jsem tudy šel.

PETTERSEN No jo, co s váma mám dělat. *(Otevře dveře.)* Ale zpátky koukejte jít druhou stranou, tady je dneska společnost.

EKDAL Však já vím, aby ne. Děkuju mockrát, Pettersenku. Kamaráde, duše dobrá. Díky. *(Zamulá tíše.)* Moulo! *(Vejde do kanceláře, Pettersen za ním zavře.)*

JENSEN To je taky někdo z personálu?

PETTERSEN Kdepak, ten chodí jen na výpomoc, když je třeba. Jo, starej Ekdal, to bejval náhodou svýho času někdo.

JENSEN No, vypadá, jako by měl leccos za sebou.

PETTERSEN No jejej. Bejval oficír, poručík, abys věděl.

JENSEN Jdi někam – poručík, tenhle, jo?

PETTERSEN Jo, budeš se divit, ale je to tak. Ale pak začal nějak kšeftovat s dřevem nebo co. Našeho pana továrníka prej dostal do nějakýho oškli-výho maléru. Voni měli tenkrát høydalskou pilu totiž napúl, rozumíš. Jo jo, starej Ekdal, toho já znám jak svý boty. Co my už jsme spolu u báby Eriksenky vypili panáku, a těch piv co jsme udělali.

JENSEN Prosím tebe, kde na to bere?

PETTERSEN Jo, to víš, hochu, to jde z mý kapsy. Jeden musí bejt taky tro-chu ženerózní, když lepší člověk takhle špatně skončí.

JENSEN To on jako udělal bankrot?

PETTERSEN Kdyby jenom to. Von byl totiž taky v kriminále.

JENSEN V kriminále!

PETTERSEN No, možná že to bylo jen vězení pro dlužníky – *(Poslouchá.)*
Pssst! Už jdou od stolu.

(Dva číšníci z jídelny otevřou dveře. Vejde paní Sørbyová, kterou baví dva páni. Postupně pak vychází celá společnost, mezi nimi i továrník Werle. Jako poslední jdou Hjalmar Ekdal a Gregers Werle.)

SØRBYOVÁ *(když jde kolem Pettersena)* Káva se bude podávat v hudebním salonku.

PETTERSEN Prosím, paní Sørbyová.

(Sørbyová s oběma pány jde do salonu a pak doprava. Pettersen a Jensen jdou za nimi.)

TLUSTŮCH *(Plešounovi)* Uf – to je ale dřina, taková večere.

PLEŠOUN Chce to jen trochu dobré vůle: vidíte, co člověk za takové tři ho-diny dokáže.

TLUSTŮCH Jo, ábr die koncn, milý pane doktore!

TŘETÍ PÁN Káva a likéry prý budou v hudebním salonku.

TLUSTŮCH Bravo! Tak to nám možná paní Sørbyová něco zahraje.

PLEŠOUN *(tlumeně)* No, jen aby nám nezahrála.

TLUSTŮCH Prosím tě, Berta přece nedá na staré kamarády dopustit. *(Smějí se a odcházejí do salonu.)*

WERLE *(tlumeně a stísněně)* Myslím, že si toho nikdo nevšiml, vid', Gregersi?

GREGERS *(se na něho podívá)* Čeho?

WERLE Ty sis toho taky nevšiml?

GREGERS Čeho jsem si měl všimnout?

WERLE Bylo nás u stolu třináct.

GREGERS Vážně? Třináct?

WERLE *(se podívá po Hjalmaru Ekdalovi)* Bývá nás jinak vždycky dvanáct. *(Ostatním.)* Prosím, račte, pánové! *(Odchází s ostatními do pozadí vpra-vo. Hjalmar a Gregers zůstanou.)*

HJALMAR *(slyšel, co říká Werle)* Neměls mě sem zvát, Gregersi.

GREGERS Cože! Já myslel, že to má být večere na mou počest. A já že bych neměl pozvat svého jediného a nejlepšího přítele –

HJALMAR Když já mám ale dojem, že tvému otci se to nezamlouvá. Já sem přece jinak jaktěživ nepřijdu.

GREGERS No právě, taky jsem slyšel. Ale přece jsem se s tebou musel sejít a popovídat si, já totiž zase co nevidět odjedu. – Tak to vidíš, staří spo-lužáci, a jak jsme se navzájem vzdělili. Nějakých šestnáct sedmnáct let jsme se neviděli.

HJALMAR To už je tak dlouho?

GREGERS No, to určitě. Tak co, člověče, jak se pořád máš? Dobře vypadáš. Je tě kus, pomalu z tebe bude těžká váha.

HJALMAR No, tak těžká váha, to nevím; ale trochu mužněji tedy asi vypa-dám než tenkrát.

GREGERS To bych řekl. Tvůj zevnějšek rozhodně neutrpěl.

HJALMAR *(pochmurnějším tónem)* Ale mé nitro, hochu! Věř mi, že tam to vypadá jinak. Vždyť víš, jak strašlivě se mně a mým blízkým zřítíl celý svět od té doby, co jsme se my dva viděli naposledy.

GREGERS *(tíšeji)* Jak je na tom teď otec?

HJALMAR O tom, milý příteli, radši nemluvme. Můj ubohý, nešťastný otec žije pochopitelně doma u mě. Jinou oporu na tom širém světě nemá, to víš. Ale pro mě je tak drtivě těžké o tom mluvit. – Radši mi pověz, jak se tobě celý ten čas vedlo tam v lesích, na pile.

GREGERS Copak mně se vedlo výborně, kdybys viděl tu samotu – tam má člověk teprv příležitost hloubat o všem možném. – Pojď, uděláme si po-hodlí. *(Posadí se do křesílka u krbu a Hjalmar vtláčí do druhého hned vedle.)*

HJALMAR *(dojatě)* Ale stejně ti musím poděkovat, Gregersi, žes mě pozval k otci na hostinu. Teď aspoň vidím, že už proti mně nic nemáš.

GREGERS *(údiv)* Jak jsi přišel na to, že bych já proti tobě něco měl?

HJALMAR Aspoň v těch prvních letech určitě.

GREGERS V jakých prvních letech?

HJALMAR No, potom, co se stalo to hrozné neštěstí. Vždyť by taky nebylo divu. Jen o vlásek, a býval by tvůj otec taky zatažen do – no, do těch strašných záležitostí.

GREGERS A proto bych já měl proti tobě něco mít? Prosím tě, kdo ti tohle nakukal?

HJALMAR Ale vždyť já to vím, Gregersi – prozradil mi to sám tvůj otec.

GREGERS (*žasne*) Otec! Ach ták. Hm – A proto ses mi od té doby nikdy neozval – jediným slovem?

HJALMAR Ano.

GREGERS Dokonce ani potom, co se z tebe stal fotograf?

HJALMAR Když tvůj otec říkal, že nemá cenu, abych ti psal – o čemkoli.

GREGERS (*se dívá před sebe*) Ne, to ne, no, to měl možná pravdu. – A co jinak, Hjalmar – s prací jsi aspoň jakžtakž spokojen?

HJALMAR (*si lehce povzdechne*) Ale vlastně docela ano – nemůžu si stěžovat. To víš, zpočátku mi to přišlo takové jako trochu zvláštní. Přišel jsem najednou do úplně jiných poměrů, že jo. Jenže ono se radikálně změnilo všechno. Otec dočista zruinovaný – ta hanba a pohana, Gregersi –

GREGERS (*otřesen*) Ano, to ... jistě. Ano.

HJALMAR Na studia už nebylo ani pomyslení, neměli jsme ani korunu na zbyť; spíš naopak; spíš dluhy; nejvíc u tvého otce, myslím –

GREGERS Hm –

HJALMAR No, takže jsem si říkal, že bude nejlepší – tak jako jednou ranou, rozumíš – prostě se všech starých vztahů a závazků zbavit. Zvlášť tvůj otec mi to radil – a když se mě tak ujal a podal mi pomocnou ruku –

GREGERS Můj otec?

HJALMAR No jistě, ty to snad nevíš? Kde bych já asi vzal peníze, abych se naučil fotografovat, zařídil si ateliér a zavedl se? Dovedeš si představit, co to stojí peněz.

GREGERS A to všechno že hradil můj otec?

HJALMAR No ano, copak ty to opravdu nevíš? Podle toho, co říkal, jsem myslel, že ti o tom psal.

GREGERS Ale ani slovo o tom, že to byl on. No, asi zapomněl. Vedli jsme výlučně obchodní korespondenci. Tak on to byl otec – !

HJALMAR No byl, opravdu, je to tak. Nikdy nechtěl, aby se to mezi lidma rozkřiklo – ale byl to on. A taky jen díky jemu jsem se mohl oženit. Nebo snad – to taky nevíš?

GREGERS Ne, to jsem opravdu nevěděl. – (*Třese mu paží.*) Ale Hjalmar, hochu, já ti ani nedovedu říct, jakou z toho mám radost – a jak mě to trápí. Takže já jsem asi opravdu otci křivdil – aspoň v něčem. No ano, protože tady je vidět, že přece jen má srdce, rozumíš. Je to snad opravdu jakés takés svědomí –

HJALMAR Svědomí – ?

GREGERS Třeba, říkej si tomu, jak chceš. Ne, já vážně nedovedu slovy říct, jakou mám radost, žes mi tohle o otci pověděl. – Tak, Hjalmar, a dokonce jsi i ženatý. No, tak daleko to já nikdy nedotáhnu. No, a co, doufám, že jsi šťastný jako ženáč?

HJALMAR A víš, že jsem, opravdu. Lepší a hodnější ženu by si nikdo nemohl přát. A způsoby má taky, to zas ne že ne.

GREGERS (*lehký údiv*) No, ano, to jistě, jak by ne.

HJALMAR Ano, to víš, život vychovává. A pak, každodenní styk se mnou – a taky k nám pravidelně chodí několik vzdělaných lidí. Já tě ujišťuju, že bys Ginu prostě nepoznal.

GREGERS Ginu?

HJALMAR No jistě, copak ty si nepamatuješ, že se jmenovala Gina?

GREGERS Kdo se jmenoval Gina? Já vůbec nevím –

HJALMAR Copak ty se nepamatuješ, že nějaký čas sloužila tady v domě?

GREGERS (*se na něho podívá*) Ty myslíš Ginu Hansenovou – ?

HJALMAR No jistě, Ginu Hansenovou.

GREGERS – co nám tady vedla dům ten poslední rok, když byla matka nemocná?

HJALMAR No ovšem. Ale Gregersi, kamaráde, já vím naprosto jistě, že ti tvůj otec napsal, že jsem se oženil.

GREGERS (*mezitím vstal*) No, to ano, to napsal, ale ne, že – (*Chodí sem tam.*) Vlastně ano, počkej; možná přece jenom – když tak o tom uvažuju. Ale otec vždycky píše tak stručně. (*Sedne si na kraj opěrky křesla.*) Poslyš, Hjalmar, řekni mi – to je tedy opravdu zajímavé – jak k tomu vlastně došlo, že ses seznámil s Ginou – tedy se svou ženou?

HJALMAR No, to bylo docela jednoduché. U vás Gina dlouho nezůstala, byl tady tou dobou přece takový zmatek, tvoje matka nemocná – no prostě, Gina na to nestačila, tak podala výpověď a odstěhovala se. Bylo to rok předtím, než tvoje matka umřela – nebo možná to bylo ten rok, to už nevím.

GREGERS Bylo to v tom roce, já byl tenkrát na pile. A dál?

HJALMAR No, tak potom bydlela Gina doma u maminky, u paní Hansenové, moc hodná a pracovitá paní to byla, měla takovou malou jídelnu. A taky pronajímala jeden pokoj, moc hezký a útulný pokojík to byl.

GREGERS A tys měl to štěstí, že jsi na něj přišel?

HJALMAR Ano. Tedy on mi ho vlastně dohodil tvůj otec. No, a tam – rozumíš – tam jsem se právě seznámil s Ginou.

GREGERS A nakonec jste se zasnoubili?

HJALMAR Ano. To víš, mladí lidi jsou chytlaví, že jo – no –

GREGERS (*vstane a brousí kolem*) Poslyš – a když ses zasnoubil – to potom tě otec dal – chci říct – to potom ses začal zajímat o to fotografování?

HJALMAR No právě. To víš, chtěl už jsem taky začít, založit si domácnost, čím dřív, tím líp. A tak jsme s tvým otcem přišli na to, že s fotografováním to bude nejschůdnější. A Gina taky souhlasila. Jo, a pak tu byl ještě jeden důvod: Gina se už tou dobou učila retušovat.

GREGERS To byla tedy opravdu jedinečná shoda okolností.

HJALMAR (*potěšen, vstane*) No, vidíš? Že to byla opravdu jedinečná shoda okolností?

GREGERS To tedy musím přiznat. Takže otec pro tebe opravdu byl skoro něco jako jakási prozřetelnost.

HJALMAR (*pohnutě*) Neopustil syna svého starého přítele v hodině tísně. On totiž opravdu má srdce, abys věděl.

SØRBYOVÁ (*vejde, zavěšená do továrníka Werleho*) Žádné řeči, milý pane továrníku: dovnitř nepůjdete, je tam moc světla, a to vám nedělá dobře.

WERLE (*pustí její paži a přeje si rukou přes oči*) Asi budete mít pravdu. (*Pettersen a Jensen přináší podnosy se skleničkami.*)

SØRBYOVÁ (*hostům ve vedlejším salonu*) Prosím, pánové, jestli si chce někdo dát skleničku punče, bude se muset obtěžovat sem.

TLUSTŮCH (*přistoupí k paní Sørbyové*) Proboha, paní Sørbyová, je to pravda, že jste zrušila blahodárnou svobodu kouření?

SØRBYOVÁ Ano, pane doktore, tady je území pana továrníka; tady je kouření zakázáno.

PLEŠOUN A kdypak jste tenhle zostřený protikuřácký zákon přijala, paní Sørbyová?

SØRBYOVÁ Po minulém večírku, vážený pane. Jisté osoby si totiž dovolily zajít trochu příliš daleko.

PLEŠOUN A zajít aspoň trošilinku daleko se nedovoluje, paní Berto? Ani o chloupek?

SØRBYOVÁ V žádném směru, vážený pane Balle.

(*V továrniově pokoji se shromáždila většina hostů; obsluha nabízí skleničky s punčem.*)

WERLE (*Hjalmarovi u postranního stolku*) Tak copak to tady studujete, Hjalmar?

HJALMAR Ale jen takové album, pane Werle.

PLEŠOUN (*se potuluje kolem*) Jojo, fotografie! No, to je holt něco pro vás, co?

TLUSTŮCH (*v křesle*) Nějaké svoje vlastní jste nepřinesl?

HJALMAR Ne, to ne.

TLUSTŮCH Ale to jste měl. Prohlížet si obrázky totiž podporuje trávení.

PLEŠOUN A pak, přispěje to aspoň trochu k zábavě, víme?

KRÁTKOZRÁKÝ A každý příspěvek se přijímá s vděčností.

SØRBYOVÁ Pánové chtějí říct, že když je člověk pozvaný na večeři, musí si stravu odpracovat, pane Ekdale.

TLUSTŮCH Což ovšem v domě, kde se tak dobře vaří, je vyložená radost.

PLEŠOUN Bože, když jde o boj o život, tak –

SØRBYOVÁ No, to máte pravdu! (*Žerty a smích nekončí.*)

GREGERS (*tíše*) Musíš taky sem tam promluvit, Hjalmar.

HJALMAR (*se kroutí*) A o čem?

TLUSTŮCH Co říkáte, pane továrníku, že je tokajské poměrně zdravé na žaludek?

WERLE (*u krbu*) Tokajské, které jste pili dnes, rozhodně, za to ručím osobně, je to jeden z nejlepších ročníků vůbec. To jste ostatně jistě poznali sami.

TLUSTŮCH Ano, pozoruhodně delikátní aroma.

HJALMAR (*nejistě*) On je nějaký rozdíl mezi ročníky?

TLUSTŮCH (*se směje*) No ne, vy jste dobřej.

WERLE (*se usmívá*) Vám předložit ušlechtilé víno je tedy opravdu plýtvání.

PLEŠOUN S tokajským je to jako s fotografiemi, pane Ekdale. Chce to sluníčko. Nebo ne?

HJALMAR To ano, světlo je samozřejmě důležité.

SØRBYOVÁ Takže je to vlastně jako tadyhle s pány: ti taky moc a moc potřebují sluníčko, jak se říká.

PLEŠOUN Ale, ale – to jste se dopustila dost obnošené jedovatosti.

KRÁTKOZRÁKÝ Paní Sørbyová se předvádí –

TLUSTŮCH – a to na náš účet. (*Hrozí prstem*) Paní Berto, paní Berto!

SØRBYOVÁ Ale prosím vás, nikdo přece nemůže popřít, že je ročník a ročník. Ty nejstarší jsou nejlepší.

KRÁTKOZRÁKÝ Vy mě snad strkáte k těm starým?

SØRBYOVÁ Ale ani zdaleka.

PLEŠOUN To se podívejme! A co já, paní Bertičko?

TLUSTŮCH No, a já! K jakým ročníkům počítáte nás?

SØRBYOVÁ Vás počítám k těm sladkým ročníkům, pánové.

(*Upije ze skleničky, pánové se smějí a flirtují s ní.*)

WERLE Paní Sørbyová si vždycky umí poradit – když chce. Tak, pánové, máte co pít? Pettersene, postarejte se – ! Gregersi, my dva si spolu dáme skleničku. (*Gregers se ani nepohne.*) Hjalmar, přidáte se k nám? U stolu jsem neměl příležitost vám připít.

(*Otevřou se tapetové dveře a dovnitř strčí hlavu účetní Gråberg.*)

GRÅBERG Prosím o prominutí, pane továrníku, ale nemůžu se dostat ven.

WERLE Ale, oni vás tam zase zamkli?

GRÅBERG No právě, a Flakstad odnes klíče –

WERLE No, to nic, pojďte klidně tudy.

GRÅBERG Když on je tu ještě –

WERLE Tak pojďte, pojďte oba dva, jen se nestyděte.

(*Z kanceláře vyjdou Gråberg a starý Ekdal.*)

WERLE (*mimoděk*) No tohle!

(*Smích a hovor mezi hosty utichne. Hjalmar sebou trhne, když uvidí otce, odloží sklenici a obrátí se ke krbu.*)

EKDAL (*nezvedne oči, ale kratičce se uklání na všechny strany a mumlá přítom*) Prosím o prominutí. Já vím, že tudy nesmím. Bylo zamčeno. – Bylo zamčeno. Prosím o prominutí. (*Gråberg i Ekdal odejdou v pozadí vpravo.*)

WERLE (*cedí mezi zuby*) Zatracený Gråberg!

GREGERS (*otevřená pusa, oči vyvalené; Hjalmarovi*) Ale vždyť to byl přece – !

TLUSTŮCH Co se děje? Kdo to byl?

GREGERS Ale to nic, nikdo; jen účetní a ještě někdo.

KRÁTKOZRÁKÝ (*Hjalmarovi*) Vy toho člověka znáte?

HJALMAR Já nevím – nevšíml jsem si –

TLUSTŮCH (*vstane*) Krucinál, co se to stalo? (*Jde ke skupince hostů, kteří tlumeně hovoří.*)

SØRBYOVÁ (*šeptem*) Pettersenku, jděte honem a něco mu strčte. Něco dobrého.

PETTERSEN (*přikývne*) Prosím. (*Jde.*)

GREGERS (*Hjalmarovi, tiše, otřesen*) Takže to opravdu byl on!

HJALMAR Ano.

GREGERS A tys tu stál jak solný sloup a zapřel jsi ho!

HJALMAR (*zběsile šeptá*) Ale copak jsem mohl – !

GREGERS – znát se k vlastnímu otci?

HJALMAR (*bolestně*) Kdybys byl na mém místě, tak –
(*Hosté se dosud bavili polohlasem, teď hovor zesílí v nucený halas.*)

PLEŠOUN (*se s boдрým úsměvem blíží k Hjalmarovi a Gregersovi*) Ahá, tak jakpak, pánové, ožívujete si vzpomínky na studentské časy? Co? Vy nekouříte, pane Ekdale? Nepotřebujete oheň? No jo, vidíte, tady se nesmí –

HJALMAR Ne, děkuju, já nebudu –

TLUSTŮCH Nemáte nějakou pěknou básničku, že byste nám zarecitoval, pane Ekdale? Tak hezky jste to dřív uměl.

HJALMAR Bohužel si žádnou nepamatuju.

TLUSTŮCH No, to je ale škoda. Tak co vymyslíme, pane kolego?

(*Odchází s Plešounem do druhé místnosti.*)

HJALMAR (*ponuře*) Gregersi – já jdu! Když na vlastní hlavě muž pocítí drtivý úder osudu – však víš. – Pozdravuj ode mne otce.

GREGERS Ano, ano. Jdeš rovnou domů?

HJALMAR Ano. Proč?

GREGERS No, já se u vás možná ještě zastavím.

HJALMAR Ne, prosím tě, to ne. Doma u mě ne. Můj domov je bezútěšný, Gregersi – zvlášť proti tak skvostné hostině jako tahle. Můžeme se přece sejít někde ve městě.

SØRBYOVÁ (*se přiblížila; tlumeně*) Vy už jdete, Hjalmar?

HJALMAR Ano.

SØRBYOVÁ Pozdravujte Ginu.

HJALMAR Děkuju.

SØRBYOVÁ A řekněte jí, že se na ni někdy přijdu podívat.

HJALMAR Ano, děkuju. (*Gregersovi.*) Ty tady zůstaň. Já se nepozorovaně ztratím. (*Loudavě přejde místností, pak do salonu a vpravo pryč.*)

SØRBYOVÁ (*tiše Pettersenovi, který se mezitím vrátil*) Tak co, dostal starý něco s sebou na cestu?

PETTERSEN Aby ne. Strčil jsem mu lahvinku koňaku.

SØRBYOVÁ No, to jste mohl vymyslet něco lepšího.

PETTERSEN Ba ne, paní Sørbyová, koňak on má ze všeho nejradši.

TLUSTŮCH (*ve dveřích, noty v ruce*) Tak co, nezahraju si trochu, paní Sørbyová?

SØRBYOVÁ Tak dobrá. Pojdme.

HOSTÉ Bravo, bravo!

(*Paní Sørbyová s ostatními hosty odejde do salonu a vpravo. Gregers zůstane stát u krbu. Továrník Werle hledá cosi na psacím stole, zřejmě by chtěl, aby Gregers odešel, ale když se ten ani nepohne, vykročí Werle ke dveřím.*)

GREGERS Mohl bys chvíli počkat?

WERLE (*se zastaví*) Copak?

GREGERS Potřebuju si s tebou promluvit.

WERLE Nemohlo by to počkat, až budeme sami?

GREGERS Ne, to by nemohlo; mohlo by se totiž taky stát, že sami prostě nebudeme.

WERLE (*jde k němu*) Jak tomu mám rozumět?

(*V průběhu následujícího rozhovoru slyšíme z hudebního salonu vzdálenou hru na klavír.*)

GREGERS Jak jsi mohl nechat tu rodinu tak zoufale zbídačet?

WERLE Myslíš patrně Ekdalovy, předpokládám.

GREGERS Ano, myslím Ekdalovy. Poručík Ekdal ti býval přece kdysi tak blízký.

WERLE Ano, bohužel, býval mi asi až příliš blízký. Kolik let jsem to cítil, a jak jsem za to musel platit! To jemu mám co děkovat, že i na mém dobrém jménu a na mé pověsti ulpěla jakási – no ano, poskvrna.

GREGERS (*tiše*) Nesl za to vinu skutečně jen on sám?

WERLE Jak to myslíš, kdo jinak?

GREGERS Ty lesy jste přece koupili společně, oba dva –

WERLE Ale kdo je zakresloval do mapy? Ekdal! Nedbale a ledabyly! A kdo nezákonně těžil na státních pozemcích? On. Kdo vedl veškerý provoz v polesí? On. Já jsem houby věděl, co tam pan poručík Ekdal podniká.

GREGERS Pan poručík Ekdal asi sám houby věděl, co podniká.

WERLE Může být. Jenže fakt je ten, že on byl odsouzen a já zproštěn obžaloby.

GREGERS Jistě, já vím, nebyly důkazy.

WERLE Zproštění je zproštění. Odporné záležitosti, já jsem z toho předčasně zešedivěl, a opravdu nevím, proč se v tom musíš teď najednou začít rejpat. O takových věcech jsi tam v lesích celé ty roky hloubal? Gregersi, já tě ujišťuju, že tady ve městě už po těchhle historkách nikdo ani nevzdechne – pokud jde o mě.

GREGERS Ale co Ekdalovic rodina, co ti chudáci!

WERLE Co jsem vlastně podle tebe měl pro ty lidi udělat? Když Ekdala pustili, byl zlomený člověk, nebylo mu pomoci. Jsou na světě lidi, co jdou ke dnu, stačí dva tři broky do těla; už se nikdy nezvednou. Věř mi, Gregersi, dávám ti své slovo: vycházel jsem jim vstříc, jak to jen šlo, abych přitom nezkompromitoval sám sebe a nezavdal příčinu k nejruznějším podezřením a pomluvám.

GREGERS Podezřením – ? Ale!

WERLE Ekdalovi jsem opatřil opisování pro kancelář a platím ho daleko, daleko víc, než za co ta jeho práce stojí –

GREGERS (*se na něho nedívá*) Hm – o tom nepochybuju.

WERLE Ty se směješ? Myslíš si snad, že to není pravda, co ti tady říkám? Prosím, v knihách o tom nemám nic, protože takové výdaje v nich neuvádím.

GREGERS (*studený úsměv*) Ne, jistě, jsou přece výdaje, které je lepší v knihách neuvádět.

WERLE (*překvapen*) Jak to myslíš?

GREGERS (*sebere odvahu*) Vyúčtoval jsi, co tě to stálo dát Hjalmaru Ekdala vyučit na fotografa?

WERLE Já? Jak to, vyúčtoval?

GREGERS Mám zjištěno, že náklady jsi hradil ty. A dále mám zjištěno, že jsi ho štědře podpořil, aby si mohl zavést firmu.

WERLE No prosím, a pak bude někdo vykládat, že jsem pro Ekdalovy nic neudělal! Ujišťuju tě, že jsem s těmi lidmi měl výdajů ažaž.

GREGERS Vyúčtoval jsi aspoň některé?

WERLE Proč tě to zajímá?

GREGERS Mám k tomu své důvody. Poslyš, řekni mi – tehdy, když ses tak vše ujal syna svého starého přítele – neměl on se tenkrát zrovna nějak ženit?

WERLE Prosím tě, jak já si – jak si po tolika letech můžu – ?

GREGERS Napsal jsi mi tenkrát – obchodní dopis, jak jinak – a dodal jsi, jen jako p.s., že se Hjalmar Ekdal oženil s nějakou slečnou Hansenovou.

WERLE No, vždyť to tak bylo, jmenovala se tak.

GREGERS Jenže už jsi nenapsal, že tahleta slečna Hansenová byla Gina Hansenová – naše bývalá hospodyně.

WERLE (*se zasměje, posměšně, ale nuceně*) To ne, vůbec mě totiž nenapadlo, že by ses o naši bývalou hospodyně nějak zvlášť zajímal.

GREGERS Taky že ne. Jenže – (*ztlumí hlas*) zřejmě se o ni tady v domě zvlášť zajímali jiní.

WERLE A to má znamenat co? (*Vyjede na něho.*) Snad nemyslíš mě!

GREGERS (*tiše, leč pevně*) Ano, tebe.

WERLE A to si dovoluješ – ! Jak si troufáš – ! Jak může on, ten nevděčník, on, nějaký fotograf – jak vůbec sebere odvahu někoho takhle obviňovat!

GREGERS Hjalmar se toho ani slovem nedotkl. Myslím, že o takových věcech nemá vůbec tušení.

WERLE Tak kdes to tedy sebral? Kdo ti něco takového nakukal?

GREGERS Pověděla mi to chudák maminka. Tehdy jsem ji viděl naposled.

WERLE Tvoje matka! No jistě, to mě mohlo hned napadnout! Vy dva – vy jste vždycky drželi spolu. To ona způsobila, že ses už od začátku postavil proti mně.

GREGERS To se mylíš, bylo to tím, jak trpěla, jak se mučila, až na to tak bídně zašla.

WERLE Prosím tě, ta toho tak vytrpěla – rozhodně ne víc než ostatní. Ale s choulostivými, přepjatými lidmi se holt nedá nic pořídít. To jsem prosím já poznal na vlastní kůži. – A ty mě tady teď budeš takhle podezírat a přehrabovat se v nějakých omšelých starých drbech a pomluvách proti vlastnímu otci. Víš, Gregersi, opravdu si myslím, že už by ses ve svém věku mohl věnovat užitečnějším věcem.

GREGERS No jo, už by bylo pomalu načase.

WERLE Taky by se ti určitě duševně ulevilo, přestal bys být tak trudnomyslný. Prosím tě, kam to taky může vést, věčně celá léta trčet v lesích na pile, dřít se jako obyčejná kancelářská myš a odmítat třeba jen korunu navíc vedle měsíčního platu? Vždyť je to čiré šílenství.

GREGERS Jo, kdybych si tak aspoň tím mohl být jistý.

WERLE Prosím, chápu tě. Chceš mít svou nezávislost, nechceš mi být ničím zavázán. Ale teď máš právě příležitost získat nezávislost a být vlastním pánem, ve všem všudy.

GREGERS Ale? A jak asi – ?

WERLE Když jsem ti teď psal, že musíš okamžitě přijet do města, tak – hm –

GREGERS No, cos mi vlastně chtěl? Celý den čekám, že se to dozvím.

WERLE Chtěl jsem ti navrhnout, aby ses stal podílníkem firmy.

GREGERS Já! Tvé firmy? Jako společník?

WERLE Ano. Proto ještě nemusíme být v jednom kuse spolu. Ty bys mohl převzít vedení podniku tady ve městě a já bych se přestěhoval na pilu.

GREGERS Ty?

WERLE Ano. To víš, už mi práce nejde tak jako dřív. Musím si šetřit oči, Gregersi, moc mi poslední dobou slábnou.

GREGERS To přece nezačaly až teď.

WERLE To ne, ale teď se to zhoršuje. A kromě toho – okolnosti by možná vyžadovaly, abych se odstěhoval – aspoň na čas.

GREGERS Něco takového mě nikdy nenapadlo.

WERLE Podívej, Gregersi – nás dva rozděluje spousta věcí. Ale jsme přece jenom otec a syn. A tak si myslím, že bychom mohli snad dojít aspoň k nějakému vzájemnému porozumění.

GREGERS Myslíš tak jako navenek?

WERLE Aspoň tak. Rozmysli si to, Gregersi. No, co říkáš, to by přece mělo jít. No?

GREGERS (se na něho dívá studenýma očima) Za tím něco vězí.

WERLE Jak to?

GREGERS Ty mě na něco potřebuješ.

WERLE Lidé v tak blízkém vztahu jako my dva snad vždycky jeden druhého potřebují.

GREGERS No, říká se to.

WERLE Rád bych tě teď nějaký čas měl tady doma. Jsem osamělý člověk, Gregersi. Vždycky jsem si připadal tak sám – celý život; ale teď, jak stárnu, tak čím dál víc. Potřebuju mít někoho u sebe.

GREGERS Máš přece paní Sørbyovou.

WERLE To mám; a dneska už je pro mě skoro nepostradatelná. Je veselá, vyrovnaná, je s ní v domě živo – a to já hrozně potřebuju.

GREGERS No vidíš – tak vlastně máš, co chceš.

WERLE To ano, jenže se obávám, že už to moc dlouho nevydrží. To víš, žena v takovém postavení přijde snadno do řečí. A když se to tak vezme, tak mužovi to vlastně taky zrovna moc neprospívá.

GREGERS Ále, když může někdo pořádat takové hostiny jako ty, tak si může opravdu dovolit všechno možné.

WERLE No jo, ale co ona, Gregersi? Mám strach, že už si to nenechá moc dlouho líbit. A i kdyby se z čiré oddanosti ke mně povznesla nad lidské řeči, pomluvy a tak – ? Ty máš přece tak silně rozvinutý smysl pro spravedlnost, Gregersi, nemyslíš –

GREGERS (ho přeruší) Podívej se, zkrátka a dobře: chceš si ji vzít?

WERLE A kdybych chtěl? Tak co?

GREGERS No, to se ptám já taky: tak co?

WERLE Bylo by ti to nějak naprosto nepřekonatelně proti mysli?

GREGERS Ale vůbec ne. Ani v nejmenším.

WERLE Protože já jsem nemohl vědět, jestli snad z ohledu k památce nebožky matky –

GREGERS Nejsem přepjatý.

WERLE Ať už jsi, jaký jsi, sejmul jsi mi rozhodně těžký balvan ze srdce. Jsem nesmírně potěšen, že mohu v této věci počítat s tvou podporou.

GREGERS (ho upřeně pozoruje) Tak teď už chápu, k čemu mě chceš využít.

WERLE K čemu tě chci využít? Co je to prosím tebe za výraz!

GREGERS Ále, mezi čtyřma očima snad nebudeme rajtovat na slovíčkách. (Krátce se zasměje.) Takže takhle tedy! Tak proto jsem se měl horempádem osobně dostavit do města. Kvůli paní Sørbyové musí tady v baráku okamžitě propuknout rodinný život! Tatínek se synáčkem, idyla, cvak! To bude tedy novinka!

WERLE Jak si dovoluješ mluvit tímhle tónem!

GREGERS Prosím tě, kdy tady byl nějaký rodinný život? Co já pamatuju, tak nikdy. Ale teď potřebujeme malou ukázkou, co? Ono totiž udělá jistě výborný dojem, když se bude moct říkat, že synáček – na perutích piety – přispěchal domů na ženitbu stárnoucího otce. A co potom zbude z řečí o tom, co všechno musela snášet a vytrpět chudinka nebožka? Ani smítko. Vymete a rozptýlí je její vlastní syn.

WERLE Gregersi – myslím, že na světě není nikdo, ke komu bys měl takový odpor jako ke mně.

GREGERS (tiše) Viděl jsem tě moc zblízka.

WERLE Viděls mě očima své matky. (Trochu ztlumí hlas.) Ale měl bys mít na paměti, že ty oči bývaly občas trochu – obloužené.

GREGERS (rozechvěle) Ano, vím, co myslíš. Jenže kdo za tu maminčinu nešťastnou slabost nesl vinu? Ty a všechny ty tvoje – ! Poslední z nich byla ta ženská, co jste ji podstrčili Hjalmaru Ekdalovi, když už jsi ty – ááá!

WERLE (pokrčí rameny) Slovo za slovem, jako bych slyšel tvou matku.

GREGERS (sí ho nevsímá) – a takhle ten člověk, ta velká, prostá, dětinská duše, teď žije, v jednom velkém klamu – pod jednou střešou s takovou... a netuší, že to, čemu říká 'moje rodina', je postavené na lži! (Přistoupí o krok blíž.) Když se podívám zpátky na veškeré tvoje počínání, tak mi je, jako bych se rozhlížel po bojišti posetém rozdrčenými lidskými osudy.

WERLE Mám dojem, že propast mezi námi je příliš hluboká.

GREGERS (se lehce ukloní) To už jsem zjistil, a proto se loučím a odcházím.

WERLE Odcházíš? Z domu?

GREGERS Ano. Protože konečně před sebou vidím úkol, pro který můžu žít.

WERLE A co je to za úkol?

GREGERS Jen by ses smál, kdybys to uslyšel.

WERLE Osamělý člověk se tak snadno nesměje, Gregersi.

GREGERS (ukazuje do pozadí) Podívej, tatínku – pánové si hrají na slepou bábu s paní Sørbyovou. – Dobrou noc a sbohem. (Odejde v pozadí doprava.) (Ze salonu zaznívá smích a dovádění, zahlédneme tam část společnosti.)

WERLE (pohrdlivě mumlá za Gregersem) Che –! Chudák – a pak že není přepjatý!

DRUHÉ DĚJSTVÍ

Ateliér Hjalmara Ekdala. Veliká, zřejmě podkrovní místnost. Vpravo skloněná střecha s velkými okny, napůl přikrytými modrým závěsem. Vpravo vzhod, v popředí na téže straně dveře do obývacího pokoje. Na levé straně rovněž dvoje dveře, mezi nimi železná kamna. Na zadní stěně široké dvojkřídlé posuvné dveře. Ateliér je chudě, ale pohodlně zařízený a vybavený. Mezi dveřmi vpravo kousek od zdi pohovka, stůl a něco židlí, na stole svítlna se stínítkem, u kamen starý ušák. Místy rozestavené různé fotografické aparáty a vybavení. Na zadní stěně vlevo od dveří knihovna, v ní něco knížek, krabic, lahví s chemikáliemi, různým náčiním, náradím a podobnými předměty. Na stole fotografie a potřeby jako štětce, papír a podobně.

(Gina Ekdalová sedí na židli u stolu a šije. Hedvika sedí na pohovce a čte knihu, palci má ucpané uši, dlaněmi si chrání oči.)

GINA *(několikrát, jakoby s tajenou starostí, se na ni podívá, pak řekne)*
Hedvi!

(Hedvika neslyší.)

(Hlasitěji.) Hedviko!

HEDVIKA *(odtáhne ruce a zvedne hlavu)* Ano, mami?

GINA Hedvi, holčičko moje, už musíš přestat číst.

HEDVIKA Ale mami, ještě chvíli. Aspoň chvíli linku!

GINA Ne, dej tu knížku pryč. Tatínek to taky nemá rád. Víš, že sám nikdy večer nečte.

HEDVIKA *(zavře knihu)* To ne, tatínek vůbec na čtení moc není.

GINA *(odloží šití a vezme si na stole tužku a sešitek)* Pamatuješ si, kolik jsme dneska vydali za máslo?

HEDVIKA Dvanáct šedesát.

GINA No jo, máš pravdu. *(Zapíše.)* Já nevím, co se tady v domě sní máslo. A pak byl salám a sýr – co ještě – *(Zapisuje.)* Jo, šunka – hm – *(Sečítá.)* No, takže to máme hned –

HEDVIKA A nezapomeň pivo –

GINA Jo vidíš. *(Zapíše.)* Ono se to nezdá, ale pivo bejt musí.

HEDVIKA Ale zase jsme dneska my dvě nepotřebovaly teplou večeri, když byl táta pryč.

GINA Ano, to byla výhoda. Jo, a pak jsem stržila pětadesát za fotografie.

HEDVIKA No ne – tolik, vážně?

GINA Přesně osmdesát pět korun.

(Ticho. Gina si zase vezme šití. Hedvika si vezme papír a tužku a začne si něco kreslit. Levou rukou si stíní oči.)

HEDVIKA To je ale legrace, vid', táta že je na velké hostině u pana továrníka Werleho.

GINA To nemůžeš takhle říct, u pana továrníka. Pozval ho přece jeho syn. *(Po chvílce.)* S tímhle panem továrníkem my nemáme vůbec nic společného.

HEDVIKA Já už se tak strašně těším, až přijde táta domů. On totiž slíbil, že mi od paní Sørbyové přinese něco dobrého.

GINA Jo, to víš, v tom baráku o dobroty nouze není.

HEDVIKA *(kreslí)* Trošinku hlad už skoro taky mám.

(Dvěmi z chodby vejde starý Ekdal, v podpaží balík papírů, další balík v kapse kabátu.)

GINA Ty jdeš dneska nějak pozdě, dědo.

EKDAL Zavřeli mě v kanceláři. Musel jsem čekat u Gråberga. A pak jsem musel projít skrz – no.

HEDVIKA Dali ti nějaké psaní, dědečku?

EKDAL Celý tenhle balík. Podívej.

GINA Ale to je výborný.

HEDVIKA A ještě jeden balík máš v kapse.

EKDAL Jo? Nesmysly, to nic není. *(Postaví hůl do rohu.)* Tahle prácička mi vydrží pěkně dlouho, Gino. *(Poodsune jedno křídlo dveří na zadní stěně.)* Psst! *(Nakoukne dovnitř a za chvíli dveře opět opatrně zastrčí.)* He he. Všecko to spí. He he, ona si lehla do košíku.

HEDVIKA Opravdu jí v tom košíku nebude zima, dědo?

EKDAL Ty máš nápady! Zima? Prosím tě, takové slámy. *(Jde k prvním dveřím vlevo.)* Najdu tady nějaký sirky?

GINA Ležej na komodě.

(Ekdal jde do svého pokoje.)

HEDVIKA To je ale dobře, že děda dostal takového psaní.

GINA No jo, chudák stará, aspoň bude mít pár halířů kapesního.

HEDVIKA A nebude celé dopoledne vysedávat u té odpornej baby v hospodě.

GINA No, to taky.

(Ticho.)

HEDVIKA Myslíš, že na hostině jsou ještě u stolu?

GINA Pámbu ví; proč ne, může bejt.

HEDVIKA Představ si, těch lahůdek, to si táta dá, vid'? To bude mít určitě dobrou náladu, až přijde. Co myslíš, mami?

GINA To jo. A to si teprv představ, kdybysme mu tak mohly říct, že už máme podnájemníka.

HEDVIKA Dneska večer to ani nemusí být.

GINA No, ba ne, nebylo by to špatný. Pokoj je stejně nevyužitéj.

HEDVIKA Ale ne, já myslím, že to nemusí být, protože dneska večer bude mít táta beztak dobrou náladu. Takže podnájemníka by bylo lepší si nechat na jindy.

GINA *(se na ni podívá)* Jsi ráda, když můžeš tátovi něco dobrého povědět, když přijde takhle večer domů?

HEDVIKA No, to jo, protože to je tady pak hned veselejc.

GINA *(zamýšleně)* No jo, na tom něco je.

(Vejde znovu starý Ekdal a namíří k předním dveřím vlevo.)

GINA *(se napůl obrátí na židli)* Potřebuješ něco v kuchyni, dědečku?

EKDAL No jo, no jo, jenom něco... jen sed'. *(Vyjde.)*

GINA Snad se tam nebude rejt ve žhavelch uhlíkách. *(Chvíli čeká.)* Hedvi, jdi se podívat, co tam dělá.

(Ekdal vejde, v ruce džbán s horkou vodou.)

HEDVIKA Šel sis pro teplou vodu, dědečku?

EKDAL Jo jo, šel. Na něco ji potřebuju. Musím psát, a inkoust mi zhoustnul na kaši – no.

GINA Neměl by ses nejdřív navečeřet? Je na stole.

EKDAL Večeřet nebudu, říkám ti, že mám moc práce. A do pokoje ať mi nikdo nechodí. Nikdo – no. *(Vejde do svého pokoje.)*

(Gina a Hedvika se na sebe podívají.)

GINA *(tiše)* Nevíš, kde moh přijít k penězům?

HEDVIKA Asi dostal od Gråberga.

GINA Ale kdepak. Gråberg posílá vždycky peníze mně.

HEDVIKA Tak mu asi někde dali láhev na dluh.

GINA Chudák děda, tomu tak akorát dá někdo na dluh.

(Zprava vejde Hjalmar Ekdal v zimníku a šedivém plstěném klobouku.)

GINA *(odhodí šití a vstane)* No ne, Hjalmar, ty už jsi zase doma!

HEDVIKA *(zároveň, vyskočí)* Jú, tati, ty už jsi tady!

HJALMAR *(odloží klobouk)* Teď už asi odešli skoro všichni.

HEDVIKA Tak brzy?

HJALMAR No, byl to přece oběd. *(Chce si svléknout kabát.)*

GINA Počkej, pomůžu ti.

HEDVIKA Já taky.

(Stáhnou mu kabát. Gina ho jde pověsit na zadní stěnu.)

Bylo tam hodně lidí, tati?

HJALMAR Ani ne. U stolu nás bylo asi tak – nějakých dvanáct čtrnáct.

GINA To ty sis asi se všema pěkně popovídal, co?

HJALMAR No, tak to víš, trochu, že jo. I když on si mě vlastně tak jako zabral pro sebe Gregers.

GINA Je ještě pořád tak odporný?

HJALMAR No, moc dobře zrovna nevypadá. – Děda ještě není doma?

HEDVIKA Ale jo, je u sebe, opisuje.

HJALMAR Říkal něco?

GINA Ne, co by měl říkat?

HJALMAR Já jen, jestli se nezmínil – ? Slyšel jsem, že snad měl být u Gråberga, aspoň myslím. Skočím se na něho podívat.

GINA Ale ne, to – nestojí to za to –

HJALMAR Jak to, proč? Říkal snad, že mě nechce vidět?

GINA Spíš asi nechce dneska večer vidět vůbec nikoho –

HEDVIKA (*posunky*) Ehm – ehm!

GINA (*si jí nevšimne*) – byl si tady totiž pro horkou vodu –

HJALMAR Aha, tak to on už zase – ?

GINA No jo, už to tak bude.

HJALMAR Ach bože – můj ubohý, starý, bělovlasý otec – ! No jo, tak jen ať si pěkně užije.

(*Ze svého pokoje vejde starý Ekdal v županu a s fajfkou.*)

EKDAL No, už jsi doma? Připadalo mi, že tu slyším někoho mluvit.

HJALMAR Zrovna jsem přišel.

EKDAL Tys mě asi neviděl, co?

HJALMAR Ne; ale povídali, že jsi tamtudy prošel; a tak jsem si řekl, že tě doprovodím.

EKDAL Hm, no, to od tebe bylo moc hezké. – Co to tam bylo vlastně za lidi?

HJALMAR Ále takoví všelijaký. Samá honorace, doktor Flor a inženýr Balle a doktor Kaspersen a doktor iks ypsilon – co já vím –

EKDAL (*pokyvuje*) Slyšíš, Gino! S jakou honorací se stýká?

GINA Jo, tam teď holt vedou nóbl dům.

HEDVIKA A tati, to tam ti páni zpívali? Nebo předčítali?

HJALMAR Ne, jen žvanili. Pak chtěli na mně, abych jim něco zarecitoval; ale já ani za nic.

EKDAL Za nic?

GINA Ono by tě zase nebylo.

HJALMAR Kdepak. Člověk nesmí hned každému dělat poskoka. (*Prochází se.*) Aspoň já tedy rozhodně ne.

EKDAL Kdepak, kdepak, na Hjalmaru si nikdo hned tak nepřijde.

HJALMAR Já tedy opravdu nevím, proč bych jim zrovna já měl obstarávat zábavu, když si jednou za čas někam vyjdu. Ať se namáhají ostatní. Vyžírkové, chodí to z jedné hostiny na druhou a cpou se a nalejvají jak bezední. Tak ať si ty lahůdky taky někdy odpracujou.

GINA Tohles jim snad nevykládal!

HJALMAR (*si prozpěvuje*) Pampadadampadá – No, tak úplně pro sebe jsem si to zase nenechal, to si piš!

EKDAL A takové panstvo, no teda!

HJALMAR Jo, na to já nekoukám. (*Ledabyle.*) No, a pak jsme si tak trochu podebatili o tokajském.

EKDAL O tokajském, jo? Nó, to je fajnové vínečko.

HJALMAR (*se zastaví*) Může být. Jenomže není ročník jako ročník, abys věděl. Záležejí na množství slunečního svitu v době zrání hroznů.

GINA No ne, co ty všecko nevíš!

EKDAL A o tom jste jako debatili?

HJALMAR No, chtěli to zkusit, ale pak se dozvěděli, že s doktory je to taky tak. Taky není každý ročník stejně kvalitní – to to dostali, co?

GINA No ne, ty jsi teda hlava!

EKDAL He he! Tak tohle teda dostali na talíř?

HJALMAR Pěkně mezi oči to dostali.

EKDAL Slyšíš to, Gino, rovnou mezi oči jim to vpálil, doktorům jedněm.

GINA No ne, přímo mezi oči!

HJALMAR Je to tak, ale pozor, nechci, aby se o tom mluvilo. Takové věci si má člověk nechat pro sebe. Ono to zase bylo ve vší družnosti, nemyslete si. To víte, samí příjemní lidi, sympatáci, proč bych je já měl nějak zraňovat? Kdepak!

EKDAL Ale rovnou mezi oči –

HEDVIKA (*se vlichocuje*) To je ale legrace, vidět tě ve fraku, tati. Tobě totiž frak ohromně sluší.

HJALMAR No, vid' A tenhle sedí opravdu dokonale. Padne mi, jako by byl na mě šitý; no, tak možná trochu šponuje tady v průramkách – pomoz mi, Hedvičko. (*Svléká frak.*) Radši si vezmu jen tak sáčko. No tak, Gino, kde je to sako!

GINA Tady, tady! (*Nese mu sako a pomáhá mu do něho.*)

HJALMAR Tak, a je to. A nezapomeň, že se frak musí Molvikovi hned ráno vrátit.

GINA (*ho ukládá*) To už se zařídí.

HJALMAR (*se protahuje*) Á, to se člověk hned cítí zase pěkně doma. Ona mi taky tahle volná, nedbalá elegance stejně jde líp k tělu. Co říkáš, Hedvi?

HEDVIKA To jistě, tati.

HJALMAR Když si takhle elegantně uvážu šálku, na dva dlouhé konce – No, koukni. Co říkáš?

HEDVIKA No jeje, a jak ti to pasuje ke knírku a k těm kudrnatým vlasům.

HJALMAR No, kudrnaté, to nevím – řek bych spíš zvlněné.

HEDVIKA To je pravda, jsou tak spíš jako řídce kudrnaté.

HJALMAR Takže spíš zvlněné.

HEDVIKA (*po chvílce – tahá ho za sako*) Tati!

HJALMAR No, copak?

HEDVIKA Ale, vždyť ty víš.

HJALMAR Nevím, opravdu ne.

HEDVIKA *(se směje a pofíukává)* Ale no tak, tati, tak už mě netrap!

HJALMAR Co pořád máš?

HEDVIKA *(jím cloumá)* Tak přestaň, kde to máš, tati! Víš přece, žeš mi slíbil něco dobrého.

HJALMAR Jo vidíš – jak já na to jenom moh zapomenout!

HEDVIKA Kdepak, ty si mě jen dobíráš, tati. Že se nestydíš! No tak, kams to dal?

HJALMAR To víš, že jsem nezapomněl. Momentíček! Přinesl jsem ti něco jiného, Hedvičko.

(Poodejde a hrabe se v kapsách fraku.)

HEDVIKA *(poskakuje a tleská radostí)* Jú, mami, mami!

GINA Tak vidíš, jen musíš mít trochu trpělivost, a –

HJALMAR *(v ruce papír)* Tak heleď, tady to máme!

HEDVIKA Tohle? Ale vždyť to je jen kus papíru.

HJALMAR To je prosím jídelní lístek – úplně celý jídelní lístek. Tadyhle vidíš – „Menu“: to znamená jídelní lístek.

HEDVIKA A jiného nemáš nic?

HJALMAR Vždyť ti povídám, že tam na to jsem zapomněl. Ale můžeš mi věřit, dávám ti svoje slovo: je to houby požitek, tyhle pamlsky. Tak, hezky si sedni ke stolu, přečti si, co je na tom lístku, a já ti pak budu vyprávět, jaké ty jednotlivé chody byly. No tak, Hedvi!

HEDVIKA *(polyká pláč)* Ano, děkuju.

(Hedvika si sedne, ale nečte. Gina jí dává znamení, Hjalmar si toho všimne.)

HJALMAR *(bezcílně chodí sem tam)* Tedy to je opravdu k nevíře, na co všechno musí člověk jako živitel rodiny myslet – a když na nějakou takovou úplnou prkotinu zapomene, hned se na něho kdekdo tváří kysele. No nic, člověk si nakonec zvykne i na šibenici. *(Zastaví se u kamen, kde sedí starý Ekdal.)* Byl ses dneska podívat vevnitř, tati?

EKDAL Že se ptáš. Vlezla si do košíku.

HJALMAR Ne, vážně? Do košíku vlezla? Takže si na něj začíná zvykat.

EKDAL To víš; však já to hned říkal. Jenže teď, rozumíš, teď to tam budeme muset trochu –

HJALMAR Trochu vylepšit, to jo.

EKDAL Ale to opravdu musíme, víš?

HJALMAR Aby ne. Tak pojď, popovídáme si o těch zlepšováčcích, tati. Hezky si k tomu sedneme na pohovku.

EKDAL No, to jo. Hm, já si asi nejdřív půjdu nacpat fajfku; asi bude potřebovat taky trochu vyčistit. Hm. *(Jde do svého pokoje.)*

GINA *(se usmívá na Hjalmaru)* Slyšels, jo? Vyčistit fajfku.

HJALMAR Ale no to víš, Gino, jen ho nech; ubohý životní ztroskotanec takhle na stará kolena. – A ty zlepšováčky – nejlíp bude, když se na to vrhneme hned zítra.

GINA Ale když – ty zítra asi nebudeš mít čas...

HEDVIKA *(jí vpadne do řeči)* Ale jo, mami!

GINA ...nezapomeň, že musíš retušovat ty kopie, už si pro ně posílali kolikrát.

HJALMAR No prosím, zase ty kopie. Žádná starost, budou hotové. Přišly snad nějaké nové objednávky?

GINA Bohužel ne; na zítra nemám než ty dva portréty, no, víš přece.

HJALMAR A nic jiného? To je opravdu hrůza, jak to člověk neveme do ruky sám, tak –

GINA Ale tak co mám dělat? V novinách inzeruju, co můžu, aspoň myslím.

HJALMAR Pch, v novinách, v novinách – vidíš, co je to asi tak platný. A na pokoj se určitě taky nikdo podívat nepřišel, co?

GINA Ne, ještě ne.

HJALMAR No, to se dalo čekat. Jak se člověk nepostará sám, tak – Tak takhle ne, Gino, rozumíš, vzít se za to musí, pořádně!

HEDVIKA *(jde k němu)* Tati, nemám ti přinést flétnu?

HJALMAR Ne, ne, žádnou flétnu; já tady na tom světě žádné radosti nepotřebuju. *(Chodí.)* Jen se neboj, zítra budu dělat jako šroub, nebudeš si moct stěžovat. Budu dělat, co mi síly vydrží –

GINA Ale no tak, prosím tě, vždyť já jsem to tak nemyslela.

HEDVIKA Tati, neměl bys chuť na lahvičku piva?

HJALMAR Nikoli, ani v nejmenším. Kvůli mně se už nikdo nemusí obtěžovat. *(Zastaví se.)* – Pivo? – Říkala jsi pivo?

HEDVIKA *(živě)* Jistě, tati; pěkně vychlazené.

HJALMAR No tak – když to musí být, tak můžeš pro jednu lahvičku skočit.

GINA Tak běž, ať si uděláme příjemnou hodinku.

(Hedvika běží do kuchyně.)

HJALMAR *(u kamen – zastaví ji, podívá se na ni, vezme jí hlavu do rukou a přitiskne ji k sobě)* Hedvičko! Hedvičko!

HEDVIKA *(samou radostí jí vhrknou slzy do očí)* Tati, ty jsi takový hodný!

HJALMAR Ne, ne, to neříkej. Sedím si tam u bohatcova stolu a užívám si – cpu se u překypující tabule –! A ještě k tomu –!

GINA *(sedí u stolu)* Prosím tebe, jen to nepřeháněj.

HJALMAR Ba ne! Ale nesmíte si to tak brát, znáte mě a víte, že vás mám i tak rád.

HEDVIKA *(se mu vrhne kolem krku)* A my tebe, tati, a jak!

HJALMAR Možná že je to se mnou někdy trochu těžké, ale – ach bože – nesmíte zapomínat, že já jsem člověk, jehož obléhají armády žalu. Mno. *(Otře si oči.)* Nikoli, pivo ne, v takovou chvíli. Podej mi flétnu.

(Hedvika běží k polici a přinese mu flétnu.)

Díky, díky! Ano, tak je to správné. Flétnu v ruce a vás dvě nablízku – ách!

(Hedvika se usadí u stolu vedle Giny; Hjalmar chodí sem tam a spustí živý český lidový tanec, ale pomalu, elegicky a cituplně. Přestane hrát, podá levou ruku Gině a pohnutě pronese.)

Aťsi je náš příbytek chudičký a těsný, Gino. Je to však přece jen domov. A já vám říkám: zde je dobře být.

(Hjalmar začne znovu hrát; hned poté někdo zaklepe na dveře z chodby.)

GINA *(vstane)* Psst, přestaň – myslím, že někdo jde.

HJALMAR *(uloží flétnu na polici)* Tak to vidíš – zase něco!

(Gina jde otevřít.)

GREGERS *(z chodby)* Promiňte, prosím vás –

GINA *(couvne)* Ježíši!

GREGERS – nebydlí tady pan Ekdal, fotograf?

GINA Ano.

HJALMAR *(jde ke dveřím)* Gregersi! Tak ty jsi přece jenom přišel! No, tak pojď tedy dál.

GREGERS *(vejde)* Vždyť jsem ti říkal, že se zastavím.

HJALMAR No jo, ale dneska večer – ? To jsi odešel ze společnosti?

GREGERS Ze společnosti i z domova. – Dobrý večer, paní Ekdalová. Nevím, jestli mě ještě poznáváte?

GINA Ale jistě. Mladého pana Werleho není zase tak těžký poznat.

GREGERS Asi ne, to víte, jsem podobný matce, a na tu vy se určitě pamatujete.

HJALMAR Počkej, to jako říkáš, že jsi odešel z domova?

GREGERS Ano, odstěhoval jsem se do hotelu.

HJALMAR A ták. No tak, když už jsi tady, tak si odlož a posaď se u nás.

GREGERS Díky. *(Svlékne kabát. Má teď na sobě prostý šedivý oblek venkovského střihu.)*

HJALMAR Tady, na pohovku. Udělej si pohodlí.

(Gregers si sedne na pohovku, Hjalmar na židli u stolu.)

GREGERS *(se rozhlíží)* Takže tady žiješ, Hjalmar. Tohle je tvůj domov.

HJALMAR No, tohle je tedy ateliér, jak vidíš –

GINA Ale je tady víc místa, tak proto býváme většinou tady.

HJALMAR Předtím jsme bydleli líp, ale tenhle byt má jednu obrovskou výhodu: je tu několik moc pěkných pokojů navíc –

GINA A taky máme ještě jeden pokoj přes chodbu, a ten můžeme pronajímat.

GREGERS *(Hjalmarovi)* No prosím – tak ty máš dokonce i podnájemníka.

HJALMAR No, ještě ne. To víš, ono to nejde tak rychle. Člověk se holt musí otáčet. *(Hedvice.)* Tak jak s tím pivem?

(Hedvika přikývne a jde do kuchyně)

GREGERS Tak tohle je tvoje dcera?

HJALMAR Ano, to je Hedvika.

GREGERS Jedináček?

HJALMAR Ano, máme jen ji. Je to tady na světě naše největší radost, a – *(dodá tlumeně)* a také náš nejhlubší žal, Gregersi.

GREGERS Prosím tě, co to povídáš!

HJALMAR Ano, příteli. Hrozí jí totiž akutní nebezpečí, že ztratí zrak.

GREGERS Že oslepne!

HJALMAR Ano. Zatím se projevují jen první příznaky, a ještě nějaký čas bude určitě všechno dobré. Ale doktor nás varoval. Nedá se to odvrátit.

GREGERS To je ale strašlivé neštěstí. Jak k tomu přišla?

HJALMAR *(vzdechne)* Asi to bude dědičné.

GREGERS *(se zarazí)* Dědičné?

GINA Stará paní Ekdalová měla taky špatný oči.

HJALMAR Aspoň táta to říká – já se na ni nepamatuju.

GREGERS Chudák dítě. A jak to nese?

HJALMAR No, jistě chápeš, že nemůžeme přenést přes srdce, abychom jí něco takového rovnou řekli. Netuší, že jí hrozí nějaké nebezpečí. Šťastná a bezstarostná, cvrliká jako malý ptáček, křídélky třepetá vstříc věčné noci života. *(Přemožen.)* Ach, Gregersi, je to pro mne tak drtivě těžké břemeno!

(Hedvika vejde, nese podnos s pivem a skleničkami; postaví ho na stůl.)

(Hjalmar jí pohladí po hlavě.) Děkujeme, děkujeme, holčičko.

(Hedvika ho vezme kolem krku a šeptá mu něco do ucha.)

Ne, chlebičky teď ne. *(Podívá se na Gregerse.)* Leda že by Gregers měl chuť?

GREGERS *(odmítavě)* Ne ne, děkuju.

HJALMAR *(nadále rozlítostněný)* No, tak tedy pár kousků snad přece jen udělej. Kdyby byla patička, bylo by to výborné. A ne abys šetřila máslem.

(Hedvika vesele přikývne a odejde zpět do kuchyně.)

GREGERS *(jí pozoroval)* Ale mně jinak připadá, že vypadá zdravě, taková svěží.

GINA Jo, jinak je díky bohu úplně v pořádku.

GREGERS Asi bude časem dost po vás, paní Ekdalová, bude vám podobná. Kolik ono jí tak může být?

GINA Hedvice je skoro na den čtrnáct. Pozítří má narozeniny.

GREGERS Tak to je na svůj věk dost veliká.

GINA No, poslední rok hodně vyrostla.

GREGERS Ano, děti rostou, na tom člověk nejlíp vidí, jak sám stárne. – Jak ono je to vlastně dlouho, co jste se brali?

GINA No, jsme spolu už – no jo, patnáct let už to bude.

GREGERS Ne, opravdu, tak dávno už to je!

GINA *(zbystrčí pozornost; podívá se na něho)* No jistě, je to tak.

HJALMAR Ovšem, jak jinak. Bez nějakého toho měsíce patnáct let. *(Obrátí list.)* Pro tebe to taky musela být sakra dlouhá řádka let, Gregersi, tam na pile, co?

GREGERS Dlouhé roky to byly, když jsem je prožíval – jenže teď už nějak ani nevím, kam se všechn ten čas poděl.

(Ze svého pokoje vejde starý Ekdal, tentokrát bez fajfky, ale zato má na hlavě starodávnou čepici od uniformy; moc jistě na nohou nestojí.)

EKDAL Takže, Hjalmaru, teď můžeme dát hlavy dohromady a pohovořit si o – hm. Co je, co je?

HJALMAR *(jde k němu)* Máme tu návštěvu, tati. Gregers Werle – Nevím, jestli se na něho ještě pamatuješ.

EKDAL *(se dívá na Gregerse, ten vstane)* Werle? To jako syn? Co mi chce?

HJALMAR Nic. Přišel za mnou.

EKDAL Aha. Takže se nic neděje?

HJALMAR Ne ne, kdepak, vůbec nic.

EKDAL *(máchá rukama)* Copak o to, rozumíš, já ne že bych se snad bál, jenom –

GREGERS *(k němu přistoupí)* Já vám jen nesu pozdravy z dávných lovišť, pane poručíku.

EKDAL Lovišť?

GREGERS No ano, z hor kolem høydalské pily.

EKDAL A tak. Jo jo, kdepak hory, tam já býval jako doma. Bejvávalo.

GREGERS Vy jste za starých časů býval nějaký lovec, vidíte?

EKDAL Býval, tak tak. Může být. Koukáte na mundúr. Tady doma ho můžu klidně nosit, nikoho se nemusím ptát. Když v uniformě nechodím na veřejnost, tak –

(Hedvika přinese talíř s chlebičky a položí ho na stůl.)

HJALMAR Sedni si, tati, a napij se s námi piva. *(Gregersovi.)* Prosím, ber si.

(Ekdal cosi mumlá a doškobrtá se k pohovce. Gregers se posadí na židli vedle něho, Hjalmar na druhou stranu, vedle Gregerse; Gina sedí kousek od stolu a šije; Hedvika stojí u svého otce.)

GREGERS Pamatujete si, pane poručíku, jak jsme za vámi s Hjalmarem vždycky v létě a o Vánocích jezdili na návštěvu?

EKDAL Vy? Ne, ne, ne, to mi – to, uniklo. Ale lovec jsem býval kapitální, to zase jo. I medvědy jsem střílel. Devět jsem jich prosím složil!

GREGERS *(se na něho účastně dívá)* A teď už na lov nepřijdete, jak je rok dlouhý, vidíte.

EKDAL Ohó, to zase neříkejte! To já občas na lov zase – tedy ovšem ne tak, že ano. Protože lesy, víte – lesy, lesy –! *(Napije se.)* A co lesy tam v kopcích, pořád pěkné?

GREGERS No, to víte, taková krása jako za vašich časů už to není. Hodně se tam kácelo.

EKDAL Kácelo? *(Tišeji, jako by měl strach.)* To je nebezpečná věc. To se vy-mstí. Les nezapomíná.

HJALMAR *(mu nalije)* Tumáš, tati, dej si ještě trochu.

GREGERS Jak jen může člověk jako vy – takový milovník přírody a volnosti – žít v zatuchlém městě, takhle mezi čtyřmi stěnami?

EKDAL *(se lehce zasměje a zašílhá po Hjalmarovi)* Jen si nemyslete, tady to není tak zlé. Tady to totiž vůbec není tak zlé.

GREGERS Ale vždyť jste s tím tak srostl – představte si, ten vlahý, hladivý větřík, svobodný život v lesích a na pasekách, kolem všude zvěř a ptactvo – ?

EKDAL *(úsměv)* Tak co, Hjalmar – ukážeme mu to?

HJALMAR *(rychle, je mu poněkud trapně)* Ne ne, tati; dneska ne.

GREGERS Co mi chce ukázat?

HJALMAR Ále, to je jen taková – no, můžeš se podívat někdy jindy.

GREGERS *(pokračuje ke starému)* Takže, pane poručíku, abyste věděl, jak jsem to myslel: chtěl jsem vám navrhnout, abyste se mnou jel na pilu, já se tam totiž asi co nevidět zase vrátím. Někaké to opisování by tam pro vás taky bylo, o to nic. To víte, tady vás jaktěživo nic nepotěší, nerozproudí vám krev.

EKDAL *(na něho užasle zírá)* Mě že tady nic – no tohle!

GREGERS Jistě, já vím, máte Hjalmaru – ale ten má vlastní rodinu. A takový chlap jako vy, vás to přece odjakživa táhlo k nezkrotné divoké volnosti –

EKDAL *(práskne do stolu)* Hjalmar, musí to vidět, a to hned!

HJALMAR Ale ne, tati, to přece nestojí za řeč. Stejně je tma –

EKDAL Nesmysly – vždyť svítí měsíc. *(Vstane.)* Musí to vidět, povídám. Já jdu napřed. A ty mi pojd' pomoci, Hjalmar.

HEDVIKA Ano, tati, prosím, prosím!

HJALMAR *(vstává)* No tak dobře, no.

GREGERS *(Gině)* Co to mají?

GINA Ále, nemyslete si, že je to něco světoborného.

(Ekdal a Hjalmar došli k zadní stěně, každý z nich odstrčí jedno křídlo posuvných dveří, Hedvika pomáhá starému. Gregers zůstane stát u pohovky, Gina klidně sedí dál u stolu a šije. Otevřenými dveřmi vidíme dlouhou, velkou a nepravidelně utvářenou půdu, různá zákoutí, nějaký ten komín. Skleněnými tabulkami ve střeše proudí dovnitř měsíční světlo a osvětluje části půdy; jiné části jsou v hluboké tmě.)

EKDAL *(Gregersovi)* Tak prosím, račte.

GREGERS *(jde k nim)* Co to tady máte?

EKDAL No, jen se pěkně podívejte.

HJALMAR *(trochu v rozpacích)* Tohle patří tatínkovi, abys věděl.

GREGERS *(u dveří, nakukuje na půdu)* Vy chováte slepice, pane poručíku!

EKDAL No to bych řekl, že chováme slepice. Teď už jsou na hřadu. Ale měl byste slípky vidět na denním světle, to byste teprve koukal!

HEDVIKA A pak je tu –

EKDAL Psst – psst! Ještě ne!

GREGERS Koukám, že máte taky holoubky.

EKDAL No jo, to víte, že máme holuby. Sedí na vejcích, mají hnízda až nahore pod střechou, protože holubi jsou rádi hodně vysoko, víme?

HJALMAR Jenže to nejsou jen obyčejní holubi.

EKDAL Obyčejní! To bych prosil, že ne. Máme kotrláky a taky párek voláčů. Ale teď pojdte sem. Vidíte tamhle tu bednu, až u zdi?

GREGERS Vidím. Tu používáte na co?

EKDAL Tam líhají v noci králíci, pane.

GREGERS No tohle, tak vy máte i králíky?

EKDAL Doprčíc člověče, to víte, že máme králíky. Slyšíš to, Hjalmar, on se ptá, jestli máme králíky. Chm! Ale teď teprv budete koukat, milej pane! Teď to přijde! Uhní, Hedvi. A vy si stoupněte sem, ták, ano, a teď se podívejte tamhle dolů. – No, nevidíte, že je tam košík vystlaný slámou?

GREGERS Vidím. A koukám, že v košíku leží nějaký pták.

EKDAL Chm – „nějaký pták“ –

GREGERS Není ona to kachna?

EKDAL *(dotčeně)* Pochopitelně, že je to kachna.

HJALMAR Jenže jaká kachna, no, co myslíš?

HEDVIKA To totiž není jen tak nějaká ledajaká kachna.

EKDAL Psst!

GREGERS Turkyně to taky není.

EKDAL Kdepak, pane – Werle, jakápak turkyně. To je prosím kachna divoká.

GREGERS Ne, vážně? Divoká kachna?

EKDAL Chachá, správně! Ten „pták“, jak jste říkal – to je prosím divoká kachna. Naše divoká kachna, milej pane!

HEDVIKA Moje divoká kachna. Protože ta patří mně.

GREGERS A žije tady u vás na půdě? A vydrží tady?

EKDAL To víte, má korejtko s vodou, aby se mohla ráchat.

HJALMAR A obden čerstvou vodu.

GINA *(Hjalmarovi)* Poslyš, strašně sem fičí, bude tu zima.

EKDAL Hm, no jo, tak zavřeme. Nebudeme jim rušit spaní. Zaber, Hedvi.

(Hjalmar a Hedvika zavřou posuvné dveře.)

Příště si ji budete moct pořádně prohlídnout. *(Sedne si do křesílka u kamen.)* Strašně zvláštní tvorové, divoké kachny, vážený.

GREGERS Ale jak se vám ji podařilo chytit, pane poručíku?

EKDAL Já ji nechytil. Dostali jsme ji tady od jednoho místního.

GREGERS *(se zarazí)* Poslyšte, nebyl to čistou náhodou můj otec?

EKDAL No, náhodou byl. Právě váš otec. Chm.

HJALMAR To je zvláštní, jak jsi mohl něco takového uhádnout, Gregersi?

GREGERS Říkal jsi přece, jak jste otci zavázání, co všechno od něho máte, a tak mě napadlo –

GINA Ale od něho osobně jsme tu kachnu nedostali –

EKDAL Ale děkovat za ni Hákonu Werlemu můžeme, Gino, to se nedá nic dělat. *(Gregersovi.)* To bylo tak: vyjel si lodkou a střelil po kachně. Jenže on hořt váš otec strašně špatně vidí. Chm. No, takže ji jen postřelil.

GREGERS Aha, takže dostala nějaký ten brok do těla.

HJALMAR Jo, tak dva tři.

HEDVIKA Trefilo ji to pod křídýlko, takže nemohla uletět.

GREGERS Tak to šla asi ke dnu, ne?

EKDAL *(ospale, už plete jazykem)* Aby ne. To takhle divoké kachny vždycky. Zajedou ke dnu – co nejlouběji, milej pane – a tam se zaštipnou do chaluh a řas – no, do toho neřádstva tam dole. A už nikdy nevyplavou.

GREGERS Ale ta vaše divoká kachna snad vyplavala, ne?

EKDAL On měl totiž váš otec takového úplně neuvěřitelně jedinečného psa – no a ten pes – se za ní ponořil a vytáhl ji.

GREGERS *(Hjalmarovi)* A pak jste ji dostali vy?

HJALMAR Hned ne. Nejdřív ji vzali k tvému otci, domů, ale jí se tam nějak nedařilo, tak řekli Pettersenovi, aby ji zlikvidoval –

EKDAL *(v polospánku)* Chm – no jo, Pettersen – trouba jeden –

HJALMAR *(potichu)* Tak takhle se k nám dostala, víš? Táta Pettersena tak trochu zná, a když se o té divoké kachně dozvěděl, tak to s ním zařídil, aby nám ji přenechal.

GREGERS A kachna na půdě jen kvete.

HJALMAR No, je to k nevíře, ale je to tak. Dokonce ztloustla. Už je tady dlouho, to víš, už zapoměla, co je to opravdový divoký život – o nic jiného nejde.

GREGERS To máš pravdu. Jen nesmí nikdy uvidět nebe a moře – Ale už bych měl jít; tvůj pan otec usnul.

HJALMAR Ále, kvůli tomu –

GREGERS Vlastně vidíš – vždyť ty máš k pronajmutí pokoj, jsi říkal – a je volný, ne?

HJALMAR To ano – a co má být? Ty bys o někom věděl – ?

GREGERS Mohl bych si ten pokoj pronajmout já?

HJALMAR Ty?

GINA Ale kdepak vy, pane Werle –

GREGERS Nastěhoval bych se hned zítra ráno. Tak můžu si ten pokoj najmout?

HJALMAR Jistě, s největší radostí.

GINA Ale pane Werle, tohleto není pokoj pro vás, vopravdu.

HJALMAR Ale Gino, co to vykládáš?

GINA Prosím tě, vždyť není ani dost velký, ani dost světlý, a –

GREGERS Na tom zase tak moc nezáleží, paní Ekdalová.

HJALMAR Já bych řek, že je to pokojík docela pěkný; a špatně zařízený taky zrovna není.

GINA Ale nezapomínej na ty dva, co bydlej dole.

GREGERS Jaké dva?

GINA Ále, jeden dělával domácího učitele –

HJALMAR Jmenuje se Molvik.

GINA – a pak je tam takový lékař, doktor Relling.

GREGERS Relling? Toho tak trochu znám. Míval jeden čas praxi u nás v Høydalů.

GINA No, tak to jsou oba pěkně veselí kumpáni. Skoro večer co večer jsou na flámu, v noci choděj strašně pozdě domů a nejsou vždycky tak docela –

GREGERS No co, na to si člověk rychle zvykne. Doufám, že to se mnou dopadne jako s tou divokou kachnou –

GINA Hm, ale stejně si myslím, že byste se na to měl ještě vyspat.

GREGERS Paní Ekdalová, vy mě, koukám, nechcete do domu, co?

GINA Ale proboha, jak vás to mohlo napadnout?

HJALMAR No ne, Gino, opravdu je to od tebe dost podivné. *(Gregersovi)* Ale poslyš, to tedy znamená, že chceš zatím tady ve městě zůstat?

GREGERS *(sí obléká kabát)* Ano, teď tady chci zatím zůstat.

HJALMAR Ale tedy ne doma u otce? A co chceš vůbec podnikat?

GREGERS Jo, hochu, to kdybych tak věděl – to by mi bylo hej. Ale když člověk musí nést životem takový kříž, že se jmenuje Gregers – „Gregers“ – a ještě k tomu „Werle“ – už jsi někdy slyšel něco tak odporného?

HJALMAR Ale to mně tak vůbec nepřipadá.

GREGERS Brr! Fuj! Na člověka s takovým jménem bych měl sto chutí napliovat. Ale když už musím nést ten kříž, že jsem tady na světě Gregers – a Werle – no tak –

HJALMAR *(se směje)* Ha ha, kdybys nebyl Gregers Werle, tak co bys tak asi chtěl být?

GREGERS Kdybych si mohl vybrat, tak bych byl ze všeho nejradši hodný pes.

GINA Pes!

HEDVIKA *(mímoděk)* To snad ne!

GREGERS Ba jo, takový opravdu neuvěřitelně hodný pes; takový, co se dokáže potopit až na dno a vytáhnout divokou kachnu, když se zaštipne do chaluh a řas dole v bahně.

HJALMAR Ne, tedy, poslyš, opravdu, Gregersi – já ti nerozumím ani slovo.

GREGERS Já vím, vždyť ono to taky nemá hlavu ani patu. No, takže zítra ráno – se nastěhuju. *(Gině.)* Ujišťuju vás, že se mnou nebudete mít žádné starosti, všechno si dělám sám. *(Hjalmarovi.)* Ostatní věci proberem zítra. – Dobrou noc, paní Ekdalová. *(Pokývne Hedvice.)* Dobrou noc.

GINA Dobrou noc, pane Werle.

HEDVIKA Dobrou noc.

HJALMAR *(zapaluje svíčku)* Počkej, musím ti posvítit, na schodech je určitě tma.

(Gregers a Hjalmar vyjdou dveřmi na chodbu.)

GINA *(se dívá před sebe, šití má na klíně)* Divné řeči, že by chtěl být pes, co?

HEDVIKA Já ti něco povím, mami – já bych řekla, že to myslel nějak jinak.

GINA A jak, prosím tebe?

HEDVIKA No, to já nevím – já jen, že jako by myslel něco jiného, než říká – ale pořád.

GINA Myslíš? No, divné to tedy bylo.

HJALMAR *(se vrací)* Na schodech bylo ještě světlo. *(Sfoukne svíčku a odloží ji.)* Ták, konečně se člověk může taky trochu najíst. *(Pustí se do chlebičky.)* Tak to vidíš, Gino – musí se člověk umět trochu otáčet, a hned –

GINA Jak otáčet?

HJALMAR No jistě, víš, jaká je to klika, že se nám podařilo konečně pronajmout ten pokoj! A ještě k tomu – někomu jako Gregers – takový starý dobrý kamarád.

GINA No, já teda nevím, co si o tom mám myslet.

HEDVIKA Ale jo, mami, uvidíš, jaká to bude legrace.

HJALMAR Ty jsi tedy opravdu divná. Nejdřív se celá třeseš, aby už to bylo pronajaté – a teď ti to nejde pod nos.

GINA Ale jo, já jen kdyby to byl někdo jinej, tak to – Co myslíš, že tomu řekne pan továrník?

HJALMAR Starý Werle? Co je tomu po tom?

GINA Viděl jsi přece, že se zase nějak nepohodli, ne, když se mladej stěhuje z domu. Jako bys nevěděl, jak to mezi nima vypadá.

HJALMAR No to je možné, ale –

GINA A pan továrník si třeba teď bude myslet, že jsi to zavínil ty –

HJALMAR Tak jen ať si to klidně myslí. Pan továrník Werle pro mne učinil nesmírně mnoho – bůh ví, že to nehodlám popírat. Ale proto na něm nemusím snad být do smrti závislý.

GINA No jo, ale mohlo by to postihnout dědu – co když teď přijde o ten ubohej vejďeček, co má u Gråberga?

HJALMAR Už jsem měl málem na jazyku: kdyby pánbůh dal! Není to snad ponižující pro muže jako já muset se dívat, jak se jeho vlastní bělovlasý otec krade zadem jako nějaký vyvrhel? Jenže teď už se co nevidět naplní čas, vám říkám. *(Vezme si další chlebiček.)* Jestliže mám zde v životě nějaké poslání, pak ho také splním!

HEDVIKA Ano, tatínku! To udělej!

GINA Psst! Jen ho prosím tě nevzbud.

HJALMAR *(tlumeněji)* Pak ho také splním, to vám povídám! Však ještě přijde den, kdy – A proto je dobře, že se nám podařilo pokoj pronajmout; aspoň jsem nezávislejší. Bez nezávislosti se totiž člověk neobejde, má-li v tomto světě nějaké poslání. *(U křesílka, pohnut.)* Můj ubohý, bělovlasý otcě. – Na svého Hjalmaru se můžeš spolehnout. – Ten má totiž široká ramena; no, nebo aspoň silná ramena – Neboj se, jednoho krásného dne se probudíš, a – *(Gině.)* Ty tomu snad nevěříš?

GINA *(vstane)* Ale jo, věřím, jistě; jenže teď abysme ho spíš uložili do postele.

HJALMAR Ano, to máš pravdu.

(Opatrně stařika zvedají.)

TŘETÍ DĚJSTVÍ

Ateliér Hjalmaru Ekdala. Je ráno. Velkým oknem ve střeše padá dovnitř světlo; záclona je roztažená.

(Hjalmar sedí u stolu a retušuje fotografii; kolem sebe má ještě další obrázky. Po chvíli vejde dveřmi z chodby Gina v klobouku a plášti, přes ruku košík s víkem.)

HJALMAR Ty už jsi tady, Gino?

GINA To víš, hodila jsem sebou. *(Postaví košík na židli a svléká se.)*

HJALMAR Dívala ses ke Gregersovi?

GINA Jo jo, dívala. Je to nádhera, to ti řeknu: moc pěkně to tam zvedl, sotva přišel.

HJALMAR Jak to?

GINA No jo, však jsi slyšel, prej všecko si bude dělat sám. Tak si taky zatopil, jenže měl zavřenej komín, to bys koukal toho kouře. A smrdí to tam, že by jeden –

HJALMAR To snad ne.

GINA Počkej, to nejlepší teprv přijde: chtěl to uhasit, tak do kamen vyšpláchnul vodu na mytí! Měl bys vidět ten svinčik, všecko to teče po podlaze.

HJALMAR To je mrzuté.

GINA Čuně jedno, no, řekla jsem domovnici, aby to tam po něm uklidila, ale dřív než odpoledne to tam k bydlení nebude.

HJALMAR A kam se zatím poděl on?

GINA Že prej se půjde trochu projít.

HJALMAR Taky jsem se u něho na chvíli zastavil – když jsi odešla.

GINA Slyšela jsem. A pozvala ho na oběd.

HJALMAR No, oběd, spíš jen taková jako dopolední svačinka, víš. Když je tedy první den – tomu se holt nevyhneme. Však ty doma vždycky něco máš.

GINA No, něco budu muset schrastit.

HJALMAR Ale ne abys zase nějak moc škudlila. Oni asi přijdou taky Relling s Molvikem, aspoň myslím. Potkal jsem totiž zrovna Rellinga na schodech, víš, a tak jsem holt musel –

GINA To je nadělení, ještě tyhle dva?

HJALMAR No bože – o dva míň nebo víc, z toho se snad nestílí.

EKDAL *(otevře dveře ze svého pokoje a nahlédne dovnitř)* Poslouchej, Hjalmaru – *(Všimne si Giny.)* Aha, tak nic.

GINA Potřeboval jsi něco, dědečku?

EKDAL Ale ne, to je jedno. Chm. *(Zase odejde.)*

GINA *(vezme košík)* Ohlídej ho, prosím tě, ať nikam nechodí.

HJALMAR No jo, to víš že jo. – Poslyš, Gino, trochu rybího salátka by určitě přišlo vhod. Relling s Molvikem byli v noci určitě zase na tahu.

GINA Jen aby sem nevtrhli moc brzo, to bych –

HJALMAR Ne, to víš, že ne, jen si klidně dej načas –

GINA Tak jo – a ty bys mohl zatím chvíli taky pracovat.

HJALMAR Jako bych snad nepracoval! Pracuju, až se ze mě kouří!

GINA Aspoň to budeš mít z krku, víš? *(Odejde s košem do kuchyně.)*

(Hjalmar se chvíli potýká s fotografií – pomalu a s nechutí)

EKDAL *(nahlédne dovnitř, rozhlédne se po ateliéru a řekne tlučeně)* Tak jak? Máš práci?

HJALMAR Jo, vidíš, že se tady morduju s těmi obrázky –

EKDAL No ne, tak to jistě – když máš tolik práce; tak – chm. *(Zajde opět do svého pokoje – dveře nechá otevřené.)*

HJALMAR *(chvíli pokračuje mlčky; pak odloží štěteček a jde ke dveřím)*
A jak ty, tati, ty máš taky práci?

EKDAL *(bručí ve svém pokoji)* Když máš práci ty, mám práci i já. Hm!

HJALMAR Tak jo. *(Vrátí se ke své práci.)*

EKDAL *(se po chvílce znovu objeví ve dveřích)* Chm. No, víš, Hjalmar, tak strašně moc práce zase nemám.

HJALMAR Já myslel, že opisuješ.

EKDAL Krucihiml, copak nemůže ten Gråberg, chlap jeden zatracená, den dva počkat? Snad nejde o život.

HJALMAR No, to nejde. A taky nejsi žádný nevolník.

EKDAL Když tady máme tu věcičku vedle –

HJALMAR No právě. Tak chceš tam? Mám ti otevřít?

EKDAL Asi by to nebylo marné.

HJALMAR *(vstane)* Aspoň bychom to měli z krku.

EKDAL Právě, právě. Zítra ráno to má být hotové. Je to tak, ne? Je to přece zítra?

HJALMAR Jistě, do zítřka do rána.

(Hjalmar a Ekdal odstrčí každý polovinu posuvných dveří. Střešními okny svítí dovnitř slunce; na půdě poletuje několik holubů, jiní se procházejí a vrkají; chvílemi z hloubi půdy zakdáká slepice.)

HJALMAR Takže se do toho můžeš pustit, tati.

EKDAL *(vejde na půdu)* Ty nejdeš se mnou?

HJALMAR No, vlastně bych – skoro si říkám – *(Uvidí Ginu ve dveřích z kuchyně.)* Co, já? Nene, nemám čas, musím pracovat. – Akorát ten mechanismus uvedu – *(Zatáhne za provaz a na půdě sjede shora dolů jakási opona, dolní část je ze staré plachtoviny, zbytek, horní část, z natažené rybářské sítě – podlahu na půdě už tedy není vidět. Jde ke stolu.)* Tak, a je to. Teď snad budu konečně mít chvíli klid.

GINA Už je tam zas? Já nevím, že tam musí pořád řídit.

HJALMAR Myslíš, že by bylo lepší, kdyby chodil do hospody? *(Sedne si.)*
Chtěla jsi něco? Říkala jsi –

GINA Chtěla jsem se jen zeptat, jestli myslíš, že mám prostřít k obědu tady.

HJALMAR Proč ne, na takhle brzy se snad nikdo neobjednal.

GINA Ne, čekám jen ten páreček, co chce vyfotografovat spolu.

HJALMAR Krucihergot, to se musí spolu fotografovat zrovna dneska?

GINA Ale ne, to nic, jen klid, objednala jsem je až po obědě, když ty spíš.

HJALMAR Aha, no tak to je v pořádku. Takže se najíme tady.

GINA Tak dobře. Ale prostřít ještě nemusím, klidně můžeš stůl ještě chvíli mít pro sebe.

HJALMAR Prosím tě, dělám, co můžu, mám ho pro sebe tak dlouho, že už pomalu nevím, jak si sednout.

GINA Ale zase budeš mít dřív pokoj, nemyslíš? *(Jde do kuchyně.)*

(Chvíli ticho.)

EKDAL *(ve dveřích na půdu, skrz síť)* Hjalmar!

HJALMAR Hm?

EKDAL Budeme to korýtka s vodou muset bohužel přece jen přemístit.

HJALMAR Vždyť ti to říkám už bůhví jak dlouho.

EKDAL Hm – hm – hm. *(Opět odejde od dveří.)*

(Hjalmar chvíli pracuje, pokukuje k půdě, napůl vstane.)

(Hedvika vejde z kuchyně.)

HJALMAR *(si honem zase sedne)* Copak chceš?

HEDVIKA Nic, jen jsem chtěla být s tebou, tati.

HJALMAR *(po chvíli)* Koukám, že tady nějak slídíš. Máš snad hlídat nebo co?

HEDVIKA Ale ne, kdepak.

HJALMAR Co dělá maminka?

HEDVIKA Zrovna je v nejlepším s tím rybím salátem. *(Jde ke stolu.)* A nemohla bych ti s něčím pomoci, tati, aspoň trošičku?

HJALMAR To ne. Nejlepší bude, když na to všechno budu úplně sám – dokud mi síly vystačí – nic, jen se neboj, Hedvi. Dokud bude tatínkovi sloužit zdraví, tak –

HEDVIKA Ale tati, nevykládej takové ošklivé věci. *(Chodí po pokoji, zastaví se u dveří a dívá se na půdu.)*

HJALMAR Co to tam dělá, prosím tě?

HEDVIKA Asi novou cestičku ke korejtku s vodou.

HJALMAR Na to přece nemůže stačit sám. A já jsem odsouzen trčet tady jako přikovaný – !

HEDVIKA *(jde k němu)* Dej mi štěteček, tati; já to umím taky.

HJALMAR Ale hlouposti. Jen si budeš kazit oči.

HEDVIKA Ale to vůbec ne. Dej sem ten štětec.

HJALMAR *(vstane)* No tak dobře, stejně je to jen na minutku na dvě.

HEDVIKA No vidíš, co mi to udělá? *(Vezme štěteček.)* Tak, a je to. *(Sedne si.)* A tady mám vzor.

HJALMAR Ale ne aby sis zkazila oči! Slyšíš? Já nechci nést žádnou odpovědnost – zodpovídáš si za to sama – to ti povídám.

HEDVIKA *(retušeje)* No jo, to víš že jo.

HJALMAR Jsi moc hodná holčička, Hedvi. Jen minutku, rozumíš. *(Vklouzne kolem kraje záclony na půdu.)*

(Hedvika pracuje. Z půdy je slyšet Hjalmar a Ekdala, jak se přou.)

(Hjalmar se objeví se za oponou.) Hedvi, prosím tě, podej mi kombinačky, leží tamhle na polici. Jo, a ještě dlátko, jo? *(Obrátí se.)* Tak, a teď budeš koukat, tati. Počkej, nejdřív ti předvedu, jak jsem to myslel.

(Hedvika vzala z police požadované nářadí a podává mu je.)

Děkuju. No vidíš, ještě že jsem přišel.

(Hjalmar odejde od dveří, je slyšet, jak tam oba hospodaří a povídají si. Hedvika zůstane stát a dívá se na ně. Za chvíli se ozve zaklepání, Hedvika je neslyší.)

GREGERS *(prostovlasý, bez kabátu, jen v domácím, vejde a zastaví se u dveří)* Ehm –!

HEDVIKA *(se obrátí a jde k němu)* Dobré jitro. Prosím, pojďte dál.

GREGERS Děkuju. *(Podívá se k půdě.)* Máte zřejmě v domě řemeslníky.

HEDVIKA Ale ne, to jen táta s dědečkem. Já jim jdu říct.

GREGERS Ne ne, to ne. Radši počkám. *(Sedne si na pohovku.)*

HEDVIKA Tady je takový nepořádek – *(Chce odnést fotografie.)*

GREGERS Ále, jen to nechte být. To jste dodělávali obrázky?

HEDVIKA Já jsem jen trochu pomáhala tátovi.

GREGERS Jen se nenechte rušit.

HEDVIKA Tak ne, dobře. *(Vezme si věci a sedne si k práci; Gregers ji mlčky pozoruje.)*

GREGERS Co divoká kachna, spala v noci dobře?

HEDVIKA Děkuju za optání, myslím, že jo.

GREGERS *(se dívá k půdě)* Při denním světle to vypadá úplně jinak než včera při měsíčku.

HEDVIKA Ano, to jsou obrovské rozdíly. A ráno to vypadá jinak než odpoledne; a když prší, vypadá to jinak, než když je hezky.

GREGERS To vy si tak všímáte?

HEDVIKA No, to je přece jasně vidět.

GREGERS A vy to tam taky máte ráda, býváte tam u divoké kachny často?

HEDVIKA No, když to jde, tak –

GREGERS Ale tolik volného času asi mít nebudete – chodíte přece do školy, ne?

HEDVIKA Už ne. Táta se bojí, že bych si zkazila oči.

GREGERS Takže vás učí sám.

HEDVIKA Slíbil, že mě bude učit, ale zatím ještě neměl čas.

GREGERS A to vám vůbec nikdo aspoň trochu nepomůže?

HEDVIKA Ale jo, pan Molvik. Jenomže on není vždycky tak jako – úplně – to –

GREGERS Chcete říct, že se opjíte?

HEDVIKA Už asi jo.

GREGERS No, tak to tedy máte čas na všechno možné. A tam, vedle, to je asi takový svět sám pro sebe – víďte?

HEDVIKA Úplně. A co je tam zvláštních věcí.

GREGERS Zvláštních?

HEDVIKA No, skřítně nacpané knihami, a některé ty knihy jsou s obrázky.

GREGERS Aha.

HEDVIKA A taky je tam takový starý sekretář, samý šuplíček a přihrádečka, a pak ještě takové velké hodiny s postavičkama, co se ukazují. Ale ty už dávno nejdou.

GREGERS Zastavil se tam čas, co? U divoké kachny.

HEDVIKA Hm. A taky tam jsou staré krabíčky od barev a takové věci – no a ta fúra knih.

GREGERS V těch si asi čtete, co?

HEDVIKA No, to jo, teda když se k tomu dostanu. Ale ono je to většinou skoro všecko anglicky, a to já neumím. Tak si aspoň prohlížím obrázky. – Je tam taková ohromně veliká kniha, jmenuje se „Harryson's History of London“, a ta vám je určitě nejmíň sto let stará, a těch obrázků co v ní je! Vpředu je tam smrtka s přesýpacíma hodinama a vedle ní panna. To je podle mě hnus. Ale jinak jsou tam obrázky kostelů, a zámky a ulice a velké lodě na moři.

GREGERS A kde se tam všechny tyhle krásné věci vzaly?

HEDVIKA Ale, kdysi tady bydlel nějaký starý kapitán, a ten si je přivezl ze světa. Prý mu říkali Bludný Holanďan. Ale je to nějaké divné, prosím vás, jaký Holanďan, nic takového nebyl.

GREGERS Ne?

HEDVIKA Kdepak. Ale nakonec někde zmizel nebo co, a ty věci tu po něm zůstaly.

GREGERS Poslyšte, řekněte mi – když se tam tak zavřete a prohlížíte si ty obrázky, neláká vás to na cesty? Neláká vás vidět ten skutečný velký svět na vlastní oči?

HEDVIKA Ale kdepak! Já zůstanu pěkně tady doma a budu pomáhat tátovi a mámě.

GREGERS Retušovat?

HEDVIKA Nejenom to. Nejradši ze všeho bych se chtěla naučit dělat rytiny, jako ty obrázky v těch anglických knihách.

GREGERS Hm. A co tomu říká otec?

HEDVIKA Myslím, že se mu to moc nezamlouvá. Táta je v takových věcech strašně divný. Představte si, pořád mi vykládá, že se mám učit plést košíky a věci ze slámy! Jenže to mě nebaví.

GREGERS To ne, to se ani nedivím.

HEDVIKA No, ale zase má táta pravdu, že kdybych se vyučila košíkářkou, mohla bych teď uplést divoké kachně nový košík.

GREGERS No, to byste mohla – kdo by k tomu taky měl blíž než vy.

HEDVIKA Právě. Vždyť je to moje divoká kachna.

GREGERS No právě.

HEDVIKA To je ono: patří mně. Ale táta s dědou si ji smějí půjčovat, jak často chtějí.

GREGERS A tak – a na co ji vlastně potřebují?

HEDVIKA Ále, pořád tam kolem ní něco kutěj, budou pro ni věci a tak vůbec.

GREGERS To si dovedu představit – divoká kachna je tam asi to nejcennější.

HEDVIKA To jistě, vždyť je to opravdický divoký pták. Ale stejně je mi jí hrozně líto, vždyť ona vůbec nikoho nemá, chudinka.

GREGERS Žádnou rodinu, nic, jako třeba králíci.

HEDVIKA No právě. Třeba slepice mají kolem sebe ty ostatní, co s nima byly zamlada jako kuřata – ale ona se ocitla od svých vlastních tak strašně daleko. A pak je to všechno s ní takové záhadné: nikdo ji nezná a nikdo neví, odkud vůbec je.

GREGERS A taky byla na dně mořském.

HEDVIKA *(se na něho zběžně podívá, potlačí úsměv a zeptá se)* Proč říkáte 'na dně mořském'?

GREGERS A co bych měl jinak říct?

HEDVIKA No, mohl byste říct třeba na mořském dně nebo na dně moře.

GREGERS A proč bych nemohl zrovna tak dobře říct na dně mořském?

HEDVIKA Ale moh, jistě, já jen že mi to zní tak divně, když 'na dně mořském' říká ještě někdo jiný.

GREGERS Jak to? Povězte mi proč.

HEDVIKA Ba ne, nepovím; je to taková hloupost.

GREGERS Ale kdepak, není. Tak mi řekněte, proč jste se usmála.

HEDVIKA No protože, já vždycky když si tak najednou vzpomenu – tak jako mimochodem – tam na to, tak mi pokaždé připadá, že se to tam na půdě všechno jmenuje „na dně mořském“. – Taková hloupost.

GREGERS Ba ne, to neříkejte.

HEDVIKA Ale jo, vždyť je to jen obyčejná půda.

GREGERS *(pevný pohled)* Víte to tak jistě?

HEDVIKA *(užasle)* Že je to půda?

GREGERS Ano, víte to tak určitě?
(Hedvika mlčí a dívá se na něho s otevřenou pusou.)
(Gina vejde z kuchyně s prostíráním.)
(Gregers vstane.) Já jsem vás asi přepadl moc brzy, vidíte?

GINA No co, někde bejt musíte, stejně už mám skoro hotovo. Dej ty věci pryč ze stolu, Hedvi.

(Hedvika uklízí, během dalšího s Ginou prostírají. Gregers si sedne do ušáku a lístuje v albu.)

GREGERS Vy prý umíte retušovat, paní Ekdalová.

GINA *(se na něho úkosem podívá)* No jo, to umím.

GREGERS Šťastná náhoda, co?

GINA Jak to, šťastná?

GREGERS No, když se z Hjalmaru stal fotograf, myslím.

HEDVIKA Maminka umí taky fotografovat.

GINA No jo, tomuhle kumštu jsem se taky přiučila.

GREGERS Takže nakonec podnik vedete vlastně vy?

GINA No, když manžel zrovna nemá čas, tak –

GREGERS Asi mu strašně času zabere, že se musí starat o otce, ne?

GINA No, to víte, a co je to taky za práci pro chlapa jako Hjalmar, portrétovat kdejakýho obejdu.

GREGERS Taky bych řekl – ale zase, když už si jednou tuhle dráhu vybral, tak snad –

GINA Pane Werle, vy snad chápete, že manžel není jen tak nějaký obyčejný fotograf.

GREGERS To jistě, ale i tak –
(Na půdě zazní výstřel.)
(Gregers vyletí.) Co to bylo?

GINA Fuj, už zase střílejí.

GREGERS Oni dokonce i střílejí?

HEDVIKA Chodí na lov.

GREGERS Cože! *(U dveří na půdu.)* Ty chodíš na lov, Hjalmar?

HJALMAR *(za sítí)* Ty už jsi tady? To jsem nevěděl. – Byl jsem tak zabraný do – *(Hedvice.)* To nemůžeš něco říct? *(Vstoupí do ateliéru.)*

GREGERS Ty tady střílíš na půdě?

HJALMAR *(ukáže dvouhlavňovou pistolí)* Ále, to jen tadyhle z toho.

GINA Já ti furt říkám, že s dědkem ještě kvůli tomu levorvéru budete mít malér.

HJALMAR (*rozzlobeně*) Kolikrát ti mám říkat, že takováhle střelná zbraň se jmenuje pistole.

GINA Tak to podle mě není o nic lepší.

GREGERS Tak z tebe se nakonec taky stal lovec, Hjalmare?

HJALMAR To si jen tak občas vyjdeme na králíky. To víš, hlavně kvůli tátovi, že jo.

GINA Chlapi jsou opravdu divný, pořád musejí mít nějaký utrholty.

HJALMAR (*vztekle*) No jo, správně, pořád musíme mít nějaký utrholty!

GINA No, vždyť to říkám.

HJALMAR Ach jo. (*Gregersovi.*) No, tak to vidíš, a to máme ještě to štěstí, že půda je stranou a že to není vůbec slyšet, když si tam občas vystřelíme. (*Položí pistoli na horní polici.*) A ne abys na tu pistoli sahala, Hedvi! Jedna hlaveň je nabitá, nezapomeň.

GREGERS (*nahlíží na půdu sítí*) Koukám, že tam máš i kulovnici.

HJALMAR To je tátova stará puška. Už nestřílí, má nějaký zkažený závěr nebo co. Ale i tak si s ní docela užijeme, občas ji třeba rozeberem, vyčistíme, pak zase nakonzervuju sádlem a sestavíme – No, hlavně táta pochopitelně, to víš.

HEDVIKA (*vedle Gregerse*) Heleďte, teď je divoká kachna dobře vidět.

GREGERS Právě na ni koukám. Připadá mi, že nějak drhne po zemi jedním křídlem.

HJALMAR No, není divu. Vždyť byla postřelená.

GREGERS A taky za sebou trochu tahá nohu. Nebo ne?

HJALMAR No, možná, tak trošilinku.

HEDVIKA To je ta, co ji do ní kous ten pes.

HJALMAR Ale jinak je zdravá jak řípa – je to opravdu zvláštní, když si vezmeš, že dostala patronu broků a ještě ji měl v zubech pes –

GREGERS (*se podívá po Hedvice*) – a že byla přítom na dně mořském.

HEDVIKA (*úsměv*) Správně.

GINA (*prostírá*) Bóže muj, divoká kachna. To je pořád círátů s jedním ptákem.

HJALMAR Mno – tak jak, už bude taky jednou na stole?

GINA Už to bude, co by dup. Hedvi, pojď mi pomoci.

(*Gina a Hedvika do kuchyně.*)

HJALMAR (*polohlasem*) Myslím, že by sis neměl tátu tak prohlížet. Nemá to rád.

(*Gregers poodejde od dveří na půdu*)

Bude nejlepší, když zavřu, než přijdou ostatní. (*Mává rukama.*) Kšá – kšá, jedeš, šup! (*Zvedá oponku a zavírá dveře.*) Všecko můj vynález, tady tohle zařízení. Víš, že je to opravdu docela zábava, takhle mít něco do

rukou, něco opravit, když se to rozbije, a tak. Kromě toho je to samozřejmě taky naprosto nutné. Gina totiž nemá ráda, když jí po ateliéru pobíhají králíci a slepice.

GREGERS Ne, ne, to jistě. Tady to má na starosti tvoje žena, ne?

HJALMAR Běžný provoz podniku přenechávám obvykle jí, abych se mohl uchýlit do obývacího pokoje a promýšlet si důležitější věci.

GREGERS A jaké – co je to vlastně za věci, Hjalmare?

HJALMAR Udivuje mne, že ses na to nezeptal dřív. Nebo ty jsi snad ještě neslyšel o mém vynálezu?

GREGERS Vynálezu? Ne.

HJALMAR Tak? Neslyšel? No, to víš, v hlubokých lesích, kde lišky –

GREGERS Tak ty jsi něco vynalezl?

HJALMAR No, tak vynalezl ještě tak úplně ne, ale pracuju na tom. Jistě chápeš, že když jsem se rozhodl obětovat se fotografii, neučil jsem to proto, abych tady zabíjel čas portrétováním nejrůznějších obyčejných lidiček.

GREGERS Ne, ne, to říkala tvoje žena před chvílí.

HJALMAR Zapřísahal jsem se, že jestliže mám zasvětit své síly tomuto řemeslu, povznesu je do takové výše, že se z něho stane umění a věda. A pak jsem se rozhodl učinit onen pozoruhodný vynález.

GREGERS A v čem ten vynález spočívá? Čeho se týká?

HJALMAR Příteli drahý, takhle na podrobnosti se zatím vyptávat nesmíš. Chce to čas, rozumíš. A taky si nesmíš myslet, že mne pohání ješitnost. Ujišťuji tě, že nepracuji jen sám pro sebe. Nikoli, je to můj životní úkol, jenž přede mnou vyvstává ve dne v noci.

GREGERS Jaký životní úkol?

HJALMAR Zapomněl jsi na stříbrovlasého starce?

GREGERS Chudák tvůj otec, vidíš. Ale co ty pro něho vlastně můžeš udělat?

HJALMAR Mohu vzkřísit z mrtvých jeho sebevědomí, jestliže opět jméno Ekdal povznesu ke cti a důstojnosti.

GREGERS To je tedy tvůj životní úkol.

HJALMAR Ano. Chci toho životního ztroskotance zachránit. Neboť on ztroskotal už ve chvíli, kdy se nad jeho hlavou strhla bouře. Když pak došlo na to strašlivé vyšetřování, nebyl už sám sebou. V tragédii ekdalovského rodu se hrála svou roli i ta pistole – ta, co jí střílíme králíky, víš?

GREGERS Pistole? Tak?

HJALMAR Když byl vynesena rozsudek a on měl jít do vězení, měl tu pistoli v ruce –

GREGERS Vážně –!

HJALMAR Ano – ale netroufl si. Byl zbabělý. Tak zdrcený, tak duševně zničený byl již tenkrát. Ach, dovedeš si to představit? On, on, důstojník, lovec, který zastřelil devět medvědů, potomek dvou podplukovníků – tedy jednoho po druhém, pochopitelně – Dovedeš to pochopit, Gregersi?

GREGERS Chápu to plně.

HJALMAR Já ne. A pak zasáhla pistole do dějin našeho rodu ještě jednou. Když ho navlékli do šedivých hadrů a vsadili ho pod zámek – ach, byly to pro mne strašlivé časy, to mi věř. Na obou oknech jsem měl neustále stažené rolety. Když jsem vyhlédl ven, viděl jsem, že slunce svítí jako obvykle. Nechápal jsem to. Viděl jsem, jak po ulici chodí lidi, smějí se a hovoří o bezvýznamných věcech. Nechápal jsem to. Připadalo mi, že veškerý život se musí zastavit jako při zatmění slunce.

GREGERS Mně bylo taky tak, když mi umřela matka.

HJALMAR A v takovou chvíli namířil Hjalmar Ekdal pistolí proti svému srdci.

GREGERS Ty jsi chtěl také –!

HJALMAR Ano.

GREGERS Ale nevystřelil jsi?

HJALMAR Ne. V rozhodné chvíli jsem zvítězil sám nad sebou. Zůstal jsem naživu. Ale věř mi, že zvolit život za takových podmínek – to chce tedy odvahu.

GREGERS No, tak jak se to vezme.

HJALMAR Ba ne, kamaráde, rozhodně je to tak. Ale bylo to tak lepší: teď už brzy dokončím ten vynález – a s doktorem Rellingem jsme přesvědčeni, že si otec pak bude opět smět obléct uniformu. Vyzádám si to jako svou jedinou odměnu.

GREGERS Tak to mu na té uniformě tolik –?

HJALMAR Ano, po té touži a baží ze všeho nejvíc. Nedovedeš si představit, jak mě kvůli tomu pro něho bolí srdce. Pokaždé když se tady v rodině něco tak trochu oslavuje – třeba naše svatební výročí, nebo co já vím –, nastoupí stařík v důstojnické uniformě ze šťastných časů. Ale stačí, aby někdo zaklepal tady na dveře – on se totiž bojí ukázat cizím lidem, abys věděl – a už se žene zase zpátky k sobě do pokojíku, jak ho jen ty jeho staré nohy unesou. Muset se na něco takového dívat, to rozdírá synovské srdce do krve, kamaráde!

GREGERS A kdy asi tak myslíš, že bys s tím vynálezem mohl být tak zhruba hotov?

HJALMAR Proboha živého, to ne, na takové detaily jako čas se mě vyptávat nesmíš. Takový vynález, nad tím člověk zase nemá tak úplně moc. Záleží strašně moc na inspiraci – na nápadu – a předem si vypočítat, kdy něco takového přijde, to je skoro nemožné.

GREGERS Ale pokroky děláš?

HJALMAR To bych řekl, že dělám. Potýkám se s tím vynálezem den co den. Překypuju tím. Každé odpoledne, jen co se najím, se zavřu do obývacího pokoje, tam můžu v klidu přemítat. Ale nesmí mě nikdo honit, to pak není k ničemu, Relling to taky říká.

GREGERS A nepřipadá ti, že ty věci na půdě tě od toho odvádějí a zbytečně tě rozptylují?

HJALMAR Ne ne, kdepak, naopak. To neříkej. Přece si nemůžu tady věčně lámat hlavu pořád jednou a touž namáhavou myšlenkou. Musím taky něčím naplnit to dlouhé čekání. Inspirace, nápad, rozumíš – když přijdou, tak prostě přijdou.

GREGERS Hjalmar, příteli, já ti mám skoro pocit, že v sobě taky neseš něco z té divoké kachny.

HJALMAR Já? Z divoké kachny? Jak to? Jak jsi na to přišel?

GREGERS Klesl jsi pod hladinu a zaštlpl ses v chaluhách na dně.

HJALMAR To míříš asi na ten téměř smrtící výstřel, co zasáhl otce do křídla – a mě taky?

GREGERS To ani ne. Nechci tvrdit, že jsi postřelený, ale uvízl jsi v jedovatém bahnisku, Hjalmar; do těla se ti dostala plíživá nákaza, a ty jsi šel ke dnu, abys umřel ve tmě.

HJALMAR Já? Umřel ve tmě? Tedy, Gregersi, víš, takovéhle řeči si opravdu nech od cesty.

GREGERS Jen klid, však já tě z toho zase vytáhnou. Protože já, když to chceš vědět, mám teď taky životní úkol. Od včerejška.

HJALMAR To je klidně možné, ale mě do toho prosím tebe netahej. Ujišťuju tě – tedy když nepočítám tu svou melancholii, přirozeně, a tu zas není tak těžké vysvětlit –, že se vynacházím přímo skvěle, nikdo by si nemohl přát nic lepšího.

GREGERS Jenže to je právě taky důsledek té otravy.

HJALMAR Gregersi, hochu, kamaráde, už dost řečí o nákazách a otravách. Na takové povídačky já nejsem zvyklý. V mém domě se se mnou o nepřijemných věcech nemluví.

GREGERS To ne, to ti rád věřím.

HJALMAR Právě. Nedělá mi to totiž dobře. A tady žádný bahenní vzduch, jak ty říkáš, rozhodně není. V domově chudického fotografa je strop nízký, to dobře vím – a žiji v poměrech skromných. Jsem však vynálezce, rozumíš – a navíc ještě živím rodinu. A to mne povznáší nad malost poměrů. – Á, už se nese oběd!

(Gina a Hedvika přinášejí láhve s pivem, karafu s pálenkou i další náležitosti. Zároveň vejdou z chodby Relling a Molvik, oba už bez kabátu a pokrývky hlavy, Molvik v černém.)

GINA *(dává věci na stůl)* No jdete právě včas.

RELLING Tadyhle Molvik si namlouval, že čuchá rybí salát, a to pak nebyl k udržení. *(Hjalmarovi.)* Ještě jednou dobré jitro vinšuju.

HJALMAR Gregersi, můžu ti představit pana Molvika – a doktora – no jo, vždyť doktora Rellinga ty vlastně znáš.

GREGERS Ano. Jen tak zběžně.

RELLING Á, pan Werle junior. No jo, na høydalské pile jsme si trochu vjeli do vlasů. Asi jste se právě nastěhoval, co?

GREGERS Dneska ráno.

RELLING No, tak my s Molvikem bydlíme zrovna pod vámi, takže máte doktora a kněze při ruce, kdyby náhodou bylo třeba.

GREGERS Děkuju, stát by se to mohlo: včera nás totiž bylo u stolu třináct.

HJALMAR Prosím tě, už zase začínáš s těmi nepřijemnostmi!

RELLING Jen klid, Hjalmaru, tebe se to netýká.

HJALMAR To doufám, už kvůli rodině. Račte ke stolu, panstvo, dobré jídlo, dobré pití, veselé je živobytí.

GREGERS Nepočkáme na pana otce?

HJALMAR Ne, tomu to dáme pak do pokoje. Tak račte.

(Pánové se posadí ke stolu, jedí a pijí. Gina a Hedvika obsluhují.)

RELLING Měla jste vidět, jak Molvik včera zase řádl, paní Ekdalová.

GINA Jo? No, to už tu dlouho nebylo.

RELLING Vy jste ho neslyšela, když jsem ho v noci přivedl domů?

GINA Víte, že ani ne?

RELLING No to je dobře, tentokrát byl jak utržený ze řetězu.

GINA Opravdu, pane Molviku?

MOLVIK Za tím, co se událo v noci, udělejme tlustou čáru. S mým lepším já nemají tyhle věci nic společného.

RELLING *(Gregersovi)* Vždycky to na něho přijde jako inspirace – a já to pak musím jít roztáčet s ním. Pan doktor Molvik je totiž démonický muž, abyste rozuměl.

GREGERS Démonický?

RELLING Jo, Molvik je hotový démon.

GREGERS Hm.

RELLING A taková démonická nátura není stvořená k tomu, aby po světě chodila rovnými cestami – občas musí sejít na scestí. – No, a co vy, pořád ještě trčíte tam v té hnusné špinavé fabrice?

GREGERS Zatím jsem tam trčel – až do nynějška.

RELLING A ty nároky, co jste tam s nimi hauzíroval, se vám uplatnit podařilo?

GREGERS Nároky? *(Pochopí.)* A ták.

HJALMAR Tys tam uplatňoval nějaké nároky, Gregersi?

GREGERS Ále, hlouposti.

RELLING Ale jistě, jakpak by ne. Hauzíroval tam po chalupách domkářů a předkládal jim něco, čemu říkal „ideální nároky“.

GREGERS Byl jsem tenkrát mladý.

RELLING To máte tedy pravdu – a jak mladý. A ty ideální nároky – ty se vám uplatnit zrovna nepodařilo, co? Aspoň dokud jsem tam byl já.

GREGERS Později taky ne.

RELLING Takže jste, počítám, aspoň dostal rozum a trochu jste z toho požadavku slevil, ne?

GREGERS Aní o zlomek – když tedy mám před sebou skutečného, opravdového člověka.

HJALMAR Jistě, to je taky naprosto správné! – Gino, kousek másla.

RELLING A tady pro Molvika kus bůčku.

MOLVIK Ne – bůček ne!

(Klepání na dveře z půdy.)

HJALMAR Hedvi, otevři, táta chce ven.

(Hedvika jde ke dveřím a pootevře je, starý Ekdal vejde s čerstvě staženou králičí kůží v ruce, Hedvika za ním zavře.)

EKDAL Dobré poledne, panstvo. To byl dneska, panečku, lov. Velký kus jsem složil.

HJALMAR A sám jsi ho stáhnul, ani jsi na mě nepočkal –!

EKDAL Taky jsem ho nasolil. Výborné, křehoučké masíčko, takový králik, takové do sladka, jako cukříček. Dobrou chuť, panstvo! *(Vejde do svého pokoje.)*

MOLVIK *(vstane)* Promiňte – nemůžu – musím honem dolů –

RELLING Máš pít sodovku, člověče!

MOLVIK *(prchá ven)* Úúúú – úúúú! *(Vyběhne dveřmi na chodbu.)*

RELLING *(Hjalmarovi)* Tak tam hodíme jednu na zdraví starého lovce.

HJALMAR *(si s ním přitukne)* Na sportovce, jenž stojí již jednou nohou v hrobě, ano.

RELLING Na zešedivělého – *(Pije.)* Jo, poslyš, řekni mi – má on vlastně šedivé vlasy, nebo bílé?

HJALMAR Tak nejspíš něco mezi tím – stejně už mu na hlavě těch vlasů moc nezbyvá.

RELLING No co, s parukou to lidi taky dotáhli daleko. Kdepak náš Hjalmar, člověče, vždyť ty jsi šťastný chlap – máš za co bojovat, ten tvůj krásný životní úkol –

HJALMAR Však taky bojuju, na to můžete vzít jed.

RELLING Hodnou ženu taky máš, po domě víří, obskakuje tě a rozmazluje, v bocích se pohupuje –

HJALMAR Ano, Gino – *(Pokývne na ni.)* Jsí mi dobrou průvodkyní na mé cestě životem.

GINA Ale prosím vás, jen abyste mě nepřechvátili.

RELLING No, a Hedvičku, ne?

HJALMAR *(v pohnutí)* Ach, ano, mé dítě. Na prvním místě a především mé dítě. Hedvičko, pojď sem, ke mně. *(Hladí ji po hlavě.)* Tak copak to máme zítra za den, co?

HEDVIKA *(jí m cloumá)* Ale ne, tati, neříkej nic!

HJALMAR Jako nůž do srdce bodá mne pomyšlení, že to bude takové chudičké – jen taková nepatrná oslava tady vedle na půdě –

HEDVIKA No, ale to právě bude ta nádhera – přece!

RELLING A co teprve, až bude na světě ten pozoruhodný vynález, Hedvičko!

HJALMAR Ano, potom – potom teprve uvidíš –! Hedvičko, rozhodl jsem se, že ti zajistím budoucnost. Dokud budeš naživu, povede se ti dobře. Něco si pro tebe vyžádám – no, prostě něco to bude. A to bude chudíčkému vynálezci tou jedinou odměnou.

HEDVIKA *(se mu pověsí na krk a šeptá)* Tati, ty jsi tak hodný, ale tak hodný!

RELLING *(Gregersovi)* No, tak co říkáte, není to příjemná změna, ocitnout se u pěkně prostřeného stolu v šťastném rodinném kruhu?

HJALMAR Ano, těchto chvil u stolu si cením opravdu velice vysoko.

GREGERS Pokud jde o mě, tak mně bahenní vzduch nesvědčí.

RELLING Bahenní vzduch?

HJALMAR Proboha nezačínej zase s těma řečma!

GINA Tady prosím, pane Werle, žádný bahenní vzduch teda není. Ví bůh, že tady svědomitě větrám den co den.

GREGERS *(jde od stolu)* Ten smrad, o kterém mluvím já, sotva vyvětráte.

HJALMAR Smrad!

GINA Hjalmar, slyšíš to!

RELLING Nezlobte se – ale nepřinesl jste sem ten smrad od vás z dolů náhodou vy?

GREGERS No, to jste celý vy, říkat tomu, co já do domu přináším, smrad.

RELLING *(přistoupí k němu)* Poslyšte, pane Werle juniore, podezírám vás, že ještě pořád nosíte v rukávu ty vaše „ideální nároky“.

GREGERS Na srdci je nosím.

RELLING Heleďte se, vážený, ať už je máte kde chcete, tak vám radím moc dobře, abyste je tady nepředkládal, aspoň dokud jsem u toho já.

GREGERS A když to stejně udělám?

RELLING Tak poletíte po hlavě ze schodů, když to chcete vědět.

HJALMAR *(vstane)* Ale no tak, pane doktore!

GREGERS Prosím, jen si mě vyhodte –

GINA *(vstoupí mezi ně)* Tak to ne, to nesmíte, pane doktore. Ale vám zase povím, pane Werle, že po tom svinstvu, co jste tam u sebe nadělal od těch kamen, mi tady nebudete vykládat nic o nějakém smradu.

(Ozve se zaklepání na dveře z chodby.)

HEDVIKA Mami, někdo klepe.

HJALMAR Koho to sem zase čerti nesou.

GINA Počkej, já sama – *(Jde ke dveřím, otevře, strne, ochromena, a couvne od dveří.)* Jé! Hu!

(Továrník Werle, v kožichu, udělá krok dva dovnitř.)

WERLE Prosím o prominutí, ale prý tady v domě bydlí můj syn.

GINA *(polkne naprázdno)* Ano.

HJALMAR *(jde blíž)* Račte, prosím, pane továrníku –?

WERLE Děkuju. Chtěl jsem jen mluvit se synem.

GREGERS Prosím. Tady jsem.

WERLE Chci s tebou mluvit u tebe v pokoji.

GREGERS U mě v pokoji – no prosím – *(Chystá se k odchodu.)*

GINA Ježíš ne, tam to vypadá tak, že –

WERLE No, tak třeba venku na chodbě – prostě mezi čtyřma očima.

HJALMAR Tak tady, prosím, pane továrníku. Pane doktore, jdeme do obývacího pokoje.

(Hjalmar a Relling odejdou vpravo, Gina odvede Hedviku do kuchyně.)

GREGERS *(po krátké odmlce)* Takže teď jsme mezi čtyřma očima.

WERLE Včera večer jsi poznamenal něco v tom smyslu – A jelikož ses nastěhoval k Ekdalům, musím předpokládat, že máš v úmyslu podniknout něco proti mně.

GREGERS Mám v úmyslu otevřít Hjalmaru Ekdalovi oči. Musí uvidět své postavení takové, jaké skutečně je – to je vše.

WERLE A to je ten životní úkol, co jsi o něm včera mluvil?

GREGERS Ano. Žádný jiný jsi mi nezanechal.

WERLE Zkazil jsem ti snad já tvůj duševní svět, Gregersi?

GREGERS Veškerý život jsi mi zkazil. A to nemám na mysli tu záležitost s mamínkou – Tobě mám co děkovat za to, že mě pronásleduje a mučí svědomí zatížené těžkou vinou.

WERLE Aha, takže ty máš špatné svědomí, v tom to vězí.

GREGERS Měl jsem se proti tobě postavit už tenkrát, když jsi nastražil tu past na poručíka Ekdala. Měl jsem ho varovat, protože já jsem tušil, jak to skončí.

WERLE Pak jsi měl tedy promluvit.

GREGERS Neměl jsem odvahu, tak jsem byl zbabělý a vystrašený. Měl jsem z tebe nevýslovný strach – nejen tenkrát, ale ještě dlouho potom.

WERLE Tak takhle hrůza tě teď, jak se zdá, přešla.

GREGERS Naštěstí. To, co se stalo starému Ekdalovi, co jsem způsobil já i – ostatní – už se nedá nikdy odčinit. Ale Hjalmaru můžu vysvobodit z té hory lži a pokrytectví, která hrozí, že ho co nevidět zahubí.

WERLE A domníváš se, že tím vykonáš dobrý skutek?

GREGERS Pevně doufám.

WERLE Domníváš se, že pan fotograf Ekdal je natolik muž, že ti za takovou přátelskou službu poděkuje?

GREGERS Ano! Takový muž je.

WERLE Hm – no, uvidíme.

GREGERS A kromě toho – jestli mám vůbec ještě dál žít, musím najít lék na své nemocné svědomí.

WERLE To se neuzdraví nikdy! Ty máš svědomí chorobné už od dětství. Máš to po matce – to jediné, co jsi po ní zdědil.

GREGERS *(se opovržlivě pousměje)* Tak ty jsi ještě pořád nestrávil tu urážku, že ses přepočítal, když sis myslel, bůhvíjaké věno ti přinese, co?

WERLE O nepodstatných věcech se nebudeme bavit. – Takže máš pořád pevně v úmyslu uvést mladého Ekdala na stopu, kterou považuješ za správnou?

GREGERS Ano, to mám pevně v úmyslu.

WERLE Mno, tak to jsem si tu cestu sem mohl klidně ušetřit. Pak asi taky nemá smysl, abych se tě ptal, jestli se nechceš nastěhovat zpátky ke mně?

GREGERS Ne.

WERLE A do firmy patrně tedy taky nevstoupíš?

GREGERS Ne.

WERLE Prosím. Ale jelikož se hodlám znovu oženit, dojde mezi námi dvěma k dělení majetku.

GREGERS *(rychle)* Ne; to si nepřeju.

WERLE Nepřeješ?

GREGERS Nepřeju. Svědomí mi to nedovolí.

WERLE *(po chvíli)* Vrátiš se na pilu?

GREGERS Ne. Beru to tak, jako že jsem podal výpověď.

WERLE Ale co budeš dělat?

GREGERS Plnit svůj životní úkol. Nic jiného.

WERLE No a co dál? Z čeho budeš živ?

GREGERS Dával jsem si stranou z platu.

WERLE Prosím tě, jak dlouho ti to může vydržet!

GREGERS Řekl bych, že to vydrží, jak dlouho bude třeba.

WERLE A to znamená co?

GREGERS Na další otázky nehodlám odpovídat.

WERLE Tak tedy sbohem, Gregersi.

GREGERS Sbohem.

(Továrník Werle odejde.)

HJALMAR *(nakoukne dovnitř)* On už je pryč?

GREGERS Ano.

(Hjalmar a Relling vejdou, z kuchyně se vrátí Gina a Hedvika.)

RELLING No, takže oběd je v háji.

GREGERS Obleč se, Hjalmare; půjdeš se mnou na dlouhou procházku.

HJALMAR Rád. Co chtěl tvůj otec? Týkalo se to mě?

GREGERS Jen pojd'. Musíme si pohovořit. Skočím si zatím pro kabát.

(Odejde dveřmi na chodbu.)

GINA Neměl bys s ním nikam chodit.

RELLING Ne, vážně, nechoď, zůstaň, kde jsi.

HJALMAR *(si obléká zimník a bere klobouk)* Cože! Když si mi chce kamarád z mládí vylít srdce –

RELLING Doprčic, člověče – copak nechápeš, že ten chlap je cvok, magor, pošuk!

GINA No, slyšíš to. Jeho matku taky občas posed takhle rapl.

HJALMAR Tím spíš potřebuje, aby na něho dohlédlo bdělé oko přítelovo.

(Gině.) Hlavně ať máš včas večeri. Tak zatím se tu mějte dobře. *(Vyjde dveřmi na chodbu.)*

RELLING Ach jo, to je taky neštěstí, že se ten člověk v nějakém tom høg-dalském dole nepropad do pekla.

GINA Ježíši – jak to můžete říct?

RELLING *(mumlá)* No jo, však já vím, co říkám.

GINA A vy myslíte, že je mladej Werle opravdu blázen?

RELLING Bohužel ne – o nic větší, než tak lidi bývají. Ale jedna nemoc ho tedy užírá.

GINA No, a co mu to teda je?

RELLING To vám můžu říct, paní Ekdalová. Trpí akutní horečkou posledního spravedlivého.

GINA Horečkou posledního spravedlivého?

HEDVIKA To je jako nějaká nemoc?

RELLING Správně. Přímo národní nemoc. Ale vyskytuje se jen sporadicky.

(Kývne na Ginu.) Díky za pohostění. *(Odejde dveřmi na chodbu.)*

GINA *(neklidně těká po místnosti)* Fujtajbl, tenhleten Gregers Werle – to je odjakživa taková hnusná štěnice.

HEDVIKA *(stojí u stolu a zkoumavě ji pozoruje)* Mně to všechno připadá nějaké divné.

ČTVRTÉ DĚJSTVÍ

Ateliér Hjalmar Ekdala. Právě se fotografovalo: je tu fotoaparát na stativu s černou oponkou, nějaká ta židle, stoleček na květiny a tak podobně. Odpolední osvětlení, slunce zapadá, zanedlouho se začne smrákat.

GINA *(stojí v otevřených dveřích na chodbu, v ruce má pouzdro a vlhkou fotografickou desku a mluví s někým venku)* Určitě, můžete se spolehnout, já když něco slíbím, tak to taky dodržím. V pondělí bude hotových prvních deset. – Na shledanou, na shledanou.

(Je slyšet, jak někdo odchází po schodech. Gina zavře dveře, vloží desku do pouzdra a pouzdro zasune do přikrytého fotoaparátu.)

HEDVIKA *(vejde z kuchyně)* Už jsou pryč?

GINA *(uklízí)* Jo, zaplať pámbu, už jsem se jich konečně zbavila.

HEDVIKA Ale jak to, že táta ještě není doma?

GINA Víš jistě, že není dole u Rellinga?

HEDVIKA Ne, tam není, před chvílí jsem se tam byla zeptat.

GINA Všecko mu to vystydne.

HEDVIKA No, vid' – a to si táta tak potrpí na teplé jídlo, a aby byl u večeře včas.

GINA Jen se neboj, za chvíli je tu, uvidíš.

HEDVIKA No, už aby tu byl. Případá mi, že je to tu všechno nějaký divný.

GINA *(volá)* Už je tu!

(Hjalmar Ekdal vejde dveřmi z chodby.)

HEDVIKA *(k němu)* Tati! My jsme se na tebe tak načekaly!

GINA *(rychlý pohled)* To jsi byl nějak dlouho pryč.

HJALMAR *(se na ni nepodívá)* Trošku dlouho možná, to jo. *(Svlékne si kabát, Gina a Hedvika mu chtějí pomoci, on tomu zabrání.)*

GINA Vy jste byli s Werlem na večeři?

HJALMAR *(si pověsí kabát)* Ne.

GINA *(jde ke dveřím do kuchyně)* Tak já ti přinesu jídlo sem.

HJALMAR Ne, jídlo nech být. Nebudu jíst.

HEDVIKA *(jde k němu blíž)* Není ti dobře, tati?

HJALMAR Dobře? Ale jo, celkem snesitelně. Mám za sebou namáhavou túru s Gregersem.

GINA To bys neměl dělat, Hjalmare, nejsi na to zvyklý.

HJALMAR Hm; no, na ledacos si člověk v tomhle světě musí zvyknout. *(Chvilí těká kolem.)* Byl tu někdo, co jsem byl pryč?

GINA Jen ten páreček.

HJALMAR Objednávky žádné?

GINA Ne, dneska ne.

HEDVIKA Uvidíš, že zítra určitě někdo přijde, tati.

HJALMAR Už aby to bylo; protože od zítřka se do toho vložím se vsí vážností.

HEDVIKA Od zítřka! Ne, copak jsi zapomněl, co je zítra za den?

HJALMAR Jo vidíš. – No tak od pozítřka. A nadále budu všechno dělat sám; veškerou práci tady zastanu sám.

GINA Ale k čemu to, prosím tě? Jen ti to zbytečně otráví život. Já se o to fotografování klidně postarám, a ty se můžeš zabývat vynálezem.

HEDVIKA No, a divokou kachnou, tati – a slepičkama a králíkama a –!

HJALMAR Prosím tě nevykládej mi tady takové pitomosti. Od zítřka už na půdu ani nevkročím.

HEDVIKA Ale tati, vždyť jsi mi slíbil, že zítra bude oslava –

HJALMAR No jo, to je pravda. Tak tedy od pozítřka, no. A té zatracené divoké kachně mám sto chutí zakroutit krkem.

HEDVIKA *(vykřikne)* Divoké kachně!

GINA No tohle!

HEDVIKA *(jím třese)* Ne, vždyť přece, tati – to je *moje* divoká kachna!

HJALMAR Právě proto to taky neudělám. Nemám na to srdce – kvůli tobě na to nemám srdce, Hedvičko. Ale v hloubi duše cítím, že bych to udělat měl. Neměl bych dovolit, aby pod mou střechem přebývalo stvoření, které bylo v oněch rukou.

GINA Ale prokristapána, jen protože ji dědek dostal od toho sprostáka Pettersena, tak snad –

HJALMAR *(chodí kolem)* Jsou jisté požadavky – Jak bych ty požadavky měl nazvat? Řekněme – ideální požadavky – jisté nároky, které pravý muž nemůže zanedbávat, nemá-li utrpět trvalou duševní úhonnou.

HEDVIKA *(chodí za ním)* Ale přece divoká kachna – chudáček divoká kachna!

HJALMAR *(se zastaví)* Slyšíš snad, že ji ušetřím, ne? Kvůli tobě. Nezkříví se jí ani vlásek na –; no, tedy jak říkám, ušetřím ji. Jsou tu totiž taky jisté vyšší úkoly, a do těch se musím pustit. A ty teď běž trochu ven, Hedvi, jako vždycky, už je tam tak akorát přítmí.

HEDVIKA Ale ne, mně se nechce.

HJALMAR Jen hezky běž, připadá mi, že nějak mžouráš očima, ty výpary tady ti nedělají dobře. Pod touto střechem je zatuchlý vzduch.

HEDVIKA No tak dobře, vezmu to po zadním schodišti, z kuchyně, jen na chvílku. Kde mám kabát a klobouk – a jo, u sebe v pokoji. Ale tati – slíb mi, že divoké kachně nic neuděláš, až budu pryč.

HJALMAR Ani peříčko z hlavy jí nesejde. *(Přitiskne ji k sobě.)* Ty a já, Hedvičko – my dva –! No, tak už běž.

(Hedvika pokývá na rodiče a odejde dveřmi do kuchyně.)

(Hjalmar chodí sem tam a dívá se na zem.) Gino.

GINA Ano?

HJALMAR Od zítřka – nebo řekněme od pozítřka – bych rád účty za domácnost vedl sám.

GINA Ty chceš dokonce vést i účty za domácnost?

HJALMAR Ano. Nebo aspoň chci mít přehled o příjmech.

GINA Ach, božíčku, to ti teda moc práce nedá.

HJALMAR Mně se to moc nezdá. Mám dojem, že vycházíš nějak podezřele dobře. *(Zastaví se a podívá se na ni.)* Tak jak to je?

GINA To bude tím, že Hedvi ani já dohromady nic nespotřebujeme.

HJALMAR Je pravda, že táta dostává za to opisování u továrníka Werleho nějak moc štědře zapláceno?

GINA No, štědře, to nevím. Nemám ponětí, co se za něco takového dneska platí.

HJALMAR No, tak kolik tedy dostává, tak zhruba? Ven s tím.

GINA Tak různě – asi to tak zhruba pokreje, co nás stojí, a ještě zbyde nějaká ta koruna na kapesný.

HJALMAR Co nás stojí! A tos mi do dnešního dne neřekla!

GINA Ne. Nešlo to. Byl jsi tak šťastný, protože sis myslel, že má všechno od tebe.

HJALMAR A on to zatím dostává od továrníka Werleho!

GINA No, a co má být, však ten má z čeho dávat.

HJALMAR Rozsviť mi lampu!

GINA *(rozsvěcí)* Nakonec nevíme, jestli je to od továrníka; vždyť to může být klidně třeba od Gråberga –

HJALMAR Co sem pleteš Gråberga, co je to za výmluvy?

GINA Ne ne, já nevím; myslela jsem jen –

HJALMAR Hm!

GINA Ty děláš, jako bych dědkovi to opisování opatřila já. Zařídila to přece Berta, když přišla k Werlovým.

HJALMAR Tak se mi zdá, že se ti nějak chvěje hlas.

GINA *(nasazuje na lampu stínidlo)* Mně?

HJALMAR A taky se ti třesou ruce. Nebo snad ne?

GINA *(pevně)* Prosím tě, řekni to rovnou. Co ti o mně napovídal?

HJALMAR Je to pravda – je to vůbec možné, že když jsi sloužila u Werlů, měla jsi s továrníkem poměr?

GINA Není to pravda. Ne, tenkrát ne. Werle za mnou páčil, to je fakt. A mládkostpaní si myslela, že na tom něco je, a řádila a šlela, honila mě a mlátila. Opravdu. Tak jsem od nich odešla.

HJALMAR Tak teda potom!

GINA No, tak jsem se vrátila domů. A máma – ona totiž nebyla taková rovná, jak sis myslel, no, takže do mě hučela a vandrovala – to víš, Werle tenkrát zrovna ovdověl.

HJALMAR A dál?

GINA No jo, asi bude lepší, když se to dozvíš. Nepovolil, až dosáhl svýho.

HJALMAR (*spráskne rukama*) A tohle je matka mého dítěte! Jak jsi mi něco takového mohla zamlčet!

GINA Já vím, byla to ode mě hloupost; měla jsem ti to říct už dávno.

HJALMAR Ihned jsi mi to měla říct; aspoň bych býval věděl, co jsi zač.

GINA A bejval by sis mě i přesto vzal?

HJALMAR Ani nápad!

GINA No právě – proto jsem se ti to tenkrát bála říct. Protože jsem tě měla tak ráda, to přece víš. A nemohla jsem přece na sebe přivést takový neštěstí –

HJALMAR (*ji obchází*) A tohle je matka mé Hedviky! A k tomu ještě vědět, že všechno, co tady mám před očima – (*Kopne do židle.*) Celý můj domov – za to všechno vděčím privilegovanému předchůdci! Zazobanému donchuánovi, panu továrníku Werlemu!

GINA To lituješ těch čtrnácti patnácti let, co jsme spolu prožili?

HJALMAR (*si stoupne před ni*) A ty mi pověz, jestli jsi každý den, každou hodinu nelitovala, že mě jako pavouk omotáváš sítí zamlčování a klamu? Na to mi odpověz! Opravdu ses den co den nemučila lítostí a výčitkami?

GINA Jo, můj milej, já měla takový práce s domácností a s tím každodenním blázincem –

HJALMAR Ty nikdy nepodrobíš svou vlastní minulost zkoumavému pohledu?

GINA Ne, pánbu ví, že já už tyhle ty starý věci skoro úplně pustila z hlavy.

HJALMAR Panebože, tenhle tupý, necitelný klid! Kdybys věděla, jak mě to uráží. Když si pomyslím – dokonce ani nelitovat!

GINA Ale řekni mi, Hjalmar – co by z tebe bylo, kdyby sis nevzal takovou ženu jako já?

HJALMAR Takovou jako –!

GINA Jistě, protože já jsem přece odjakživa tak jako praktičtější a věcnější než ty. No tak aby ne, že jo, jsem nakonec přece jen o těch pár let starší.

HJALMAR Co by ze mě bývalo bylo!

GINA Protože tenkrát, když ses se mnou seznámil, tak to s tebou šlo pěkně z kopce. To snad nepopřeš.

HJALMAR Tak tomu ty říkáš „z kopce“, jo? Jistě, ty totiž vůbec nemůžeš pochopit, jak je na tom muž, když truchlí a zoufá si – zvlášť muž s tak ohnivým temperamentem jako já.

GINA Ne, ne, to je klidně možný. Tohle já taky vůbec nemyslela, vždyť jakmile ses usadil a měl vlastní domov, tak z tebe byl ohromně hodnej muž. – A zrovna když jsme si to všechno tak pěkně a útulně zařídili a pomalu bysme si i s Hedvičkou mohly obě začít taky trochu dopřávat v jídle i oblékání.

HJALMAR V bahně zamlčování, ano.

GINA Fujtajbl, že sem ten chlap odporná musel zabrousit.

HJALMAR I mně bývalo doma dobře, nebo jsem si to aspoň myslel. Jenže jsem se mýlil. Kde teď budu moci načerpat tu potřebnou křepkost, abych svůj vynález dovedl do světa skutečnosti? Vezmu si ho patrně s sebou do hrobu – a jeho vrahem bude tvoje minulost, Gino.

GINA (*slzy na krajíčku*) Ne, takhle nesmíš mluvit. Vždyť já jsem se celý život snažila dělat všechno tak, aby ses ty měl dobře!

HJALMAR A já se ptám – kam se nyní poděl onen sen živitele rodiny? Když jsem tak lehal na pohovce a přemítal o svém vynálezu, tušil jsem, že po hltí do poslední špetky veškerou mou životní sílu. Cítil jsem, že den, kdy má ruka převezme patent – že ten den bude – mým dnem rozloučení. A mým snem bylo, že ty zde zůstaneš coby zámožná vdova po zesnulém vynálezci.

GINA (*si utírá slzy*) Ne, takhle nesmíš mluvit, Hjalmar. Pánbu dá, že se nedožiju toho dne, kdy bych měla tady zůstat jako vdova!

HJALMAR Ále, teď už na tom nesejde. Teď už je stejně všechno pryč. Všechno.

(*Gregers Werle opatrně otevře dveře z chodby a nakoukne dovnitř.*)

GREGERS Můžu dál?

HJALMAR Jen pojd.

GREGERS (*vejde, rozzářená, rozveselená tvář. Chce jim oběma podat obě ruce*) Tak jakpak, moji milí –! (*Dívá se z jednoho na druhého a pak zašeptá Hjalmarovi.*) Takže ještě nic?

HJALMAR (*nahlas*) Už ano.

GREGERS Ano?

HJALMAR Prožil jsem nejbolestnější chvíli svého života.

GREGERS Ale taky nejvzcnější, bych řekl, ne?

HJALMAR No, zatím to tedy máme z krku.

GINA Bůh ať vám to odpustí, pane Werle.

GREGERS (*žasne*) Ale já tohle nechápu.

HJALMAR Co nechápeš?

GREGERS Přece když se člověk s něčím tak zásadně vypořádá –, tak na takovém vypořádání může pak vybudovat úplně nový život – život, spolužití v pravdě, bez zamlčování –

HJALMAR No jo, já vím; jak já to vím.

GREGERS Čekal jsem, že až vejdu tady těmi dveřmi, bude mi proudit od obou manželů vstříc světlo projasnění. A zatím před sebou nevidím nic než kalné, temné, pochmurné –

GINA A ták! (*Sejme stínidlo z lampy.*)

GREGERS Vy mě nechcete pochopit, paní Ekdalová. Ne, ne, vám asi ještě nějaký čas potrvá, než – Ale co ty, Hjalmar? Ty sis přeče z takového vy-
pořádání musel odnést jakési vyšší posvěcení.

HJALMAR No to víš, že jo. Tedy – tak nějak v jistém smyslu.

GREGERS Vždyť nic na světě se přeče nevyrovná tomu, když člověk odpustí
chybujícím – tedy chybné ženě, že, a v lásce ji pozvedne k sobě.

HJALMAR To si myslíš, že jen tak jakoby nic muž dokáže překonat trpkou
chuť nápoje, jaký jsem já právě pozřel?

GREGERS Ne, obyčejný muž možná ne. Ale muž jako ty –!

HJALMAR Ale vždyť já vím, bože, já vím. Ale nesmíš mě honit, Gregersi.
Chce to čas, rozumíš.

GREGERS Ta divoká kachna v tobě vězí hodně hluboko, Hjalmar.

(Mezitím vešel dveřmi z chodby Relling.)

RELLING No prosím, už máme zase na tapetě divokou kachnu?

HJALMAR Postřelenou oběť lovecké vášně pana továrníka Werleho, ano.

RELLING Továrníka Werleho –? Vy jste se bavili o něm?

HJALMAR O něm – a o nás ostatních.

RELLING *(polohlasem Gregersovi)* Kdyby vás tak chtěl čert vzít!

HJALMAR Co jste to říkal?

RELLING Vyjádřil jsem naléhavé přání, aby se tady ten šarlatán pakoval
odtud. Protože jestli tady zůstane, tak vám oběma zbabrá život.

GREGERS Tihle dva si ho zbabrat nenechají, pane doktore. O Hjalmarovi se
teď nehodlám šířit. Toho znám. Ale i ona má kupodivu v hloubi duše cosi
opravdového, cosi poctivého –

GINA *(slzy na krajíčku)* Tak co jste mě nenechal na pokoji, mohla jsem být
taková, jaká jsem byla.

RELLING *(Gregersovi)* Poslyšte, jestli to není vlezlé, tak bych se vás rád
zeptal, co tady v tomhle baráku vlastně chcete.

GREGERS Chci položit základy opravdovému manželství.

RELLING Takže vám Ekdalovic manželství není dost dobré takové, jaké je?

GREGERS Bude patrně stejně dobré jako tolik jiných – bohužel. Ale oprav-
dové manželství se z něho ještě nestalo.

HJALMAR Vy jste, pane doktore, nikdy neměl smysl pro ideální požadavky.

RELLING Žvásty, chlapečku! – Nežlobte se, pane Werle, ale kolik – jen tak
odhadem – kolik jste v životě takových opravdových manželství viděl?

GREGERS Řekl bych, že asi ani jedno.

RELLING Já taky ne.

GREGERS Ale zato jsem viděl bezpočet manželství opačného druhu. A do-
stalo se mi příležitosti vidět hezky zblázka, co takové manželství v lidech
dokáže zničit.

HJALMAR Veškerý mravní základ se člověku může propadnout pod nohama;
to je ta hrůza.

RELLING No, to víte, já jsem ženatý nikdy jaksi nebyl, takže si netroufám
o těchhle věcech vynášet nějaké soudy. Ale jedno vím, že k manželství
patří i dítě. A dítě nechte hezky na pokoji.

HJALMAR Ách – Hedvika! Moje ubohá Hedvička!

RELLING Právě, Hedviku do toho laskavě nepleťte. Vy dva jste dospělí lidé,
když vás to baví, tak si ten vztah můžete spánembohem zpackat a zba-
brat dle libosti. Ale to vám povídám, s Hedvikou koukejte zacházet opa-
trně; nebo ji uvrhnete do neštěstí.

HJALMAR Do neštěstí!

RELLING Ano, nebo uvrhne ona do neštěstí sama sebe – a možná i ostatní.

GINA Ale jak to můžete vědět, pane doktore?

HJALMAR Snad jí nehrozí nějaké bezprostřední nebezpečí s těma očima?

RELLING Tohle nemá s očima co dělat. Ale Hedvika je v obtížném věku.
Kdoví jakou hloupost by si dokázala vymyslet.

GINA No jo, to je pravda! Najednou začala takhle hloupnout v kuchyni s kam-
nama. Že prej si hraje na požár. Kolikrát mám strach, že zapálí barák.

RELLING Tak to vidíte, já to věděl.

GREGERS *(Rellingovi)* Ale jak byste něco takového vyložil?

RELLING *(naštvaně)* Mutuje, strejdo.

HJALMAR Dokud má dítě mne –! Dokud nesklepu do hrobu já –!
(Někdo zaklepe.)

GINA Psst, Hjalmar, přestaň; někdo jde. *(Volá.)* Račte dále.

(Vejde paní Sørbyová, v kabátu.)

SØRBYOVÁ Dobrý večer.

GINA *(jí jde vstříc)* No ne, to jsi ty, Berto!

SØRBYOVÁ To víš, že jsem to já. Ale nejdu nějak nevhod?

HJALMAR Ale kdepak – posel z toho domu –

SØRBYOVÁ *(Gině)* Upřímně řečeno, doufala jsem, že touhle dobou nebudeš
mít chlapy doma, a řekla jsem si, že na chvíli zaskočím popovídat si s te-
bou a rozloučit se.

GINA Ale! Ty někam odjíždíš?

SØRBYOVÁ Ano, zítra ráno – do Høydalu. Pan továrník odjel už dneska od-
poledne. *(Prohodí ke Gregersovi.)* Mám pozdravovat.

GINA No tohle –!

HJALMAR Takže pan továrník Werle odjel? A vy jedete za ním?

SØRBYOVÁ No, co tomu říkáte, pane Ekdale?

HJALMAR Dejte si pozor, říkám.

GREGERS Já ti to vysvětlím. Otec si paní Sørbyovou bere.

HJALMAR On si ji bere?

GINA No ne, Berto; konečně!

RELLING (*trochu rozechvělým hlasem*) To snad ne?

SØRBYOVÁ Ba jo, milý doktůrku, už je to tak.

RELLING Vy se chcete znovu vdát?

SØRBYOVÁ Ano, je to hotová věc. Papíry už máme, ale bude to tichá svatba, na pile.

GREGERS Tak to vám jako hodný nevlastní syn blahopřeju.

SØRBYOVÁ Děkuju pěkně, pokud to tedy myslíte vážně. A já doufám, že nám to oběma přinese štěstí, manželovi i mně.

RELLING To se můžete spolehnout. Pan továrník Werle se neopíjí – aspoň co já vím; a taky svoje ženy nemlátí, jako to dělával nebožtík zvěrolékař.

SØRBYOVÁ Jen nechte nebožtíka Sørbyho na pokoji. Však on měl taky svoje dobré stránky.

RELLING No, pan továrník Werle bude mít asi nějakou tu stránku lepší, co?

SØRBYOVÁ Rozhodně nerozfrcal to nejlepší v sobě. A to když někdo udělá, tak holt musí nést následky.

RELLING Večer půjdu někam s Molvikem.

SØRBYOVÁ To byste neměl, pane doktore. Nechoďte – kvůli mně.

RELLING Nedá se nic dělat. (*Hjalmarovi.*) Jestli chceš jít taky, tak pojď.

GINA Ne, děkujeme pěkně. Na takové podniky můj muž nechodí.

HJALMAR (*se na ni polohlasně utrhne*) Prosím tě, mlč radši.

RELLING Sbohem, paní – Werlová. (*Odejde dveřmi na chodbu.*)

GREGERS (*paní Sørbyové*) Koukám, že se s panem doktorem Rellingem nějak dobře znáte.

SØRBYOVÁ Ano, známe se už mnoho let. Dokonce se kdysi zdálo, že by z toho mohlo něco být.

GREGERS Buďte ráda, že nebylo.

SØRBYOVÁ Asi ano. Vždycky jsem si dávala pozor, abych neudělala nějakou zbrkllost. Ženská se nemůže jen tak beze všeho zahodit.

GREGERS A to se nebojíte, že bych mohl otcí o téhle staré známosti něco naznačit?

SØRBYOVÁ Vy jste si ještě nedomyslel, že jsem mu to řekla sama?

GREGERS Tak?

SØRBYOVÁ Váš otec ví o mně do posledního drobku všechno, co by lidi mohlo napadnout o mně po pravdě vykládat. Všecko jsem mu to pověděla, a to okamžitě, když dal najevo, že má nějaké úmysly.

GREGERS To jste tedy zcela neobyčejně otevřená, bych řekl.

SØRBYOVÁ Otevřená jsem odjakživa. S tím dojde ženská vždycky nejdál.

HJALMAR No, co ty na to, Gino?

GINA Že my ženské jsme každá jiná. Jedna je taková, druhá maková.

SØRBYOVÁ No, víš, Gino, já myslím přece jenom, že je nejlepší zařídit si to jako já. A pan Werle přede mnou taky nic neskrýval. Asi možná právě tohleto nás k sobě tak připoutalo. Takže teď si se mnou může hezky popovídat otevřeně jako dítě. Dřív takovou možnost nikdy neměl. Jen si to představte, zdravý, silný chlap plný života, a neslyšet po celé mládí a svoje nejlepší léta nic než samé kázání a výčitky. A často šlo v těch kázáních jen a jen o naprosto vymyšlené prohřešky – aspoň co já vím.

GINA Jo jo, přesně tak, jak říkáš.

GREGERS Jestli se dámy hodlají pustit na tohle pole, tak to abych snad radši šel.

SØRBYOVÁ Kvůli mně rozhodně nemusíte. Už ani nemuknu. Chtěla jsem jenom, abyste věděl, že já prosím nemám ve zvyku něco zamlčovat nebo někoho balamutit. Může třeba někdo říct, že jsem udělala ohromné štěstí; možná ano, v jistém smyslu. Ale podle mě neberu o nic víc, než kolik dávám. Určitě ho nikdy nezklamu a neopustím. A budu mu stoužit a budu mu k užítku jako nikdo jiný, zvlášť teď, když za chvíli bude úplně bezmocný.

HJALMAR Bezmocný?

GREGERS (*paní Sørbyové*) Prosím vás, o tom tady nemluvte.

SØRBYOVÁ Už nemá smysl to tajit, i když on by chtěl. Slepne.

HJALMAR (*zaražen*) Slepne? To je tedy zvláštní. Tak on taky slepne?

GINA Takových je.

SØRBYOVÁ A dovedete si představit, co to znamená pro podnikatele. No, budu se snažit, seč budu, aby se mohl dívat mýma očima. Ale teď už musím opravdu běžet, nevím, kam dřív skočit. – Jo, pane Ekdale, ještě jsem vám měla vyřídit, že kdybyste od pana továrníka Werleho někdy snad něco potřeboval, máte se obrátit na Gråberga.

GREGERS Za tuhle nabídku se Hjalmar Ekdal jistě poděkuje.

SØRBYOVÁ Ták? No, já měla dojem, že dřív nikdy –

GINA Ne, opravdu, Berto, Hjalmar už teďka od pana továrníka Werleho nebude nic chtít.

HJALMAR (*pomalou a důrazně*) Svého nastávajícího pana manžela ode mne laskavě pozdravujte a vyříďte mu, že v nejbližších dnech hodlám navštívit pana účetního Gråberga –

GREGERS Cože! To ty bys udělal?

HJALMAR – navštívit pana účetního Gråberga, říkám, a vyžádat si stvrzenku na částku, kterou jeho zaměstnavateli dlužím. Zapravím tento čestný dluh; hahaha, tohle a čestný dluh! Ale budiž. Zapravím vše, s pětiprocentním úrokem.

GINA Ale Hjalmaru, na to přece proboha nemáme.

HJALMAR Vyříďte laskavě svému snoubenci, že nadále neúnavně pracuji na svém vynálezu. Vyříďte mu laskavě, že při této namáhavé práci povzbuzuji svou duchovní sílu přáním zbýt se trapného břemene tohoto dluhu. Proto

pracuji na svém vynálezu. Veškerý výtěžek hodlám použít na to, abych se osvobodil od pekuniárních výloh vašeho nastávajícího pana chotě.

SØRBYOVÁ V tomhle domě se něco stalo.

HJALMAR Ano, stalo.

SØRBYOVÁ No, tak tedy sbohem. Chtěla jsem si ještě o něčem popovídat s tebou, Gino, ale bude to muset počkat na příště. Sbohem.

(Hjalmar a Gregers pozdraví beze slova; Gina doprovází paní Sørbyovou ke dveřím.)

HJALMAR Ani krok přes práh, Gino!

(Paní Sørbyová jde, Gina za ní zavře.)

Tak, Gregersi, a tento tíživý dluh bychom měli z krku.

GREGERS No, tak zanedlouho, dejme tomu.

HJALMAR Domnívám se, že jsem se zachoval korektně.

GREGERS Jsi muž, za jakého jsem tě odjakživa považoval.

HJALMAR V jistých případech není možno ideální nároky pominout. Jako živitel rodiny se tím budu mučit a trápit. Věř mi, že to není žádná legrace pro člověka bez prostředků, splácet mnohaletý dluh, na němž se takříkajíc usadil prach zapomnění. Ale nedá se nic dělat: to lidské ve mně se taky hlásí o svá práva.

GREGERS *(mu položí ruku na rameno)* Tak vidíš, Hjalmar – není dobře, že jsem přišel?

HJALMAR Ano.

GREGERS Že jsi získal o všem jasný obraz – není to dobře?

HJALMAR *(poněkud netrpělivě)* No jo, to víš, že jo. Ale jedna věc jitří můj smysl pro spravedlnost.

GREGERS Jaká věc?

HJALMAR Jde mi o to, že – Ale já nevím, jestli se můžu tak bez zábran vyjadřovat o tvém otci.

GREGERS Na mě nemusíš brát žádné ohledy.

HJALMAR No, když myslíš. Abys rozuměl, příšerně mě pobuřuje ta představa, že ne já, ale on teď uskuteční ono pravé manželství.

GREGERS Jak tě něco takového může napadnout!

HJALMAR Ale jistě, je to tak. Tvůj otec a paní Sørbyová uzavírají manželskou smlouvu založenou na plné důvěře, založenou na naprosté a bezpodmínečné oboustranné otevřenosti; nic před sebou navzájem nezatajují; v pozadí jejich vztahu není žádné zamlčování; vyhlásili, smím-li to tak vyjádřit, vzájemné odpuštění hříchů.

GREGERS No dobře, a co má být?

HJALMAR Takže mají úplně všecko. Sám jsi přece říkal, že tohle je to nejobtížnější a že bez toho se opravdové manželství nedá založit.

GREGERS Ale to je přece něco úplně jiného. Hjalmar, přece nebudeš srovnávat sebe nebo ji s těmihle dvěma –? No, vždyť ty mi rozumíš.

HJALMAR Ale stejně pořád nemůžu překousnout, že něco na tom zraňuje a uráží můj smysl pro spravedlnost. Mně skutečně připadá, jako by vůbec neexistovala nějaká spravedlivá síla, která řídí svět.

GINA Ale fuj, proboha živého, takové věci nesmíš říkat.

GREGERS Hm; do těchhle problémů se snad radši nebudeme pouštět.

HJALMAR Ale na druhé straně zase jako bych přece jen skutečně viděl řídicí prst osudu. On totiž oslepne.

GINA Ale třeba to není tak jistý.

HJALMAR Je to naprosto nepochybné. Nebo aspoň my o tom nesmíme pochybovat, neboť právě v tom spočívá spravedlivá odplata. Kdysi oslepil svého důvěřivého bližního –

GREGERS Těch bohužel oslepil mnohem víc.

HJALMAR – a nyní přichází onen Neúprosný a Záhadný a požaduje továrníkovy vlastní oči.

GINA Jak si troufneš říkat tak strašný věci. Jde z toho na mě strach.

HJALMAR Je zdravé pohroužit se jednou za čas do nočních stránek lidského života.

(Dvěmi z chodby vejde udýchaná a veselá Hedvika v kabátu.)

GINA Ty už jsi zpátky?

HEDVIKA No, už se mi nechtělo být venku. A dobře jsem udělala, protože jsem dole někoho potkala.

HJALMAR Asi tuhle tu paní Sørbyovou.

HEDVIKA Ano.

HJALMAR *(chodí sem a tam)* No, doufám, žeš ji viděla naposled.

(Ticho. Hedvika se úzkostlivě dívá z jednoho na druhého, jako by chtěla vyzkoumat, co to tam panuje za náladu.)

HEDVIKA *(se přiblíží; mazlivě)* Tati.

HJALMAR No – co je, Hedvi?

HEDVIKA Paní Sørbyová mi něco přinesla.

HJALMAR *(se zastaví)* Tobě?

HEDVIKA Ano. Je to něco na zítřek.

GINA Na ten den ti Berta vždycky nějakou maličkost přinese.

HJALMAR Co je to?

HEDVIKA Ne, to ti teď neřeknu, protože mi to máma zítra ráno přinese, až se vzbudím.

HJALMAR Zas nějaké techtle, co se přede mnou mají utajit!

HEDVIKA *(honem)* Nene, klidně se na to podívej. Je to takový velký dopis. *(Vylouví dopis z kapsy kabátu.)*

HJALMAR Ještě i dopis?

HEDVIKA No, vlastně jenom dopis. To další asi přijde později. Ale představ si – dopis! Já jsem v životě ještě žádný dopis nedostala. A je na tom napsáno „slečna“. (Čte.) „Slečna Hedvika Ekdalová“. Představ si – to jsem já.

HJALMAR Ukaž ten dopis.

HEDVIKA (mu ho podá) Vidíš?

HJALMAR To je písmo továrníka Werleho.

GINA Víš to určitě?

HJALMAR Tak se podívej.

GINA Prosim tě, copak já se v takových věcech vyznám?

HJALMAR Hedvi, můžu ten dopis otevřít – a přečíst si ho?

HEDVIKA Můžeš, když chceš.

GINA Ale ne, teď večer ne, vždyť to má být na ráno.

HEDVIKA (tíše) Ale nech ho, ať si to přečte! Určitě je tam něco příjemného; a táta bude mít radost; a zase tady bude veselo.

HJALMAR Takže to můžu otevřít?

HEDVIKA Ano, buď tak hodný, tati. To bude legrace, dozvíme se, co v tom je.

HJALMAR Dobře. (Otevře dopis, vytáhne papír, přečte si text, zdá se, že je zmaten.) Co to má být –?

GINA Tak co tam je?

HEDVIKA No, tati – tak nám to pověz!

HJALMAR Ticho buďte. (Přečte si dopis ještě jednou; zbledl, ale ovládá se.) Je to darovací listina, Hedviko.

HEDVIKA Vážně? A co jako dostanu?

HJALMAR Přečti si to sama.

(Hedvika jde ke stolu a chvíli čte ve světle lampy.)

(Polohlasem, zatíná pěsti.) Ty oči! Ty oči! – a teď ten dopis!

HEDVIKA (přestane číst) Ale já myslím, že to snad má dostat děda.

HJALMAR (jí vezme dopis z ruky) Ty, Gino – chápeš to?

GINA Ale já přece vůbec ničemu nerozumím; jen to řekni ty.

HJALMAR Pan továrník Werle píše Hedvice, že se její starý dědeček už nemusí namáhat s opisováním a že si teď může každý měsíc v kanceláři vyvednout tisíc korun –

GREGERS Cha!

HEDVIKA Tisíc korun, mami! Já to četla!

GINA To na tom bude děda dobře.

HJALMAR – tisíc korun, dokud je bude potřebovat – a to samozřejmě znamená, než zavře oči.

GINA Tak je aspoň zaopatřenej, chudák jeden.

HJALMAR Ale teď to přijde. To už jsi asi nečetla, Hedvi. Potom přejde tento dar na tebe.

HEDVIKA Na mě! Takových peněz?

HJALMAR Tato částka se ti zajišťuje na celý život, přise. Slyšíš, Gino?

GINA Abych neslyšela.

HEDVIKA Představ si – takových peněz budu mít! – (Třese jím.) Tati, tati, to nemáš vůbec radost?

HJALMAR (se jí vyvlékne) Radost! (Přechází.) To jsou vyhlídky – to jsou tedy perspektivy. Tak tedy Hedvika – to jí tak štědře obdaroval!

GINA No, vždyť taky Hedvika má zejtra narozeniny –

HEDVIKA Vždyť to stejně všechno dostaneš ty, tati! Víš přece, že ty peníze dám všechny tobě a mámě.

HJALMAR Mámě, jistě. Tady to máme!

GREGERS Hjalmar, tohle je na tebe nastražená past.

HJALMAR Myslíš, že je to zase past?

GREGERS Když tady dneska byl, řekl: Hjalmar Ekdal není takový muž, jak si ty namlouváš.

HJALMAR Já že nejsem muž –!

GREGERS Uvidíš, říkal.

HJALMAR Uvidíš, že se nechám podplatit –?

HEDVIKA Ale mami, co to znamená?

GINA Jdi, běž si svlíknout kabát.

(Hedvika, slzy na krajíčku, vyjde dveřmi do kuchyně.)

GREGERS Tak teď, Hjalmar, teď se ukáže, kdo měl pravdu, on, nebo já.

HJALMAR (pomalu papír přetrhne, oba kusy položí na stůl a řekne) Tady je moje odpověď.

GREGERS Čekal jsem to.

HJALMAR (jde k Gině, která stojí u kamen, a řekne tlumeně) Tak, a teď už žádné zamlčování. Jestli ten poměr mezi tebou a jím definitivně skončil, když jsi – mě začala mít ráda, jak říkáš –, tak proč nám umožnil, abychom se vzali?

GINA Asi si myslel, že sem bude chodit.

HJALMAR Jenom to? Neměl spíš obavy z jisté možnosti?

GINA Nevím, co myslíš.

HJALMAR Chci vědět, jestli – tvoje dítě má právo žít pod mou střechou.

GINA (se narovná, z očí blesky) A na to se ptáš ty!

HJALMAR Odpovíš mi na jediné: patří Hedvika mně – nebo –? No!

GINA (se na něho dívá s chladným vzdorem) Nevím.

HJALMAR (se lehce chvěje) Ty nevíš!

GINA Jak to můžu vědět? Taková jako já –

HJALMAR (tíše, odvrátí se od ní) Pak v tomto domě již nemám co pohledávat.

GREGERS Rozmysli si to, Hjalmare!

HJALMAR *(si obléká zimník)* Tady si muž jako já nemá co rozmýšlet.

GREGERS Ba jo, nevýslovně mnoho si musíš rozmýšlet. Musíte být všichni tři pospolu, když si máte vydobýt obětního ducha velkého odpuštění.

HJALMAR Já nechci. Nikdy, nikdy! Kde mám klobouk! *(Vezme si ho.)* Můj domov se kolem mne zhroutil v trosky. *(Rozpláče se.)* Gregersi, já nemám dítě!

HEDVIKA *(se objevila ve dveřích z kuchyně)* Co to povídáš! *(K němu.)* Tati, tati!

GINA Tak to vidíš.

HJALMAR Nepřibližuj se ke mně, Hedviko! Jdi pryč, daleko. Nemůžu se na tebe podívat. Ách, ty oči –! Sbohem. *(Chce jít ke dveřím.)*

HEDVIKA *(se na něho pověsíl a křičí)* Ne! Neopouštěj mě!

GINA *(křičí)* Podívej se na to dítě, Hjalmare! Podívej se na to dítě!

HJALMAR Ne, nechci! Nemůžu! Musím odtud – pryč tady od toho všeho!

(Vytrhne se Hedvice a vyjde dveřmi na chodbu.)

HEDVIKA *(zoufalý pohled)* Mami, on od nás odešel! Opustil nás! Už se nikdy nevrátí!

GINA Jenom, prosím tě, neplač, Hedvi. Tatínek se vrátí, uvidíš.

HEDVIKA *(se vrhne na pohovku, vzlyká)* Ba ne, už se k nám nikdy nevrátí.

GREGERS Věřte mi, že jsem to myslel dobře, paní Ekdalová?

GINA Skoro ano, ale stejně vám bůh odpustí.

HEDVIKA *(leží na pohovce)* Já z toho umřu! Co jsem mu jenom udělala? Mami, ať se vrátí, dělej něco!

GINA No jo, to víš, holčičko, jen klid, půjdu se po něm podívat. *(Obléká se.)* Třeba šel jenom k Rellingovi. Ale to se tady nesmíš takhle válet a brečet. Slibuješ mi to?

HEDVIKA *(křečovitý pláč)* Ano, já už přestanu, jen když se táta zase vrátí.

GREGERS *(Gině, ta se chystá k odchodu)* Nebylo by přece jen lepší nechat ho vybojovat tu bolestnou bitvu až do konce?

GINA Ále, tu si může vybojovat potom. Teď musíme hlavně uklidnit dítě. *(Vyjde dveřmi na chodbu.)*

HEDVIKA *(se posadí a utře si slzy)* A vy mi teď povězte, co se stalo. Proč se ke mně táta nechce už znát?

GREGERS Na to se zeptejte, až budete velká a dospělá.

HEDVIKA *(škytá)* Ale já se přece nemůžu takhle strašně soužit, dokud nebudu velká a dospělá. – Však já vím, co za tím je. – Já možná nebudu tátovo pravé dítě.

GREGERS *(neklidně)* Jak to, prosím vás?

HEDVIKA Třeba mě máma někde našla. A táta to třeba teď zjistil. Už jsem o něčem takovém četla.

GREGERS No, ale i kdyby to třeba –

HEDVIKA Právě, tak si myslím, že by mě moh mýt stejně rád. Nebo vlastně skoro ještě víc. Divokou kachnu nám nakonec taky poslali darem, a jak ji mám ráda.

GREGERS *(odvádí řeč)* Ano, divoká kachna, vidíte! Pojdte si o ní chvíli povídat, Hedvičko.

HEDVIKA Chudák divoká kachna. Tu už taky nechce mít na očích. Představte si, že by jí nejradši zakroutil krkem.

GREGERS Ale to snad neudělá.

HEDVIKA Neudělá, ale říkal to. A to podle mě bylo od táty hnusné. Já se za divokou kachnu každý večer modlím, a prosím, aby byla uchráněna od smrti a ode všeho zlého.

GREGERS *(se na ni dívá)* Vy se večer modlíte?

HEDVIKA Ano.

GREGERS Kdo vás to naučil?

HEDVIKA Já sama, to bylo jednou, když táta byl hrozně nemocný a měl na krku pijavky a říkal, že pracuje k smrti.

GREGERS Ano?

HEDVIKA Tak jsem se za něho pomodlila, když jsem šla spát. No, a od té doby to dělám.

GREGERS A teď se tedy modlíte taky za divokou kachnu?

HEDVIKA Říkala jsem si, že bych ji do toho měla taky zahrnout, když byla ze začátku taková nezuživá.

GREGERS A ráno se taky modlíte?

HEDVIKA Ne, tak to zase ne.

GREGERS A proč ne taky ráno?

HEDVIKA Ráno je přece světlo, takže už není čeho se bát.

GREGERS Tak vy tu divokou kachničku máte tak ohromně ráda, a tatínek jí chtěl zakroutit krkem.

HEDVIKA Ale ne, říkal, že by jako pro něho bylo nejlepší, kdyby to udělal, ale že ji ušetří kvůli mně; a to od něho bylo hezké.

GREGERS *(trochu blíž)* A co kdybyste vy teď dobrovolně tu kachnu obětovala kvůli němu?

HEDVIKA *(vstane)* Divokou kachnu?

GREGERS Kdybyste se pro něho obětavě vzdala toho nejčennějšího, co na světě máte a znáte?

HEDVIKA Myslíte, že by to pomohlo?

GREGERS Zkuste to, Hedviko.

HEDVIKA *(tíše, rozzářené oči)* Tak já to zkusím.

GREGERS A myslíte, že k tomu máte tu opravdovou duševní sílu?

HEDVIKA Poprosím dědu, aby mi ji zastřelil.

GREGERS Ano, to udělejte. Ale mamince ani slovo!

HEDVIKA Proč ne?

GREGERS Nerozumí nám.

HEDVIKA Divokou kachnu? Zkusím to, zítra ráno.

(Gina vejde z chodby.)

(Hedvika k ní.) Našlas ho, mami?

GINA Ne, ale slyšela jsem, že se zastavil u Rellinga a šel s ním.

GREGERS Víte to jistě?

GINA Jo, domovnice říkala. Molvik šel prej taky s nima.

GREGERS Zrovna teď, když jeho duše potřebuje vybojovat tvrdý boj v osamění –!

GINA *(se svléká)* Jo, chlapi jsou holt různý, to se nedá nic dělat. Bůh ví, kam ho ten Relling zatáh. Zaběhla jsem naproti do hospody, ale tam nebyli.

HEDVIKA *(bojuje s pláčem)* Co když už nikdy nepřijde domů!

GREGERS Přijde, spolehněte se. Ráno za ním půjdu – a uvidíte, jak se vrátí. Můžete klidně spát, Hedviko. Dobrou noc. *(Odejde dveřmi na chodbu.)*

HEDVIKA *(se s pláčem vrhne Gině kolem krku)* Mami, mami!

GINA *(ji hladí po zádech a vzdychne)* Ach jo. Kdepak, Relling měl pravdu. Takhle to dopadne, když se objeví takovej cvok a předloží tyhle ty ideální nároky.

PÁTÉ DĚJSTVÍ

Ateliér Hjalmara Ekdala. Dovnitř proudí studené, šedivé ranní světlo; na velkém střešním okně leží vlhký sníh.

(Gina v zástěře vejde z kuchyně, v rukou hadr a smeták, a jde ke dveřím obývacího pokoje. Vtom rychle vejde dveřmi z chodby Hedvika.)

GINA *(se zastaví)* Tak co?

HEDVIKA No jo, myslím, že bude dole u Rellinga –

GINA Tak vidíš!

HEDVIKA – domovnice prý slyšela, že s panem doktorem byli dva páni, když se v noci vracel.

GINA Já jsem si to hned myslela.

HEDVIKA Ale co je to platný, když nechce přijít sem k nám.

GINA Tak aspoň zajdu já dolů a promluví si s ním.

(Ve dveřích ze svého pokoje se objeví starý Ekdal v županu, pantoflích a se zapálenou fajfkou.)

EKDAL Ty, Hjalmar – Hjalmar není doma?

GINA Ne, asi šel ven.

EKDAL Takhle brzo? A v takové chumelenici? No jo, prosím, prosím, já na konec můžu jít na ranní procházku sám, o to nic.

(Ekdal odsune dveře na půdu, Hedvika mu pomáhá; vejde na půdu, Hedvika za ním zavře.)

HEDVIKA *(polohlasem)* Představ si, mami, až se chudák děda dozví, že táta od nás chce odejít.

GINA Nemluv nesmysly, dědovi o tom ani slovo. Ještě štěstí že včera večer nebyl doma, když tu byl ten povyk.

HEDVIKA No ale –

(Dveřmi z chodby vejde Gregers.)

GREGERS Tak co? Máte o něm nějaké zprávy?

GINA Prej bude asi dole u Rellinga.

GREGERS U Rellinga! On opravdu někam šel s těmi lidmi?

GINA Už to tak bude.

GREGERS Ale jak to: on, když tak naléhavě potřeboval být sám a se vší vážností se soustředit –!

GINA No, vidíte to.

(Z chodby vejde Relling.)

HEDVIKA *(k němu)* Je u vás táta?

GINA *(zároveň)* Je tam?

RELLING To víte že jo.

HEDVIKA A vy nám neřeknete ani slovo!

RELLING No jo, jsem prostě zvíře. Ale nejdřív jsem měl plné ruce práce s tím druhým zvířetem, abych ho udržel na uzdě; jo, jo, jistě, s tím démonickým tvorem; a pak jsem usnul tak tvrdě, že –

GINA Co říká Hjalmar dneska?

RELLING Neříká prosím zhora nic.

HEDVIKA To vůbec nemluví?

RELLING Ani slovíčko.

GREGERS Ne, jistě, to naprosto chápu.

GINA Ale tak co dělá?

RELLING Leží na kanapi a chrápe.

GINA Jo? Kdepak, Hjalmar, ten chrápe jak zjednaný.

HEDVIKA To spí? On může spát?

RELLING No, už to tak vypadá.

GREGERS Pochopitelně; po tom duševním boji, který ho tak rozerval –

GINA On přece není vůbec zvyklý takhle v noci flámovat.

HEDVIKA Možná je dobře, že se vyspí, mami.

GINA Taky bych řekla. Ale tak to bysme ho neměli moc brzo tahat z postele. Tak vám děkuju, pane doktore. Já to tady teď musím nejdřív trochu uklídit a upravit, a pak – Pojď mi pomoci, Hedvi.

(Gina a Hedvika jdou do obývacího pokoje.)

GREGERS *(se obrátí na Rellinga)* Můžete mi vysvětlit, jaké duševní pnutí se teď odehrává v Hjalmaru Ekdalovi?

RELLING Já jsem si na mou duši nevšiml, že by se v něm odehrávalo nějaké duševní pnutí.

GREGERS Cože! Po takovém zásadním obrátu, když veškerý svůj život postavil na nový základ –? Jak si vůbec můžete představit, že taková osobnost jako Hjalmar –?

RELLING Cha, ten a osobnost! Prosím vás, jestli vůbec někdy měl nějaké sklony k takovým abnormitám, jakým vy říkáte osobnost, tak z něho veškeré kořínky i výhonky něčeho takového důkladně exstirpovali, už když byl malý kluk, o tom vás ujišťuju.

GREGERS To bych se divil – při tak láskyplné výchově, jaké se mu dostalo.

RELLING Od těch dvou výstředních, hysterických, staropanenských tetiček, myslíte?

GREGERS Tak já vám zase povím, že tyhle ženy nikdy nezanedbávaly ideální požadavky; já vím, teď si ze mě asi budete zase dělat blázny.

RELLING Nebudu, nemám na to náladu. Víم totiž moc dobře, jak to bylo, nařechnil se toho o nich ažaž – „dvě duchovních matek“ jim říkal. Podle mě jim nemá zrovna moc za co děkovat. Ekdalovo neštěstí bylo, že ho všichni kolem něho vždycky považovali za bůhvíjaké lumen –

GREGERS A on snad není? Myslím v hloubi duše?

RELLING Nikdy jsem si ničeho takového nevšiml. Že si to myslel jeho otec – no, budiž; starý poručík byl odjakživa trouba.

GREGERS Byl odjakživa muž s dětskou duší – jenže to vy nechápete.

RELLING No, jak myslíte. Ale když tedy náš milý Hjalmar jakžtakž odmaturoval, tak ho i jeho spolužáci začali okamžitě brát jako velké lumen. Pěkný kluk byl, to taky zabíralo – pohledný, vojenská míra – jak to holčičky mají rády; a jelikož měl takovou tu chytlavou povahu a vemlouvavý hlas a tak krásně uměl recitovat cizí verše a cizí myšlenky –

GREGERS *(dotčeně)* Takhle si dovoluujete mluvit o Hjalmaru Ekdalovi?

RELLING Jo, když dovolíte; takhle totiž ten idol, co se mu klaníte, vypadá zevnitř.

GREGERS To bych byl neřekl, že jsem zase tak úplně slepý.

RELLING Ba jo, daleko k tomu nemáte. Vy jste totiž nemocný člověk, když to chcete vědět.

GREGERS To máte pravdu.

RELLING Bodejť by ne. Vy jste komplikovaný případ. Za prvé máte tuhle obtížnou horečku posledního spravedlivého; a za druhé, a to je ještě horší – se neustále potácíte ve zbožňovacím deliriu; v jednom kuse potřebujete obdivovat něco mimo vaše pole působnosti.

GREGERS Ano, to musím hledat jedině mimo sebe.

RELLING Myslíte si, že kolem sebe vidíte a slyšíte kroužit obrovské záračné mouchy, ale v tom se strašně pletete. Pro změnu už jste zase vlezl k obyčejným lidem do baráku s těmi svými ideálními nároky – jenže ty lidi nejsou solventní, milej pane, z těch nic nekouká.

GREGERS Jestli opravdu o Hjalmaru Ekdalovi nechováte vyšší mínění, tak jak vás může těšit být pořád v jeho společnosti?

RELLING Proboha, člověče, jsem snad taky nějaký doktor, když dovolíte, a tak se snad musím postarat o chudáky nemocné, když s nimi bydlím v jednom domě.

GREGERS Ale to se podívejme! Tak Hjalmar Ekdal je snad nakonec taky nemocný?

RELLING Lidi jsou nemocní skoro jeden jako druhý, bohužel.

GREGERS A jakou léčbu jste nasadil u Hjalmara?

RELLING Tu mou obvyklou. Snažím se v něm udržovat životní lež.

GREGERS Životní lež? Já jsem asi špatně slyšel –?

RELLING Ale jo, jistě, řekl jsem životní lež. Protože životní lež je totiž mocný stimulant. To jste nevěděl, co?

GREGERS Smím se zeptat, jakou životní lži je nakažený Hjalmar?

RELLING Nesmíte. Tajemství tohoto druhu šarlatánům neprozrazuju. Vy byste mi ho poplet ještě hůř. Ale léčba je to osvědčená. Na Molvika jsem ji nasadil taky. Z toho jsem zase udělal démona. Tenhle lupínek jsem mu musel vsadit do lebky.

GREGERS Tak on není démonický?

RELLING Sakra, člověče, co to znamená, být démonický? To jsou jen takové kecy, vymyslel jsem si to, abych v něm zachránil život. Neudělat to, tak chudák už dávno zašel na sebeopovržení a zoufalství, čuně jedno dobro-myslné. A co teprv starý poručík! Jenže ten si léčbu vymyslel sám, to je fakt.

GREGERS Pan poručík Ekdal? Co ten?

RELLING No, co byste tomu řek, když on, lovec medvědů, se tady šourá po tmavé půdě a honí králíky? Nenajdete na světě šťastnějšího stfelce než tohoto dědulu, když si může dovádět tady mezi harampádím. Našetřil si tam čtyři pět uschlých vánočních stromků, a ty jsou pro něho totéž jako celý obrovský, svěží høydalský les; kohout a slepice, to jsou dravci v korunách; a králíci, co před ním hopkají na půdě, to jsou huňáci, co se s nima on, staříčkový sportovec a milovník čerstvého vzduchu, pouští do křížku.

GREGERS Nešťastný starý člověk, ano. Ten tedy opravdu musel slevit ze svých mladických ideálů.

RELLING Jo, abych nezapomněl, pane Werle juniore, nepoužívejte tohle cizí slovo: ideály. Máme na to dobré domácí slovo: lži.

GREGERS Chcete říct, že jsou to příbuzné pojmy?

RELLING Jo, asi tak jako tyfus a sepse.

GREGERS Pane doktore, nevzdám se, dokud Hjalmar nevyzvobodím z vašich spárů!

RELLING No, tak to dáte na frak hlavně jemu. Když připravíte průměrného člověka o životní lež, připravíte ho tím zároveň o štěstí. *(Hedvice, která vchází z pokoje.)* Tak víš co, kachní matičko? Já se teď půjdu podívat dolů, jestli taťka ještě pořád leží a přemýšlí o tom pozoruhodném vynálezu. *(Vyjde dveřmi na chodbu.)*

GREGERS *(se blíží k Hedvice)* Vidím na vás, že jste to neuskutečnila.

HEDVIKA Co prosím? A ták, s divokou kachnou. No, to ne.

GREGERS Soudím, že vás asi opustila duševní síla. Skutek utek, vidíte?

HEDVIKA Ale to ani ne. Ale když jsem se ráno probudila a vzpomněla jsem si, o čem jsme spolu mluvili, tak mi to přišlo takové divné.

GREGERS Divné?

HEDVIKA Já nevím – Včera večer, hned v tu chvíli, mi připadalo, že je v tom něco ohromně krásného; ale když jsem se vyspala a vzpomněla jsem si na to, tak už se mi to tak moc nezamlouvalo.

GREGERS Kdepak, je vidět, že jste vyrostla v tomhle domě, něco ve vás přišlo nazmar.

HEDVIKA Ale, to je fuk. Jen kdyby přišel nahoru táta, tak –

GREGERS Ach, kdyby se vám opravdu otevřely oči a vy jste poznala, co dává životu hodnotu – kdybyste měla v sobě tu pravou, šťastnou, statečnou vůli k oběti, pak byste viděla, jak by k vám přišel vzhůru. – Ale já ve vás ještě stále věřím, Hedviko, já ano. *(Odejde dveřmi na chodbu.)*

(Hedvika téká po místnosti, chce jít do kuchyně, ale vtom se ozve zaklepaní na dveře z půdy, Hedvika je pootevře, starý Ekdal vyjde a Hedvika za ním zavře.)

EKDAL Hm, to je houby zábava, chodit na ranní procházku sám.

HEDVIKA Na lov se ti nechtělo?

EKDAL Dneska není na lov počasí. Hrozná tma. Jeden nevidí na krok.

HEDVIKA Nemáš někdy chuť střelit si po něčem jiném než po těch králíkách?

EKDAL Copak se ti na králíkách nelíbí?

HEDVIKA Co třeba na divokou kachnu?

EKDAL Ho hó, máš strach, že ti divokou kachnu zastřelím? Kdepak, děvenko. Ani za nic.

HEDVIKA No jo, asi bys to nesved. Střilet divoké kachny prý není jen tak.

EKDAL Nesved? Já a nesved? To bys koukala.

HEDVIKA Jak bys to udělal, dědo? – Já nemyslím s mou divokou kachnou, ale tak vůbec?

EKDAL Snažil bych se ji trefit zespoda do prsou, rozumíš, to je nejjistější. A musí se střilet proti peří, rozumíš, ne po peří.

HEDVIKA A to pak umře, dědo?

EKDAL To víš že jo – když ji trefíš pořádně. No, tak já se budu muset jít šlechtit. Hm – rozumíš – hm. *(Jde do svého pokoje.)*

(Hedvika chvíli čeká, pokukuje ke dveřím do pokoje, pak jde k polici, stoupne si na špičky, vezme z police dvouhlavňovou pistoli a prohlíží si ji. Gina vejde z pokoje s hadrem a koštětem. Hedvika pistoli rychle a nepozorovaně odloží.)

GINA Ne aby ses tátovi přehrabovala v jeho věcech, Hedvi!

HEDVIKA *(odstoupí od police)* Jen jsem to tu chtěla trochu uklidit.

GINA Radši se jdi podívat do kuchyně, jestli je teplý kafe. Skočím dolů a vezmu tác s sebou.

(Hedvika odejde, Gina začne zametat a uklízet ateliér. Po chvíli se váhavě otevřou dveře z chodby a dovnitř nahlédne Hjalmar Ekdal; má kabát, ne však klobouk, je nemytý a neučesaný; oči otupělé a rozespálé.)

GINA *(zůstane stát se smetákem v ruce a dívá se na něho)* No ne, Hjalmar, tak ty jsi přece jenom přišel?

HJALMAR *(vstoupí dovnitř a odpoví dutým hlasem)* Přicházím – abych ve vteřině zase zmizel.

GINA Jistě, jistě, no, to chápu. Ale Ježíši – jak to vypadáš!

HJALMAR Vypadám?

GINA A ten sváteční zimník! – No tys mu teda dal!

HEDVIKA *(ve dveřích z kuchyně)* Mami, neměla bych –? *(Uvidí Hjalmar, vykřikne radostí a žene se k němu.)* Jé, tati, tati!

HJALMAR *(se od ní odvrátí a mávne rukou)* Jdi, jdi, jdi! *(Gině.)* Ať jde ode mě, povídám!

GINA *(polohlasem)* Jdi do pokoje, Hedvi.

(Hedvika tiše odejde.)

HJALMAR (zanepřázdňeně, vytahuje zásuvku u stolu) Musím si s sebou vzít knihy. Kde mám svoje knihy?

GINA Jaký knihy?

HJALMAR No přece má vědecká díla, pochopitelně – ty technické časopisy, co používám na vynález.

GINA (hledá na polici) Myslíš tyhle ty brožované?

HJALMAR Jisté.

GINA (položí na stůl hromádku sešitů) Má ti je Hedvi rozřezat?

HJALMAR Kvůli mně se nic rozřezávat nemusí.

(Krátká odmlka.)

GINA Takže ještě pořád se od nás chceš odstěhovat?

HJALMAR (se přehrabuje v knihách) To se snad rozumí samo sebou.

GINA No jo, no jo.

HJALMAR (prudce) Přece si tady nenechám od rána do večera probodávat srdce.

GINA Bůh ti odpust', jak o mně můžeš říkat takový ohavnosti.

HJALMAR Dokaž mi –!

GINA Dokazovat bys snad měl spíš ty.

HJALMAR S takovou minulostí, jakou máš ty? Jsou jisté požadavky; mám sto chutí říct ideální požadavky –

GINA Jo, a co děda? Co bude s ním, s chudákem starým?

HJALMAR Víím, co je mou povinností: ten bezmocný nebožák půjde se mnou. Vyrážím do města podniknout patřičné kroky – Tedy – (Váhavě.) Nenašel se na schodech můj klobouk?

GINA Ne. Ty jsi ztratil klobouk?

HJALMAR Měl jsem ho samozřejmě na hlavě, když jsem se v noci vrátil; o tom není pochyb; ale dneska jsem ho nějak nemohl najít.

GINA Ježíši, a kde ses to s těma flamendrama coural?

HJALMAR Prosím tě, nevyptávej se mě na nepodstatné věci. Myslíš, že mám náladu rozpomínat se na podrobnosti?

GINA Jen jestli ses ještě někde nenastyd. (Jde do kuchyně.)

HJALMAR (mluví sám se sebou, polohlasem a nakvašeně, a přitom vyprazdňuje zásuvku) Jsi lump, doktore! – Darebák jsi! – Ty svůdče hanebný! – Měl bych tě dát úkladně zavraždit! (Položí stranou pár starých dopisů, narazí na roztrhanou listinu z předešlého dne, vezme roztrhané kusy do ruky a dívá se na ně; když vejde Gina, rychle je odloží.)

GINA (položí na stůl podnos s jídlem a konvicí kávy) Tady máš něco teplýho, kdybys měl chuť. A chleba s máslem a pár plátků uzenýho.

HJALMAR (pošilhává po podnosu) Uzené? Pod touhle střechou? Nikdy! Tedy, je pravda, že jsem skoro čtyřicet hodin nepozřel ani sousto;

ale to se nedá nic dělat. – Moje zápisky! Moje rozepsané memoáry! Kam se poděl můj deník a moje důležité papíry? (Otevře dveře do pokoje, ale couvne zpátky.) Tady je taky!

GINA No bože, někde snad dítě bejt musí.

HJALMAR Jdi odtamtud. (Udělá jí místo, Hedvika vystrašeně vejde do atelieru.)

HJALMAR (s rukou na klíče říká Gině) V posledních chvílích, jež trávím ve svém bývalém domově, přeji si být ušetřen přítomnosti nepovolaných osob. (Vejde do pokoje.)

HEDVIKA (skočí k matce a zeptá se tiše a rozechvěně) To mám být jako já?

GINA Zůstaň v kuchyni, Hedvi; nebo ne – radši jdi k sobě do pokojíku. (Jde za Hjalmarem a říká mu.) Počkej, prosím tě, nehrab se v tý skříni, já víím, kde všechno máš.

HEDVIKA (chvilku stojí bez hnutí, tísni jí strach a bezradnost, zatne zuby, aby v sobě udusila pláč; pak křečovitě sevře ruce a tiše řekne) Divoká kachna! (Přikrade se k polici, vezme pistoli, pootevře dveře na půdu, vtáhne se dovnitř a dveře za sebou zavře.)

(Hjalmar a Gina se začínou přit v pokoji.)

HJALMAR (vejde, v rukou jakési sešity a volné papíry, vše položí na stůl) Prosím tebe, taková taška! Když sebou musím táhnout tisícero věcí.

GINA (jde za ním s brašnou) Tak si tady to ostatní zatím nech a vem si jen košíli a nějaké spodky.

HJALMAR Fuj – tyhle vyčerpávající přípravy –! (Svlékne si kabát a hodí ho na pohovku.)

GINA Taky ti tady stydne kafe.

HJALMAR Hm. (Bezděky se napije, pak ještě jednou.)

GINA (otírá opěradla židlí) Nejhorší holt bude, kde najdeš takovou velkou půdu na ty králíky.

HJALMAR Cože! To mám s sebou vláčet i králíky?

GINA No, co já víím, tak děda bez králíků nemůže bejt.

HJALMAR Tak to si tedy bude muset opravdu zvyknout. Já budu nucen odříci si vyšší životní hodnoty než nějaké králíky.

GINA (utírá prach na polici) Mám ti přibalit do tašky flétnu?

HJALMAR Ne. Pro mě žádná flétna neexistuje. Ale pistoli mi dej.

GINA Ty si chceš tu pistoli vzít s sebou?

HJALMAR Ano. Svou nabitou pistoli.

GINA (jí hledá) Ona tu není. Asi si ji tam vzal s sebou.

HJALMAR On je na půdě?

GINA Jisté. Kde by byl.

HJALMAR Hm – osamělý stařec. (Vezme si krajíček chleba, sní ho a dopije kávu v šálku.)

GINA Vidíš, kdybysme bejvali nepronajali ten pokoj, moh ses teď nastěhovat tam.

HJALMAR A žít dál pod jednou střechem s tou –! Nikdy – nikdy!

GINA A nemohs bys teda aspoň na den dva přespat v pokoji? Měl bys tam klid a všechny svoje věci.

HJALMAR Již nikdy v těchto zdech!

GINA Hm, no a co dole u Rellinga a Molvika?

HJALMAR Tahle jména přede mnou ani nevyslovuj! Ztrácím chuť k jídlu, když si na ty dva vzpomenu. – Ne, ne, budu muset ven, do vichru a chumelenice – jít od domu k domu a hledat přístřeší pro sebe a pro otce.

GINA Ale vždyť nemáš co na hlavu. Ztratil jsi přece klobouk.

HJALMAR Ach, ti dva neřádi, ty nádoby neřesti! Klobouk je nutno opatřit. *(Vezme si další krajíc chleba.)* Je nutno podniknout kroky. Nemám zase v úmyslu nasazovat život, to ne. *(Něco hledá na podnosu.)*

GINA Co hledáš?

HJALMAR Máslo.

GINA Máslo tu bude hned. *(Jde do kuchyně.)*

HJALMAR *(volá za ní)* Není třeba; já můžu klidně jíst suchou skývu.

GINA *(přináší máselníčku)* Prosím, zde – prej dokonce čerstvě utlučený. *(Gina mu z konvice nalije další šálek; Hjalmar se usadí na pohovku, přidá si na chleba máslo, jí a pije chvíli mlčky.)*

HJALMAR Mohl bych – za předpokladu, že mě nikdo nebude obtěžovat – ale tedy nikdo – tady v pokoji tak den dva bydlet?

GINA Jistě že bys moh, kdybys teda chtěl.

HJALMAR Nevidím totiž možnost, jak odtud všechny tátovy věci tak rychle odstěhovat.

GINA No jo, a taky jde o to, že mu nejdřív budeš muset vůbec říct, že už nechceš žít s náma ostatníma.

HJALMAR *(odstrčí šálek)* No, to taky; a znovu zase oživovat ten propletenec starých záležitostí – Musím to všechno rozvážit, potřebuju si taky trochu vydechnout, neutáhnou tolik břemen najednou v jeden jediný den.

GINA No, to jistě ne, a eště k tomu v takovém nečase.

HJALMAR *(postrkuje továrníkům dopis po stole)* Koukám, že se tady ještě pořád povaluje ten dopis.

GINA No já jsem se ho ani nedotkla.

HJALMAR Mě se ten cár papíru netýká –

GINA Já ho teda rozhodně využít nehodlám.

HJALMAR – ale zase by nemělo smysl, aby se jen tak vyhodil; v tom zmatku, až se budu stěhovat, by se klidně moh –

GINA Neboj se, já na něj dám pozor.

HJALMAR Darovací listina patří přece jen na prvním místě tátovi; nakonec bude jeho věc, jak s ní naloží.

GINA *(vzdechne)* Jojo, chudák stará –

HJALMAR Tak snad pro jistotu – Kde najdu lepidlo?

GINA *(jde k polici)* Tady je nějaký.

HJALMAR A štětec.

GINA Štětec je tu taky. *(Obojí mu přinese.)*

HJALMAR *(vezme nůžky)* Jenom trochu podlepíme. – *(Stříhá, lepí, podlepuje.)* Já jsem samozřejmě dalek toho, abych se prohřešil na cizím majetku – zvlášť jedná-li se o nemajetného starce. No, a když jde o – no, tu druhou – tak ostatně taky ne. – Ták. Nech to tady zatím ležet. A až to uschne, tak to odstraň. Já už tento doklad nechci mít na očích. Nikdy!

(Z chodby vejde Gregers Werle.)

GREGERS *(v údivu)* Cože, ty jsi tady, Hjalmar?

HJALMAR *(rychle vstane)* Sklesl jsem pod tíhou ochablosti.

GREGERS Ale koukám, že ses stačil nasnídat.

HJALMAR I tělo někdy prosadí své požadavky.

GREGERS Tak jak ses rozhodl?

HJALMAR Pro muže jako já existuje jen jediná cesta. Zrovna zde shromáduji své nejdůležitější věci. Chce to čas, to jistě chápeš.

GINA *(poněkud netrpělivě)* Tak mám ti připravit ten pokoj, nebo zabalit tašku?

HJALMAR *(se vztekle podívá po Gregersovi a sykne)* Bal – a připravuj!

GINA *(bere brašnu)* No jo, dobře, tak já ti tam teda dám košili a pár věcí k tomu. *(Jde do pokoje a zavře za sebou.)*

GREGERS *(po chvíli mlčení)* To jsem si nikdy nemyslel, že to skončí takhle. Opravdu pociťuješ jako nutnost opustit domov a rodinu?

HJALMAR *(neklidně těká kolem)* A co mám podle tebe dělat? – Víš, Gregersi, být nešťastný, trápit se – na to já nejsem stavěný. Já kolem sebe potřebuju pohodu, bezpečí a klid.

GREGERS Ale to přece není tak nedosažitelné. Stačí se trochu snažit. Řekl bych, že teď máš pevné základy, máš na čem stavět – tak začni hezky z gruntu. A nezapomínej, že máš pro co žít – máš svůj vynález.

HJALMAR Prosím tě, nemluv mi o vynálezu. S tím je to moc na dlouhé lokte.

GREGERS Ale copak?

HJALMAR Proboha živého, co vlastně chceš, abych vynalezl? Všecko už přede mnou vynalezli ostatní. Je to den ode dne těžší –

GREGERS Vždyť jsi do toho vložil takové práce.

HJALMAR To ten zpuštěl Relling mě do toho uvrtal.

GREGERS Relling?

HJALMAR No, to on mě upozornil, že mám vlohy pro nějaký pozoruhodný vynález na poli fotografie.

GREGERS Aha – tak Relling!

HJALMAR Kdybys jen věděl, jaký ohromný pocit štěstí mi to dávalo. Ani ne tak kvůli tomu vynálezu samotnému, ale protože v něj věřila Hedvika – věřila v něj s veškerou mocí a silou dětské duše. – Nebo spíš – já blázen si tady celou tu dobu namlouval, že v něj věří.

GREGERS To opravdu věříš, že by tě Hedvika mohla takhle klamat?

HJALMAR Já už teď věřím úplně všemu. To Hedvika mi teď stojí v cestě. Co budu živ, nezasvitne na mě kvůli ní slunce.

GREGERS Kvůli ní? To myslíš Hedviku? Jak ti, prosím tě, ta může překážet?

HJALMAR *(neodpoví)* Tak nevýslovně jsem to dítě miloval. Tak nevýslovně jsem pocítil štěstí, pokaždé když jsem vstoupil do své chudé světničky a ona mi přiběhla v ústrety, ty milé, trochu mžouravé oči! Ó, já důvěřivý blázen! Tak nevýslovně jsem jí měl rád; a tak jsem si vybásnil a vysnil klamnou představu, že i ona má nevýslovně ráda mě.

GREGERS Říkáš, že to byla jen klamná představa!

HJALMAR Jak to můžu vědět? Z Giny nic nevymáčknu. Kromě toho jí dokonale chybí smysl pro ideální stránku těchhle dilemat. Ale tobě cítím, že se musím otevřít, Gregersi. Je tu ta strašlivá pochybnost; možná že mě Hedvika nikdy neměla opravdu poctivě ráda.

GREGERS O tom bys možná mohl dostat důkaz. *(Poslouchá.)* Co je to? Mně se zdá, že křičí divoká kachna.

HJALMAR Divoká kachna káchá. Táta je na půdě.

GREGERS Opravdu? *(Rozzáří se radostí.)* Říkám ti, že ještě dostaneš důkaz o tom, jak tě chudinka zneuznávaná Hedvika má ráda.

HJALMAR Jaký ta by mi mohla dát důkaz! Žádnému ujišťování z její strany nemůžu uvěřit.

GREGERS Hedvika neví, co je to klam.

HJALMAR Když tohle právě, Gregersi, není tak jisté. Kdo ví, o čem si Gina s touhle paní Sørbyovou tady tolikrát šuškal a špitaly. A Hedvika obyčejně slyší až moc dobře, kdepak ta. Třeba ta darovací listina nepřišla tak úplně nečekaně. Mám dojem, že jsem si něčeho takového všiml.

GREGERS Co to do tebe vjelo?

HJALMAR Otevřely se mi oči. Jen počkej – uvidíš, že ta darovací listina je jenom začátek. Paní Sørbyová měla pro Hedviku odjakživa slabost; a teď bude moct pro dítě udělat všecko, nač si vzpomene. Když si usmyslí, můžou mi ji třeba kdykoli vzít.

GREGERS Tebe Hedvika nikdy neopustí.

HJALMAR Jen na to zase tak nespolehej. Co když jí pokynou s plnou náručí –? A já ji tak nevýslovně miloval! A já viděl svoje nejvyšší štěstí v tom, že ji opatrně vezmu za ruku a povedu ji, jako se velkým, pustým prostorem provádí dítě, které se bojí tmy! – A teď cítím s tak mučivou jistotou – ten chudičkový fotograf z podkroví pro ni nikdy nebyl všechno, nikdy jí nestačil. Ta si jen záłudně dávala pozor, aby s ním dobře vycházela, dokud nepřijde ta pravá chvíle.

GREGERS Prosím tě, Hjalmare, tomuhle přece sám nevěříš.

HJALMAR Hrůza je, že já už nevím, čemu mám věřit – a že už se to nikdy nedozvím. A ty opravdu pochybuješ, že je to tak, jak jsem říkal? Hohó, milý Gregersi, kdepak, ty moc spoléháš na ty ideální nároky! Kdyby přišli tamti s překypující náručí a zavolali na dítě: odejdi od něho, u nás tě čeká život –

GREGERS *(rychle)* No, tak co, podle tebe?

HJALMAR Kdybys se jí pak zeptal: Hedvi, jsi ochotná zříct se kvůli mně toho života? *(Výsměšně se zasměje.)* Jo, to akorát – to bys teprv koukal, jaké odpovědi by se mi dostalo!

(Z půdy zazní výstřel z pistole.)

GREGERS *(hlasitě a radostně)* Hjalmare!

HJALMAR Tak to vidíš, už se zase vydal na lov.

GINA *(vejde)* Fuj, slyšíš tu kanonádu, děda už je zase na půdě sám.

HJALMAR Podívám se tam –

GREGERS *(živě, dojat)* Počkej! Víš, co to bylo?

HJALMAR No jistě.

GREGERS Ba ne, nevíš. Ale já to vím. To byl ten důkaz.

HJALMAR Jaký důkaz?

GREGERS Dcera ti přinesla velikou oběť. Řekla tvému otci, aby zastřelil divokou kachnu.

HJALMAR Zastřelil divokou kachnu?

GINA To snad ne –!

HJALMAR A na co?

GREGERS Chtěla ti obětovat to největší, co na tomhle světě má. Protože si myslela, že pak bys ji měl zase rád.

HJALMAR *(tiše, v pohnutí)* Ach, to dítě!

GINA Jo, co ta si všecko nevymyslí!

GREGERS Chtěla si jen znovu dobýt tvou lásku, Hjalmare – byla přesvědčená, že bez ní nemůže žít.

GINA *(bojuje s pláčem)* Tak to vidíš, Hjalmare.

HJALMAR Gino, kde je?

GINA *(popotahuje)* Chudinka, asi sedí v kuchyni, kde by byla.

HJALMAR *(jde ke dveřím do kuchyně, prudce je otevře a říká)* Hedvi, pojd'! Pojd' ke mně! *(Rozhlíží se.)* Ona tady není.

GINA No tak bude asi ve svém pokojíku.

HJALMAR *(venku)* Ne, tady taky není. *(Vrátí se.)* Asi šla ven.

GINA No, to víš, nechtěls ji mít v baráku.

HJALMAR Kdyby už se tak chtěla vrátit – abych jí mohl povědět – Teď už bude všecko dobré, Gregersi; teď si myslím, že můžeme začít nový život.

GREGERS *(tiše)* Já jsem to věděl; skrze dítě dojde k nápravě.
(Ve dveřích ze svého pokoje se objeví starý Ekdal; má na sobě kompletní uniformu a zrovna si připíná šavli.)

HJALMAR *(žasne)* Tati! Ty jsi tady!

GINA Ty jsi střílel u sebe v pokoji, dědo?

EKDAL *(uraženě, blíží se)* Tak ty si chodíš na lov sám, Hjalmare?

HJALMAR *(napjat a zmaten)* Tos tam na půdě nestřílel ty?

EKDAL Já? Chm!

GREGERS *(křičí na Hjalmaru)* Ona divokou kachnu zastřelila sama!

HJALMAR Co tohleto má být? *(Žene se ke dveřím na půdu, jedním pohybem je prudce otevře, nahlédne dovnitř a vykřikne.)* Hedviko!

GINA *(běží ke dveřím)* Ježíši, co se stalo!

HJALMAR *(jde na půdu)* Leží na zemi.

GREGERS Hedvika? *(Dovnitř za Hjalmarem.)*

GINA *(zároveň)* Hedviko! *(Dovnitř na půdu.)* Ne, ne, ne!

EKDAL Ho hó; tak ona už taky chodí střílet?
(Hjalmar, Gina a Gregers přinesou Hedviku do ateliéru; pravá ruka jí visí dolů, pevně v ní svírá pistoli.)

HJALMAR *(rozrušen)* Ono to spustilo. Střelila se. Volejte o pomoc! Pomoc!

GINA *(vyběhne na chodbu a volá)* Doktore! Doktore! Pane doktore! Pobězte sem, honem!

(Hjalmar a Gregers položí Hedviku na pohovku.)

EKDAL *(tiše)* Les se mstí.

HJALMAR *(klečí u ní)* Hned se vzpamatuje. No, hned se vzpamatuje; ano, ano, ano.

GINA *(zpátky z chodby)* Kam, kam se střelila? Já nic nevidím –
(Přiběhne Relling, hned za ním Molvik bez vesty a vázanky.)

RELLING Co se děje?

GINA Hedvika se prej střelila.

HJALMAR Pojdte jí pomoci!

RELLING Střelila! *(Odstrčí stůl a začne ji prohlížet.)*

HJALMAR *(vkleče úzkostlivě pozoruje Rellinga)* Že to není nebezpečné? Vidíte? Vždyť skoro ani nekrvácí. To přece nemůže být nebezpečné?

RELLING Jak se to stalo?

HJALMAR Co já vím –!

GINA Chtěla zastřelit divokou kachnu.

RELLING Divokou kachnu?

HJALMAR Asi jí vystřelila pistole.

RELLING Hm. A ták.

EKDAL Les se mstí. Ale já se nebojím. *(Vejde na půdu a zavře za sebou.)*

HJALMAR No tak, pane doktore – proč nic neříkáte?

RELLING Zasáhlo ji to do prsou.

HJALMAR No jo, ale přece se vzpamatuje.

RELLING To snad vidíš, že Hedvika nežije.

GINA *(se rozpláče)* Á, dítě, dítě!

GREGERS *(chraptavě)* Na dně mořském –

HJALMAR *(vyskočí)* Ale ona přece musí žít! Bůh ať vám za to požehná, aspoň na okamžik – jen abych jí stačil povědět, jak nevyšlovně jsem ji měl vždycy rád!

RELLING Je zasažené srdce. Vnitřní krvácení. Byla na místě mrtvá.

HJALMAR A já jsem ji od sebe odehnal jako zvíře! A ona se ustrašeně odplížila na půdu a zemřela v lásce ke mně. *(Vzlyká.)* Už nikdy to nemoci napravit! Už nikdy jí nemoci povědět –! *(Zatíná pěsti a volá vzhůru.)* Ó, ty tam nahoře –! Jestli vůbec jsi! Proč jsi mi to udělal?

GINA Psst, psst, nesmíš se takhle rouhat. Asi nám nebylo dopřáno, abysme si ji nechali.

MOLVIK Dítě nezemřelo, ale spí.

RELLING Žvásty.

HJALMAR *(zmlkne, jde k pohovce, ruce založené, a dívá se na Hedviku)* Tak nehybně a tiše tady leží.

RELLING *(se pokouší uvolnit pistoli)* Strašně pevně, strašně pevně ji svírá.

GINA Ne, ne, pane doktore, zlámete jí prsty, nechte tu pistoli bejt.

HJALMAR Ať si ji vezme s sebou.

GINA Správně. Ale přece ji tady takhle nenecháme ležet každému na očích. Odneseme ji k ní do pokojíku. Hjalmare, vem ji.
(Hjalmar s Ginou vezmou Hedviku a nesou ji spolu.)

HJALMAR Ach, Gino, Gino, jak to jen vydržíš.

GINA Musíme si pomáhat. Teď už patří jen nám dvěma.

MOLVIK *(roztáhne ruce a mumlá)* Hospodinu budiž chvála; v prach se obrátíš; v prach se obrátíš –

RELLING *(šeptá)* Drž hubu, člověče, už ses zase nalil.
(Hjalmar a Gina vynášejí tělo do kuchyně. Relling za nimi zavře. Molvik se vykrade na chodbu.)
(Relling jde ke Gregersovi a říká.) Do smrti mi nikdo nenamluví, že tohle byla nešťastná náhoda.

GREGERS *(stál dosud zděšen a křečovitě sebou trhal)* Nikdo neví, jak k té strašlivé věci došlo.

RELLING Šaty měla ohořelé od střelného prachu. Musela si pistoli přimáčkout na prsa a vystřelit.

GREGERS Hedvika nezemřela nadarmo. Viděl jste, jakou velkolepost v něm ten žal uvolnil?

RELLING Stát v žalu nad mrtvolou, pane, to dá velkolepost skoro každému. Jak dlouho si myslíte, že mu ta nádhera vydrží?

GREGERS Vydrží – a poroste, co bude živ!

RELLING Za tři čtvrtě roku už pro něho Hedvička nebude nic víc než čináný námět ke krasořečnění.

GREGERS A to si troufáte říct o Hjalmaru Ekdalovi!

RELLING Povíme si to, až na jejím hrobu zvadne první tráva. Uslyšíte, jak z něho budou chlístat řeči o „dítěti předčasně odervaném otcovskému srdci“. Uvidíte, jak se bude nakládat do dojetí, sebeobdivu a sebelítosti. Jen počkejte!

GREGERS Jestliže vy máte pravdu a já se mýlím, pak lidský život nestojí za to žít.

RELLING Ále prosím vás, život by nebyl tak zlý, jen kdyby nás nechali na pokoji tihle zatracení agenti, co se nám chudým lidem dobývají do dveří s ideálními nároky.

GREGERS (*hledí před sebe*) V tom případě jsem rád, že mám to poslání, jaké mám.

RELLING A že jsem tak smělý – co je to za poslání?

GREGERS (*vykročí*) Být třináctým u stolu.

RELLING Ále, jděte do háje.

KONEC

Poznámka ke hře

Divoká kachna (Vildanden) je často považována za Ibsenovu nejpůsobivější hru. Náčrt dramatu vznikl v letech 1882–1883 v Římě, v následujícím roce hru Ibsen dopsal a tiskem vyšla 11. listopadu 1884 jako obvykle u Frederika Hegela v kodaňském nakladatelství Gyldendal.

Premiéra se konala 9. ledna 1885 v Národním divadle v Bergenu. Do měsíce pak následovala uvedení v Kristianii, Helsinkách, Stockholmu a v Kodani. V Evropě byla *Divoká kachna* přijata poměrně rezervovaně a s nepochopením (jediným vášnivým obhájcem a propagátorem hry byl G. B. Shaw), ve Francii a v Itálii dokonce s odporem. Zájem vzbudila až počátkem 20. století a stala se trvalou součástí světového divadelního repertoáru.

První český překlad *Divoké kachny* pořídil Hugo Kosterka a v roce 1899 jej vydal nakladatel František Šimáček v Praze. Další překlady pocházejí od Arnošta Krause (1903, tiskem 1910 u J. Otty v Praze) a Břetislava Mencáka (1958, reedice 1959, 1975). Zatím poslední překlad, z roku 1992, je uveden v tomto výboru.

Českou premiéru *Divoké kachny* uvedlo v Brně Divadlo na Veleřích 17. října 1903, režie František Zvíkovský, překlad Hugo Kosterka. V Národním divadle v Praze nastudoval hru Jaroslav Kvapil (premiéra 14. ledna 1904). Použil překladu Arnošta Krause. V inscenaci hrály známé hvězdy Národního divadla (Karel Zelenský, Ludmila Danzerová, Jindřich Mošna). O měsíc později v této inscenaci hostovala v roli Hedviky slavná dánská herečka Betty Henningsová (viz poznámka k *Domečku pro panenky*).

Z novějších nastudování *Divoké kachny* zaujalo provedení režiséra Ivana Rajmonta ve Stavovském divadle v Praze (překlad František Fröhlich, premiéra 19. března 1993). Hjalmaru hrál Miroslav Donutíl, Ginu Iva Janžurová, Rellinga Jiří Kodet, starého Ekdala alternoval Rudolf Hrušínský (jeho poslední role v Národním divadle) a Jiří Vala.

Dvě nejnovější uvedení *Divoké kachny* následovala téměř bezprostředně po sobě: v pražském Divadle v Dlouhé (režie Jan Nebeský, premiéra 13. září 2005) a v plzeňském Divadle J. K. Tyla (režie Jan Burian, premiéra 17. prosince 2005).

hf

Vydáno s podporou instituce Fritt Ord, Oslo
Published with the support of Fritt Ord, Oslo

Masarykova univerzita v Brně Filozofická fakulta, Ústřední knihovna	
Příj.č.	30d-18604-06
Sign.	
Syst.č.	484731

Translation © Josef Brukner, František Fröhlich, Josef Vohryzek – dědicové 2006
© Divadelní ústav 2006
ISBN 80-7008-193-7
Publikované hry i překlady podléhají autorskoprávní ochraně.

Henrik Ibsen • HRY I.

Edice Divadelní hry • svazek 7

MASARYKOVA UNIVERZITA
Filozofická fakulta
Ústřední knihovna
Zámek Slováků I
602 00 BRNO

Peer Gynt

Domeček pro panenky

Přízraky

Nepřítel lidu

Divoká kachna

